

Nr 76.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m.; given Stockholms slott den 21 februari 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1947.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, fråga angående omorganisation av hushållningssällskapen och deras verksamhet samt anför därvid följande.

I. Inledning.

Genom proposition den 25 februari 1944 (nr 172) med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet lämnade Kungl. Maj:t riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående huvudgrunderna för hushållningssällskapens organisation och verksamhet. Sedan jordbruksutskottet den 8 juni 1944 avgivit utlåtande (nr 60) i anledning av propositionen, anmälde

riksdagen i skrivelse den 20 juni 1944 (nr 398), att riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med vad utskottet i utlåtandet hemställt.

Riksdagens nu berörda beslut innebär, att riksdagen i princip uttalat sig för en omorganisation av hushållningssällskapen och deras verksamhet. Härvid har riksdagen emellertid endast tagit ställning till de allmänna riktlinjerna för omorganisationen. Enligt beslutet skulle före det slutgiltiga genomförandet ytterligare överväganden rörande detaljspörsmål av skilda slag äga rum.

Genom beslut den 13 oktober 1944 uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att i enlighet med chefens för jordbruksdepartementet närmare bestämmande verkställa den utredning, som påkallades för ett genomförande från och med budgetåret 1946/47 av den i 1944 års proposition samt i riksdagens nyssnämnda skrivelse behandlade omorganisationen av hushållningssällskapen. I anledning av detta uppdrag avgav lantbruksstyrelsen den 28 juni 1945 utredning med förslag i ämnet. Över utredningen ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, allmänna lönenämnden, statens pensionsanstalt, hushållningssällskapens ombud, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund samt Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund. Hushållningssällskapens ombud ha vid sitt yttrande fogat yttranden i ärendet av samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

I 1946 års statsverksproposition (IX H. T. p. 81) anförde jag, att 1942 års jordbrukskommitté i sitt blivande betänkande komme att framlägga förslag, vilka enligt kommitténs preliminära beslut hade avseende även på hushållningssällskapens framtida uppgift och verksamhet, samt att jag därför hade ansett genomförandet av den vid 1944 års riksdag beslutade omorganisationen av sällskapen böra uppskjutas i avvaktan på jordbrukskommitténs utredning och förslag.

Tidigare denna dag har Kungl. Maj:t beslutat att till riksdagen avlåta proposition (nr 75) med förslag till riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik. I denna proposition anmälde jag, att 1942 års jordbrukskommitté den 1 juni 1946 avgivit betänkande i ämnet (SOU 1946: 42 och 46) och att över detta betänkande yttranden inhämtats från ett stort antal myndigheter och sammanslutningar. Betänkandet innehåller, såsom framgår av nämnda proposition, jämväl förslag rörande ändring i hushållningssällskapens arbetsuppgifter. Bland annat av denna anledning uppdrog jag den 3 september 1946 åt lantbruksstyrelsen att verkställa utredning angående dels den inverkan på hushållningssällskapens personalbehov, som ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag kunde anses medföra, dels ock genomförande för hushållningssällskapens befattningshavare av en lönereglering av i princip samma innebörd som den, vilken från och med den 1 juli 1946 gäller för skogsvårdsstyrelsernas personal. Den 14 oktober 1946 avgav lantbruksstyrelsen den sålunda anbefallda utredningen jämte förslag i ämnet. På grund av remiss ha yttranden över denna utredning avgivits av statskontoret, allmänna lönenämnden, riksräkenskapsverket, statens pensionsanstalt, Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund, Sveriges agronom- och lantbruks-

lärareförbund ävensom samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Föreningen svenska hushållningssällskapens kamrerare, Föreningen Sveriges länsfiskeritjänstemän samt Sveriges hortonomförbund ha tillika inkommit med yttranden i anledning av utredningen. Ett yttrande har avgivits gemensamt av Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund och Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen.

I propositionen angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken har Kungl. Maj:t tagit ställning till frågan om gränsdragningen mellan hushållningssällskapen och de av mig föreslagna nya organen för jordbrukets rationalisering, lantbruksnämnderna. Med hänsyn härtill torde i stort sett hinder icke längre möta för att taga slutlig ståndpunkt till hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet. Jag får därför nu ånyo anmäla dessa frågor för Kungl. Maj:t.

II. Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens organisation och verksamhet.

Av riksdagen godkända riktlinjer.

De av riksdagen godkända riktlinjerna för omorganisation av hushållningssällskapen innebära i sina huvuddrag följande.

Den av staten hittills på olika sätt understödda allmänna undervisnings- och upplysningsverksamheten på lantushållningens område borde jämväl framdeles effektivt stödjas av statsmakterna. Det av hushållningssällskapsutredningen framlagda förslaget till allmän planläggning av sagda verksamhet syntes i stort sett ändamålsenligt. Enligt berörda förslag borde verksamheten i fråga avse praktisk ungdomsverksamhet, utbildningskurser, undervisningskurser, studieresor, premieringar och allmän upplysningsverksamhet. Undervisnings- och upplysningsverksamheten beräknades omfatta såväl jordbruk med binäringar som även det husliga arbetet.

Vidare ansåges understöd av statsmedel alltjämt erforderliga för föreningar och enskilda yrkesutövare på lantushållningens område till främjande av jordbrukets rationalisering. Vad anginge driftsekonomiska förbättringsåtgärder å jord m. m. vid enskilda jordbruk borde åtgärden i fråga bli föremål för noggrann planläggning och före upprättandet av förslag till viss åtgärd borde verkställas en allmän planering av driften å brukningsdelen i fråga. Denna planering borde i första hand omfatta en allmänt hållen redogörelse för de åtgärder av olika slag, som i rationaliseringssyfte borde vid lämplig tidpunkt vidtagas å brukningsdelen, samt en summarisk uppskattning av kostnaderna för sagda åtgärder. Beträffande formerna för statsunderstöd till ifrågakommande driftsekonomiska förbättringsåtgärder ansågs, att nuvarande amorteringslån borde bibehållas men statsbidrag utan återbetalningsskyldighet ersättas med avskrivningslån. De senare understöden skulle vid beviljandet givas formen av lån men sedermera avskrivas, därest företagen hade befunnits väl underhållna och utnyttjade under viss tid.

Beträffande ledningen av den statsunderstödda undervisnings- och upplysningsverksamheten inlog man den ståndpunkten, att det närmast borde ankomma på hushållningssällskapen att handhava den lokala ledningen av verksamheten. Förhållandet mellan hushållningssällskapen och de lägre lantbruksundervisningsanstalterna borde utvecklas efter i huvudsak samma lin-

jer som hittills. Den samverkan mellan sällskapen och skolorna, som borde komma till stånd, borde liksom för närvarande genomföras helt på frivillighetens väg. Skolorna borde, i den mån så vore möjligt, envar inom sitt lokala verksamhetsområde, bliva centra för undervisnings- och upplysningsverksamheten. Genom samverkan med vederbörande hushållningssällskap borde möjliggöras ett samordnande av verksamheten för hela sällskapetets område i syfte att vinna större enhetlighet i planläggningen av verksamheten samt bättre utnyttjande av tillgängliga lärarkrafter och statsmedel. Hushållningssällskapsutredningens förslag rörande särskilda, av sällskapens förvaltningsutskott utsedda undervisningsnämnder, vari skolorna borde vara representerade, borde genomföras.

Frågan om den lämpligaste organisationen av undervisnings- och upplysningsverksamheten på hemslöjdens område borde bliva föremål för närmare utredning.

Den lokala ledningen av rationaliseringsåtgärder beträffande själva driftsförhållandena vid jordbruket — såsom i fråga om jordens skötsel, levande och döda inventarier o. s. v. — borde i samma utsträckning som hittills anförtros åt hushållningssällskapen. För ledningen av erforderliga åtgärder för rationalisering av brukningsdelarnas jordförhållanden borde däremot förutsättas lokala organ med tillgång till en mångsidigare expertis än den, som funnes eller vore avsedd att finnas hos hushållningssällskapen. Frågan om vilket organ, som skulle förmedla statsunderstöd för sagda ändamål, borde sålunda hållas öppen. Däremot fastslags, att förmedlingen av statsunderstöd till förbättring av jordbrukets byggnader borde — i den mån nya organ icke skapades härför — handhas av egnahemsnämnderna. Frågorna om att sammanföra vissa lånefonder och anslag för rationaliseringsåtgärder, avseende jordförhållanden m. m., till en fond respektive ett anslag samt om att bereda förmedlingsorganen större frihet än för närvarande vid förmedling av till deras förfogande ställda medel för dylika åtgärder borde hållas öppna.

I fråga om hushållningssällskapens organisation uttalades, att sällskapens karaktär av lokala sammanslutningar borde bibehållas och att sällskapen borde erhålla en starkare förankring hos jordbrukarna genom ett mera allmänt ledamotskap från dessa yrkesutövaras sida. Ledamotskap i hushållningssällskap borde stå öppet för envar kommunalt röstberättigad, inom sällskapets område mantalsskriven person, som hade ingivit av ledamotsavgift åtföljd anmälan om ledamotskap. Med avseende å hushållningssällskaps styrelse — förvaltningsutskott — borde gälla, att vederbörande landsting å ena sidan och av hushållningssällskapets ledamöter utsedda lantbruksombud å andra sidan borde var för sig utse lika antal ledamöter, varjämte ordföranden borde utses av Kungl. Maj:t. Lantbruksombuden borde väljas enligt proportionell valmetod i huvudsak enligt av hushållningssällskapsutredningen föreslagna bestämmelser. Såsom villkor för statsbidrag till hushållningssällskaps allmänna verksamhet borde framdeles liksom för närvarande gälla, att sällskapet skulle ha av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Beträffande spørsmålet om hushållningssällskapens befattningar uttalades, att dessa borde bliva föremål för löneroglering enligt vissa angivna huvudgrunder.

I samband med genomförandet av hushållningssällskapens omorganisation borde en starkare kontakt och ökat samarbete mellan lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen åstadkommas främst genom anordnande av direkta överläggningar i styrelsen med representanter för hushållningssäll-

skapen. Vidare borde en ökad kontroll över och ledning av hushållningssällskapens verksamhet komma till stånd från lantbruksstyrelsens sida, varvid förutsattes, att detta förhållande jämväl skulle komma till uttryck i instruktionen för styrelsen. För möjliggörande av detta samarbete med och denna tillsyn över hushållningssällskapen ansågs det nödigt med en viss utbyggnad av lantbruksstyrelsens organisation. Slutligen ansågs för uppehållande av en god kontakt med ungdomsorganisationerna inom jordbruket böra inrättas en särskild ungdomsnämnd i styrelsen.

Lantbruksstyrelsens utredning år 1945 och däröver avgivna yttranden m. m.

De av *lantbruksstyrelsen* i dess utredning år 1945 framlagda förslagen överensstämna i stort sett med nyss återgivna riktlinjer. I vissa detaljspörsmål har dock lantbruksstyrelsen framfört kompletterande eller avvikande synpunkter. De frågor, som enligt nyssnämnda riktlinjer ställts på framtiden — nämligen frågorna om dels vilket organ, som skall förmedla statsunderstöd till åtgärder för rationalisering av brukningsdelarnas jordförhållanden, dels sammanslagning av vissa lånefonder respektive vissa anslag och dels beredande av större frihet för förmedlingsorganen vid förmedling av nyssnämnda statsunderstöd — ha icke upptagits till behandling i utredningen. Lantbruksstyrelsen har utgått från att hushållningssällskapen liksom hittills skola handhava berörda förmedling av statsunderstöd. Över lantbruksstyrelsens utredning avgivna *yttranden* utvisa, att remissinstanserna i huvudsak anslutit sig till vad lantbruksstyrelsen förordat. Till lantbruksstyrelsens och remissinstansernas synpunkter och förslag torde jag få återkomma i det följande.

Jag torde här även få anmäla, att *styrelsen för Jordbrukarungdomens förbund* i skrivelse den 15 juni 1945 gjort framställning i syfte att förbundet framdeles liksom hittills finge handhava ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten eller den s. k. klubbverksamheten på jordbruksområdet. Till motivering härför har förbundsstyrelsen anfört bland annat följande.

Därest frågan om klubbverksamhetens framtida organisation skulle lösas endast i så måtto, att personalens anställningsförhållanden ordnas i enlighet med hushållningssällskapsutredningens förslag, löper verksamheten risk att endast bli en rekryteringsbas för i huvudsak de politiska sammanslutningarna. Löses icke frågan om klubbverksamhetens organisatoriska utbyggnad såväl centralt som lokalt, komma alla ungdomsorganisationer att söka få så många anmälningar om deltagande i klubbverksamheten som möjligt för att inom av dem kontrollerade odlingsklubbar skapa största möjliga underlag för sin medlemsvärning. En dylik utveckling av klubbverksamheten kommer första tiden att leda till massanmälning av medlemmar och, när dessa sedan endast i ringa mån kunna ägnas tillräcklig uppmärksamhet av den personal, som står till förfogande för undervisning, kommer verksamheten att alltmera förlora i värde och anseende. Styrelsen är för sin del fullt på det klara med att klubbverksamhetens kvantitativa utbyggnad endast får ske i samma takt som kåren av välkvalificerade lärare utökas.

Styrelsen förmenar, att Jordbrukarungdomens förbund bör framdeles lik-som hittills leda klubbverksamheten. De erinringar, som övriga ungdomsorganisationer kunna tänkas göra mot Jordbrukarungdomens förbunds fortsatta huvudmannaskap för klubbverksamheten, kunna förmodas ha sin grund i fruktan, att rekryteringen till politiska och andra organisationer skulle försvåras. Härefter vill styrelsen anföra, att förbundets verksamhet hittills icke visat sig minska intresset för politiska eller religiösa eller andra ideella organisationer. Styrelsen är villig föreslå förbundet sådana förändringar av förbundets organisation att

- 1) samtliga klubbar erhålla representation inom förbundet;
- 2) räkenskaperna för klubbverksamheten såväl centralt som lokalt avskiljas från övriga räkenskaper;
- 3) anslag av allmänna medel helt tillföras klubbverksamheten;
- 4) Kungl. Maj:ts representant i styrelsen ingår i styrelsens verkställande utskott vid behandling av alla med klubbverksamheten sammanhängande frågor;
- 5) hushållningssällskap erhåller rätt att utse en ledamot i vederbörande distriktsstyrelse inom förbundet, vilken ledamot ingår i distriktsstyrelsens verkställande utskott vid behandling av alla med klubbverksamheten sammanhängande frågor.

Frågan om klubbverksamhetens organisation synes styrelsen få en lycklig lösning endast i det fall, att inom varje hushållningssällsomsråde anställs en ungdomskonsulent med agronomutbildning samt dessutom instruktörer i fullt tillräcklig omfattning för att i klubbverksamheten skall kunna mottagas all landsbygdsungdom i åldern 12—17 år. Med hänsyn till bristen på agronomutbildad personal synes det angeläget, att man har möjlighet att i stället för heltidsanställning av agronomer i klubbverksamheten pröva andra utvägar att knyta kvalificerad arbetskraft till verksamheten. I första hand synas härvid lantmannaskolornas lärare böra kunna tagas i anspråk under den tid, skolkurser ej pågå. Utöver det i 1944 års proposition beräknade antalet heltidsanställda ungdomsinstruktörer kommer även att förefinnas ett stort behov av ytterligare instruktörer för klubbverksamheten. Detta behov synes i viss utsträckning kunna tillgodoses genom halvtidsanställning av klubbedare med lantmannaskoleutbildning. Anställandet av sistnämnda instruktörer måste finansieras huvudsakligen med medel från Ortsorgan och kan, särskilt av denna anledning, knappast ske annorledes än hos en ungdomsorganisation.

Därest Jordbrukarungdomens förbund får handhava ledningen av klubbverksamheten, har styrelsen för avsikt att tillsätta en agronom och en lant-hushållslärlarinna, vilka böra erhålla befogenhet att dirigera den arbetskraft, som skall handhava den lokala ledningen av verksamheten.

I detta sammanhang må erinras, att *Skaraborgs* och *Örebro läns hushållningssällsoms förvaltningsutskott* i yttranden över lantbruksstyrelsens utredning anfört vissa särskilda synpunkter på frågan om klubbverksamhetens ledning. Förstnämnda utskott har sålunda framhållit, att Jordbrukarungdomens förbund borde utöva ledningen av klubbverksamheten i samarbete med hushållningssällskapen, vilkas ungdomskonsulenter och ungdomsinstruktörer skulle ha att, i vad gällde klubbverksamheten, stå till förfogande uteslutande inom nämnda organisation. Enligt detta utskotts mening borde styrelsen för Jordbrukarungdomens förbund eller en delegation inom förbundsstyrelsen handhava de uppgifter rörande klubbverksamheten, som eljest

skulle tillkomma lantbruksstyrelsens ungdomsnämnd, varjämte såsom lokalt organ för verksamheten borde bildas en nämnd eller styrelse, bestående av representanter för hushållningssällskapet och Jordbrukarungdomens förbunds distriktsstyrelse. Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört, att frågan om det organisatoriska underlaget för klubbverksamheten syntes oklar. Det borde enligt utskottets åsikt klart utsägas, att endast föreningar med s. k. öppet medlemskap borde utgöra det föreningsmässiga underlaget för ifrågavarande verksamhet.

Vidare får jag erinra om att *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* i skrivelse den 15 januari 1945 och den 10 september 1945 gjort framställning om utredning rörande utnyttjande inom hushållningssällskapen av jordbrukets arbetsblockorganisation samt att *hushållningssällskapens ombud* i skrivelse den 25 september 1945 hemställt om vidtagande av erforderliga åtgärder för att jordbrukets speciella behov av arbetsförmedling bleve beaktat vid organiserandet av den offentliga arbetsförmedlingen. Förvaltningsutskottet i Örebro läns hushållningssällskap har framhållit, att arbetsblockorganisationen vore särskilt lämpad att handhava vissa av hushållningssällskapens arbetsuppgifter i planerings- och upplysningssyfte. Enligt utskottets mening hade organisationen visat sig vara av särskilt värde vid planläggning av vissa kurser. Hushållningssällskapens ombud ha framhållit, att arbetsblockorganisationen syntes i stort sett ha lämnat goda erfarenheter av möjligheterna att till jordbruket snabbt förmedla reservarbetskraft i kritiska situationer. Dessa erfarenheter borde enligt ombudens mening utnyttjas för framtiden även efter avvecklingen av krisorganisationerna.

På grund av remiss ha lantbruksstyrelsen, statens arbetsmarknadskommision, riksblockmyndigheten och 1942 års jordbrukskommitté avgivit yttranden i den av Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott i dess nyssnämnda två skrivelser framförda frågan. Lantbruksstyrelsen har jämväl överlämnat yttranden från samtliga övriga hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Riksblockmyndigheten och jordbrukskommittén ha till följd av remiss yttrat sig även över hushållningssällskapens ombuds nyssnämnda framställning.

Lantbruksstyrelsen har ställt sig avvisande till det av förvaltningsutskottet i Örebro läns hushållningssällskap framförda önskemålet om utredning. Styrelsen har härvid anfört, att arbetsblockorganisationen inom jordbruket måste anses vara en kristidsföreteelse av sådan art, att det ganska självfallet vore olämpligt att söka inlemma densamma inom hushållningssällskapen. Det system med underavdelningar inom hushållningssällskapen, som inginge i lantbruksstyrelsens förslag till omorganisation av hushållningssällskapen och som i princip redan godkänts av statsmakterna, syntes bättre än något på arbetsblockorganisationen grundat system vara ägnat att tillgodose sällskapens behov av Ortsorgan för sin verksamhet.

Av *hushållningssällskapens förvaltningsutskott* har det övervägande antalet — omkring 15 stycken — ställt sig mer eller mindre klart avvisande mot

tanken att arbetsblockorganisationen skulle på något sätt infogas i hushållningssällskapen. Vissa av ifrågavarande förvaltningsutskott ha dock tillstyrkt eller intet haft att erinra mot att utredning av frågan verkställdes. Övriga utskott synas ha biträtt önskemålet om utredning, även om icke heller samtliga dessa direkt anslutit sig till tanken om inlemmande i hushållningssällskapen av arbetsblockorganisationen.

Statens arbetsmarknadskommission har förordat, att utredning verkställades rörande frågan i vilken utsträckning arbetsblockorganisationen kunde utnyttjas för hushållningssällskapens uppgifter. I övrigt har den av Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjorda framställningen avstyrkts av kommissionen. Denna har framhållit bland annat, att arbetsblockorganisationen vore en beredskapsorganisation, som hade till uppgift att trygga jordbrukets behov av arbetskraft och maskinell utrustning i ett krisläge. Flera skäl talade för att organisationen bibehölles även under fredstid bland annat för det militära uppskovsväsendets behov. Det vore tänkbart, att hushållningssällskapen med fördel skulle kunna utnyttja den lokala arbetsblockorganisationen för sin planerings- och upplysningsverksamhet. Den lokala arbetsblockorganisationen borde lämpligen inordnas under länsarbetsnämnderna. Från och med den 1 januari 1945 vore hushållningssällskapen representerade i länsarbetsnämnderna. Enbart härigenom syntes ha skapats tillräckligt goda förutsättningar för ett sådant gemensamt utnyttjande av arbetsblockorganisationen, att båda parter intressen skulle kunna väl tillgodoses.

Riksblockmyndigheten har anfört:

Frågan, huruvida åtgärder för planläggning och genomförande av den ekonomiska försvarsberedskapen bör i större eller mindre omfattning uppdragas åt arbetsblockorganisationen i dess nuvarande form eller åt ett nytt beredskapsorgan eller annan myndighet, synes höra till de spörsmål, för vilkas prövning särskilda sakkunniga tillkallats jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 22 juli 1944. Huruvida med krigsförhållanden icke sammanhängande uppgifter kunna tänkas bära uppdragas åt arbetsblockorganisationen synes bära upptagas till prövning vid de överväganden rörande de lämpliga riktlinjerna för jordbrukspolitiken vid återgång till fredsförhållanden, vilka innefattas i 1942 års jordbrukskommittés uppdrag. Då därjämte utredning av frågan om jordbrukets speciella behov av arbetsförmedling ingår i det uppdrag, som lämnats åt de sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation, förordar riksblockmyndigheten, att framställningarna från Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och hushållningssällskapens ombud överlämnas till 1942 års jordbrukskommitté att av denna tagas i övervägande.

1942 års jordbrukskommitté har erinrat därom, att de av kommittén ifrågasatta lantbruksnämnderna skulle utrustas med särskilda ortsorgan, samt vidare framhållit följande.

Därest arbetsblockorganisationen icke anses bära bibehållas under normala förhållanden, synes det kommittén möjligt att på nämnda ortsorgan lägga sådana arbetsuppgifter av övervägande beredskapsnatur, som tidigare åvilat den lokala blockorganisationen. Denna anordning innebär visserligen, att vissa arbetskraftsfrågor komma att lokalt handläggas av organ,

som ej äro direkt knutna till de egentliga arbetsmarknadsorganen. Då enligt kommitténs förslag de statliga länsorganen för arbetsmarknadsfrågor skulle vara representerade i lantbruksnämnderna vid behandlingen av frågor, som beröra deras verksamhetsområde, synes detta förhållande dock ej behöva utgöra hinder mot den föreslagna anordningen.

Erinras må, att *ekonomiska försvarsberedskapsutredningen* i ett den 9 februari 1946 avgivet betänkande med förslag rörande den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation (SOU 1946: 19) uttalat tveksamhet beträffande frågan, huruvida riksblockorganisationen bör vidmakthållas även under normala förhållanden. *De sakkunniga angående arbetsförmedlingens organisation* synas vidare i ett den 13 juni 1946 avgivet betänkande angående den offentliga arbetsförmedlingens framtida organisation (SOU 1946: 51) ha utgått från att den offentliga arbetsförmedlingens organ skola ha vissa arbetsuppgifter jämväl i samband med organiserandet av jordbrukets arbetsmarknad för krigsberedskap. I *propositionen nr 339/1946* angående den ekonomiska försvarsberedskapens framtida organisation m. m. har uttalats, att det i propositionen föreslagna nya centralorganet för den ekonomiska försvarsberedskapen, riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, skulle såsom en av sina första arbetsuppgifter ha att utreda och till Kungl. Maj:t avgiva förslag om olika ekonomiska beredskapsuppgifters fördelning på olika organ.

Vissa utredningar som beröra hushållningssällskapen.

I ett den 15 februari 1945 avgivet betänkande angående den husliga utbildningen (SOU 1945: 4) har *1941 års befolkningsutredning* föreslagit, bland annat, överflyttning till landstingen av den till hushållningssällskapen knutna hemkonsulentverksamheten. Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar. Då frågan om hemkonsulentverksamheten efter ytterligare beredning inom socialdepartementet sedermera torde komma att ånyo anmälas för Kungl. Maj:t, synes en närmare redogörelse för frågan icke nu böra ske.

Såsom jag i propositionen angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken anför, har *1942 års jordbrukskommitté* i sitt betänkande föreslagit, att hushållningssällskapen liksom hittills skulle med ekonomiskt stöd från staten omhänderhava verksamheten för rationalisering av jordbrukets driftförhållanden, vilken verksamhet skulle omfatta alla de åtgärder för förbättring av driftresultatet å till storlek och gränser givna brukningsdelar, som icke på ett mera permanent sätt berörde brukningsdelarnas jord eller byggnader. All verksamhet för inre rationalisering, varmed enligt kommitténs betänkande avsåges produktions- och driftsförbättrande åtgärder av mera permanent natur beträffande jord och ekonomibyggnader å till storlek och gränser givna brukningsdelar, skulle enligt kommitténs förslag uppdragas åt nybildade organ, kallade lantbruksnämnder, åt vilka skulle jämväl överlämnas bland annat verksamheten för jordbrukets yttre rationalise-

ring, d. v. s. åtgärder, som åsyftade att åstadkomma ur areal- och arronderings synpunkt lämpliga brukningsdelar. Enligt kommitténs förslag skulle vidare för all rationaliseringsverksamhet på jordbrukets område bildas ett gemensamt centralorgan, innebärande att lantbruksstyrelsen och egna hushållningsstyrelsen skulle sammanslås till ett enda organ. Beträffande vad kommittén anfört till motivering av nu berörda förslag får jag hänvisa till betänkandet i ämnet. För innehållet i *yttrandena* rörande denna del av betänkandet hänvisas till propositionen.

Jag torde nu även få anmäla, att *lantbruksstyrelsen* den 4 oktober 1946 framlagt utredning med förslag angående utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner. I denna utredning har styrelsen bland annat förordat en utbyggnad av hushållningssällskapens undervisnings-, rådgivnings- och upplysningsverksamhet beträffande jordbrukets maskinfrågor. För detta ändamål skulle enligt förslaget hos sällskapen anställas särskilda tjänstemän. Över utredningen ha efter remiss yttranden avgivits av statskontoret, överstyrelsen för yrkesutbildning, i det följande nämnda utredningsmän för utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen, styrelsen för statens maskin- och redskapsprovninganstalter, styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för veterinärhögskolan, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelserna för lantbruksskolorna vid Berga, Bollerup, Klagstorp och Varpnäs, flertalet av styrelserna för lantmannaskolorna, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, jordbrukstekniska institutet, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Svenska lantarbetareförbundet, Svenska lantarbetsgivareföreningen, Sveriges smides- och mekaniska verkstadsidkares riksförbund, Skånes smedmästareförbund, Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen och Svenska landsbygdens ungdomsförbund. Därjämte har förre föreståndaren för statens maskin- och redskapsprovninganstalter K. F. Adelsköld inkommit med en skrivelse i ärendet. Nämnda *remissinstanser* ha i allmänhet i princip tillstyrkt eller intet haft att erinra mot lantbruksstyrelsens nysberörda förslag. Härtill och till remissinstansernas yttranden i hithörande avseenden återkommer jag närmare i det följande. Vad lantbruksstyrelsens förevarande utredning och däröver avgivna yttranden innehålla i övrigt torde jag framdeles få i annat sammanhang anmäla för Kungl. Maj:t.

Vidare får jag anmäla, att *1946 års utredning angående central fiskeristyreelse* den 30 december 1946 avgivit betänkande med förslag angående fiskets administration m. m. (SOU 1947: 8). I detta betänkande, som för närvarande är föremål för remissbehandling, har framlagts förslag rörande bland annat organisationen av den av hushållningssällskapen bedrivna verksamheten på fiskets område. Sedan beredningen av de i betänkandet avhandlade frågorna avslutats, torde dessa ånyo få anmälas för Kungl. Maj:t. En närmare redogörelse för hithörande spörsmål torde därför icke nu vara erforderlig.

I detta sammanhang tillåter jag mig även erinra om att jag jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 december 1945 tillkallat särskilda utredningsmän för att verkställa utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen. Den 12 april 1946 har Kungl. Maj:t vidare uppdragit åt kommerskollegium att verkställa utredning och avgiva förslag rörande organiserandet av undervisnings- och upplysningsverksamheten på hemslöjdens område. Därjämte har jag den 5 juli 1946 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndiganden tillkallat dels utredningsmän för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande kontrollföreningsverksamheten m. m. samt dels sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående trädgårdsundervisningens ordnande.

Departementschefen.

Frågan om hushållningssällskapens omorganisation har under en följd av år varit aktuell. Såsom framgår av den tidigare redogörelsen, har frågan varit föremål för ett principbeslut av statsmakterna men den har därefter icke kunnat bringas till en definitiv lösning, enär den ansetts stå i sammanhang med de av 1942 års jordbrukskommitté behandlade spörsmålen rörande riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken. Särskilt har detta sammanhang ansetts föreligga med avseende å gränsdragningen mellan hushållningssällskapen och de nya organ, som avsetts skola handhava flertalet frågor rörande jordbrukets rationalisering. Såsom jag förut nämnt, har Kungl. Maj:t tidigare denna dag efter min föredragning i proposition till riksdagen framlagt förslag angående den framtida jordbrukspolitiken och de därmed sammanhängande problemen. I denna proposition har föreslagits, att hushållningssällskapen skola handhava jordbrukets driftsrationalisering, under det att den yttre och den inre rationaliseringen, däri inbegripet frågor rörande betesförbättringar och siloanläggningar, skola åvila de nya lokalorganen för jordbrukets rationalisering, lantbruksnämnderna. Vad i nyssnämnda proposition härutinnan förordats, bringar frågan om hushållningssällskapens organisation och verksamhet i ett delvis annat läge än det, som var för handen vid fattandet av 1944 års principbeslut. I och med att lantbruksnämnderna tråda i funktion, vilket är avsett att ske den 1 juli 1948, skola hushållningssällskapen icke vidare handhava de verksamhetsgrenar av den inre rationaliseringen, som för närvarande påvila dem. Sålunda skall hushållningssällskapens befattning med bidragsverksamheten för komplettering av ofullständiga jordbruk genom nyodling, stenröjning, jordkörning, betesförbättring och avloppsforbättring upphöra. Likaledes skola hushållningssällskapen icke därefter handlägga frågor rörande täckdikning, ladugårdsförbättringar, gödselvårdsanläggningar och siloanläggningar. Det är givet, att genom denna gränsdragning mellan sällskapen och de nya lantbruksnämnderna betydelsefulla uppgifter komma att läggas i andra händer än sällskapens och att dessas verksamhetsområde härigenom kommer att i viss grad begränsas. Emellertid förefinnas för sällskapen även framdeles mycket omfattande arbets-

uppgifter, vilka ock äro av den största betydelse för jordbrukets fortsatta utveckling i vårt land.

Hushållningssällskapen komma sålunda alltjämt att handhava all den med jordbrukets driftsrationalisering sammanhängande verksamheten. Inom detta arbetsområde förefinnas en mångfald uppgifter, som ännu ej alls eller endast delvis angripits. Sällskapen ha inom detta område att i möjligaste mån bidra till växtodlingens och husdjursskötselns fortsatta utveckling. Inom dessa grenar av jordbruksdriften möta åtskilliga betydelsefulla problem, som vänta på att upptagas till övervägande, och många resultat, som behöva ytterligare prövas och undersökas. Försöksarbetet rörande växtodlingen kommer exempelvis att i ökad grad kräva sällskapens uppmärksamhet. Mycket torde sålunda vara att vinna för jordbrukets vidkommande genom en vidgad verksamhet med sortförsök, gödslingsförsök, jordbearbetningsförsök, ogräsbekämpningsförsök och liknande åtgärder. Likaså synes växtodlingen kunna verksamt främjas genom en ytterligare utveckling av markkarteringen, genom växtskyddsåtgärder av olika slag och genom åtgärder till fröodlingens främjande. Även på husdjursskötselns område föreligga ett flertal betydande rationaliseringsuppgifter, som påkalla ökade insatser från hushållningssällskapens sida. Till dessa uppgifter höra bland annat en förbättring av foderberedningen samt en effektivare planläggning av utfodringen och anpassning av husdjursskötselns omfattning och inriktning efter föreliggande förutsättningar i fråga om fodertillgång, marknadsläge och dylikt. Avelsverksamhet och åtgärder för kreaturssjukdomars bekämpande utgöra andra exempel på uppgifter av sistnämnda slag.

En annan del av rationaliseringsverksamheten, som ankommer på hushållningssällskapen och som måste i betydligt större omfattning än för närvarande taga sällskapens intresse och arbete i anspråk, är jordbrukets fortsatta mekanisering. Här föreligga för sällskapen omfattande och viktiga arbetsuppgifter. Om en ökad mekanisering av jordbruket skall bli till verkligt gagn, framstår det sålunda såsom synnerligen nödvändigt, att mekaniseringen planlägges på ett sakkunnigt sätt. Ej minst för en önskvärd utveckling av den gemensamma maskinanvändningen inom jordbruket torde påkallas medverkan från sällskapens sida i syfte att planmässighet och effektivitet må bli utmärkande för de former och de fall, vari den gemensamma användningen organiseras. För handhavande av hushållningssällskapens arbetsuppgifter på nu angivna område synes det påkallat att hos sällskapen i viss utsträckning tillsätta särskilda befattningshavare. Till denna fråga återkommer jag emellertid i annat sammanhang.

Vidare skola hushållningssällskapen givetvis i fortsättningen liksom hittills bedriva undervisnings- och upplysningsverksamhet på jordbrukets område. Denna gren av sällskapens arbete är redan av betydande omfattning och värde men torde dock bland annat på grund av det arbete, som sällskapens övriga uppgifter krävt, hittills icke ha kunnat tillgodoses i önskvärd grad. I detta avseende synas därför framdeles komma att påkallas än kraftigare åtgärder från sällskapens sida. Undervisningsväsendet på jordbrukets

område är för närvarande under stark utveckling och sällskapen synas här jämte landstingen böra vara de organ, som i första hand sammanhålla dessa arbetsuppgifter inom sina respektive verksamhetsområden. På grund av det fortskridande uppsvinget inom de olika grenarna av forskningen och tekniken på jordbrukets område har också jordbrukarnas behov av en möjligast fortlöpande upplysning rörande forskningens och teknikens praktiskt och ekonomiskt betydelsefulla landvinningar fått en alltmera ökad aktualitet. Det synes därför, som om sällskapen skulle även här stå inför en utvidgning i fråga om omfattningen av sin verksamhet. Sällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet bör liksom hittills främst äsyfta att på ett ändamålsenligt och kraftfullt sätt bereda jordbrukets utövare möjligheter att utveckla sina yrkeskunskaper såväl i fråga om växtodlingens och husdjurskötselns teknik som ock beträffande jordbruksdriftens ekonomi. Icke minst betydelsefull torde den del av verksamheten vara, som tager sikte på att meddela ökade kunskaper i jordbrukets olika maskinfrågor. Men även beträffande övriga hithörande jordbruksfrågor föreligga stora möjligheter till en gagnande undervisnings- och upplysningsverksamhet. Ännu har yrkesutbildningen bland jordbrukarna icke nått så långt som vore önskligt. Genom att bedriva en kraftfull undervisning och upplysning på detta område kunna sällskapen därför göra en betydande insats till jordbrukets höjande. Härvid torde väsentliga resultat vara att vinna särskilt genom en utbyggnad av kursverksamheten för jordbrukets utövare.

Hushållningssällskapen torde ävenledes inom trädgårdsskötseln och andra jordbruket närstående näringar ha betydande uppgifter att fylla. Trädgårdsnäringens allmänt betydelsefulla ställning gör det angeläget, att näringen främjas genom en ändamålsenlig och framsynt undervisnings- och upplysningsverksamhet. Detsamma är fallet med fiskerinäringen. Beträffande nu nämnda båda näringsområden ha sällskapen uppenbarligen möjligheter att i fortsättningen liksom för närvarande utöva en behövlig och framgångsrik undervisning och upplysning ävensom i övrigt medverka till näringarnas ändamålsenliga utveckling.

Av det anförda framgår, att enligt min mening den nya gränsdragningen för hushållningssällskapens verksamhetsfält ingalunda behöver medföra en beskärning av hushållningssällskapens möjligheter att verksamt bidra till jordbrukets utveckling. Tvärtom torde sällskapen i fortsättningen liksom hittills komma att utgöra betydelsefulla organ för strävandena till jordbruksnäringens förkovran.

För att sällskapen skola bliva i stånd att fullgöra sina uppgifter på skilda områden är det emellertid nödvändigt, att de utrustas med erforderlig personal samt erhålla de ekonomiska förutsättningarna härför. Efter framläggandet av förslaget om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken synes alltså nu slutlig ståndpunkt böra tagas till hushållningssällskapens framtida organisation. I stort sett kan härvid följas de linjer, som uppdragits i förutnämnda av 1944 års riksdag fattade beslut i ämnet. Med hänsyn till de för-

ändringar i frågans läge, som blivit en följd av de i propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken upptagna förslagen, blir det emellertid erforderligt att föreslå vissa jämkningar i 1944 års principbeslut. Dessutom föreligga vissa i principbeslutet berörda frågor, vilka av skilda anledningar icke heller nu kunna vinna sin lösning. Jag torde nu närmast få ange dessa spörsmål.

Vad angår den statsunderstödda undervisnings- och upplysningsverksamheten på lanthushållningens område må sålunda erinras, att riksdagens principbeslut innebar bland annat, att den för närvarande till Jordbrukarungdomens förbund knutna ledningen av den praktiska ungdomsverksamheten eller den s. k. klubbverksamheten på jordbrukets område skulle överflyttas till hushållningssällskapen. Denna åtgärd avsågs icke skola utgöra ett steg i riktning mot upplösning av nämnda förbund, enär betydelsefulla uppgifter ansågos kvarstå för detta. Såsom framgår av vad jag tidigare anfört, har nu förbundsstyrelsen gjort framställning om att förbundet skulle bibehållas vid sin uppgift att handhava ledningen av klubbverksamheten, varjämte två hushållningssällskaps förvaltningsutskott framfört synpunkter, enligt vilka frågan om klubbverksamhetens ledning icke synes vara fullt klarlagd. Enligt min mening kunna betänkligheter resas mot en överflyttning till hushållningssällskapen av klubbverksamhetens ledning. Därest en sådan överflyttning skulle ske, synes frågan på vad sätt en lämplig gränsdragning mellan hushållningssällskapens och förbundets arbetsuppgifter kan åstadkommas, icke helt utredd. På grund härav anser jag, att frågan om klubbverksamhetens ledning bör bliva föremål för ytterligare överväganden och utredning, innan slutlig ståndpunkt tages.

Enligt de tidigare av riksdagen godkända riktlinjerna för hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet avsågs, att denna verksamhet skulle framdeles liksom för närvarande omfatta även det husliga arbetet. Frågan om hushållningssällskapens befattning med hemkonsulentverksamheten synes nu genom de av 1941 års befolkningsutredning den 15 februari 1945 framlagda förslagen ha kommit i ett i viss mån nytt läge. Med hänsyn till det samband, som förefinnes mellan den av hushållningssällskapen på lanthushållets område bedrivna konsulentverksamheten och den verksamhet av detta slag, som landsstingen bedriva inom andra områden, synas starka skäl tala för att hela denna verksamhet sammanföres under gemensam ledning. Härvid torde det bliva nödvändigt, att det arbete, som hushållningssällskapen här bedriva, övertages av landstingen. Frågan om tidpunkten för denna förändring samt övriga härmed sammanhängande problem synes emellertid icke nu böra upptagas till avgörande. Dessa spörsmål torde, såsom jag tidigare antytt, komma att efter ytterligare beredning ånyo anmälas av chefen för socialdepartementet. I detta sammanhang synes man dock böra utgå från att hushållningssällskapen framdeles icke skola handhava nu avsedda verksamhet.

Med avseende å hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet i övrigt må erinras, att 1944 års principbeslut åsyftade en viss

utvidgning av denna verksamhet liksom en viss förändring av verksamhetens utformning. Någon mera genomgripande omgestaltning av uppgifterna på detta arbetsområde avsågs däremot icke med beslutet. Såsom i det föregående omnämnts, igångsattes emellertid år 1945 en utredning rörande åtskilliga yrkesutbildningsspörsmål inom jordbruket och skogshanteringen. Denna utredning åsyftar en mera allmän översyn av yrkesutbildningen på dessa områden samt avser tillika ett närmare övervägande av frågan om en utvidgning och förbättring av den kursverksamhet, som bedrivs av hushållningssällskapen. Ehuru den tidigare omnämnda utredningen angående trädgårdsundervisningens ordnande i huvudsak avser den s. k. fasta trädgårdsundervisningen, torde det kunna förväntas, att jämväl denna utredning kommer in på frågor, som beröra hushållningssällskapens kursverksamhet. Med hänsyn till det anförda synes det icke lämpligt, att frågan om hushållningssällskapens förevarande undervisnings- och upplysningsverksamhet nu upptages till närmare granskning. Denna verksamhet torde därför tills vidare böra bedrivas enligt i stort sett oförändrade riktlinjer. Beträffande hushållningssällskapens ställning i förhållande till undervisnings- och upplysningsverksamheten på hemslöjdens område vill jag framhålla, att ståndpunkt till detta spörsmål icke synes böra tagas, förrän kommerskollegium slutfört sitt i det föregående omnämnda utredningsuppdrag på ifrågavarande område. I detta sammanhang torde få anföras, att jag med hänsyn till de pågående utredningarna på jordbrukets undervisningsområde icke är beredd att nu upptaga den undervisningsspörsmålen närstående frågan om jordbrukspremieringen. Denna verksamhet, som för några år sedan inställdes av statsfinansiella skäl, torde alltså tills vidare icke böra återupptagas.

Den statsunderstödda verksamheten för rationalisering av driftsförhållandena inom husdjursskötseln skulle bliva föremål för viss omorganisation enligt de av 1944 års riksdag godkända riktlinjerna. Omorganisationen skulle främst beröra kontrollföreningsverksamheten och tjurföreningsverksamheten, och den skulle innefatta bland annat, att med statsmedel avlönade husdjursinstruktörer skulle anställas hos hushållningssällskapen. Emellertid är kontrollföreningsverksamhetens organisation en av de frågor, vilka avses skola utredas av vissa i det föregående nämnda, i anledning av riksdagens begäran tillkallade utredningsmän. En annan av dessa frågor avser främjandet av seminföreningsverksamheten, vilken utgör en gren av tjurföreningsverksamheten. Den med 1944 års principbeslut avsedda omorganisationen av arbetet rörande övriga grenar av husdjursskötseln åsyftade därjämte mera att åstadkomma en lämplig samordning mellan detta arbete och motsvarande verksamhet på nötboskapsavelsns område än att införa nya principer för de statliga åtgärderna. Med hänsyn till de nyligen igångsatta utredningarna på husdjursskötseln område torde därför frågan om organisationen av denna statliga verksamhet icke nu kunna lösas. I enlighet härmed bör alltså jämväl frågan om anställandet hos hushållningssällskapen av husdjursinstruktörer hållas öppen, helst som nämnda instruktörers arbetsfält skulle i övervägande utsträckning komma att sammanfalla med arbetsfältet för nu-

varande, för kontrollföreningsverksamhetens övervakning anställda överkontrollassistenter. I detta sammanhang förtjänar ävenledes påpekas, att spörsmålet om svinskötselns främjande delvis sammanhänger med frågan om svinstamkontrollens organisation, vilken sistnämnda fråga är föremål för övervägande inom jordbruksdepartementet på grundval av en av lantbruksstyrelsen den 23 februari 1946 avgiven utredning.

Hushållningssällskapens verksamhet till fiskets främjande skulle enligt 1944 års principbeslut undergå viss omorganisation, innebärande bland annat att statsbidrag skulle utgå till hela avlöningen åt hos sällskapen anställda fiskeritjänstemän. Emellertid har 1946 års utredning angående central fiskeristyreelse i sitt tidigare omnämnda betänkande till övervägande upptagit jämväl frågan om organisationen av den av hushållningssällskapen bedrivna fiskefrämjande verksamheten. Sedan yttranden inkommit över detta betänkande, torde detta, såsom förut angivits, ånyo få anmälas för Kungl. Maj:t. Det synes mig därför olämpligt att i nu förevarande sammanhang taga ståndpunkt till denna verksamhets organisation. Frågan härom, inbegripet spörsmålet om fiskeritjänstemännens avlöningsförhållanden, torde alltså tills vidare böra hållas öppen.

Vad angår den organisatoriska gestaltningen av själva hushållningssällskapen vill jag — såsom redan antytts — i stort sett ansluta mig till de av 1944 års riksdag godkända riktlinjerna. Hushållningssällskapen böra sålunda bibehålla sin karaktär av lokala sammanslutningar. Den verksamhet, som framdeles bör åvila hushållningssällskapen, synes nämligen bäst uppbaras av relativt självständiga organ med god förankring hos jordbrukarna. Det nuvarande villkoret, att hushållningssällskap, som åtnjuter statsbidrag för sin verksamhet, skall ha av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation, finner jag böra bibehållas. Med hänsyn till hushållningssällskapens ur det allmännas synpunkt betydelsefulla arbetsuppgifter håller jag före, att Kungl. Maj:t bör utse ordförande i sällskapens styrelser — förvaltningsutskotten. Av samma skäl synas landsingen böra i viss utsträckning utse ledamöter i förvaltningsutskotten. Med avseende å den i det föregående omnämnda frågan om arbetsblockorganisationen anser jag i likhet med flertalet remissinstanser, att något inlemmande helt eller delvis av denna organisation i hushållningssällskapen icke bör komma till stånd. Arbetsblockorganisationen och hushållningssällskapen synas representera var för sig alltför artsbildade arbetsområden för att ett sådant inlemmande skulle kunna bli ändamålsenligt. Det torde för övrigt, i anslutning till vad i det föregående anförts, ankomma på riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap att utreda och till Kungl. Maj:t avgiva förslag om det framtida handhavandet av blockorganisationens arbetsuppgifter.

Enligt min mening bör, såsom även avses i de av 1944 års riksdag godkända riktlinjerna, en lönereglering genomföras för hushållningssällskapens tjänstemän. Av skäl, som i det följande skola närmare utvecklas, avser jag

emellertid att för denna lönerreglering föreslå grunder, som i vissa avseenden avvika från de i nyssnämnda riktlinjer förordade.

I propositionen angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken upptog jag förslag till huvuddragen i den framtida organisationen av den centrala lantbruksförvaltningen. Härvid förordade jag, att för all rationaliseringsverksamhet på jordbrukets område skulle skapas ett gemensamt centralt organ, vilket i stort sett skulle utgöra en sammanslagning av lantbruksstyrelsen och egnahemsstyrelsen. Jag uttalade härvid, att den närmare utformningen av ifrågavarande organ icke nu kunde ske utan finge göras till föremål för ytterligare utredning och övervägande samt att frågan enligt min mening sedermera borde slutligen lösas vid 1948 års riksdag. Då en omorganisation av den centrala lantbruksförvaltningen på sätt, som jag nu angivit, är aktuell, kan det icke ifrågakomma att för närvarande till behandling upptaga spörsmålet om sådana nya tjänster inom den centrala lantbruksförvaltningen, som må kunna finnas behövligen i anslutning till hushållningssällskapens omorganisation. Denna och övriga hithörande frågor synas böra lösas i samband med de större organisatoriska problem, som uppkomma i samband med inrättandet av ett gemensamt centralorgan för rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område. De organisatoriska förändringar i hushållningssällskapen, som jag i det följande ämnar föreslå, synas icke heller oundgängligen omedelbart påkalla utvidgning av lantbruksstyrelsens personal.

Sedan jag sålunda angivit de mera principiella synpunkterna på frågan om hushållningssällskapens omorganisation, torde jag få övergå till att närmare behandla olika hithörande detaljspörsmål.

III. Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation.

Gällande bestämmelser.

Såsom framgår av vad i det föregående anförts, gäller för närvarande — enligt förordningen den 8 juni 1923 (nr 228) angående visst villkor för statsbidrag åt hushållningssällskap — att hushållningssällskap, som åtnjuter statsbidrag till sin verksamhet, skall ha av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. Nuvarande grunder av ifrågavarande slag återfinnas i kungörelsen den 8 juni 1923 (nr 229) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation med däri genom kungörelserna nr 492/1932, 162/1935 och 397/1938 gjorda ändringar. Vad angår innehållet i sålunda fastställda organisationsgrunder anhåller jag att få hänvisa till 1944 års proposition, sidorna 31 och 32.

Av riksdagen godkända riktlinjer.

De av riksdagen godkända riktlinjerna för en omorganisation av hushållningssällskapen innebära — såsom i det föregående anförts — att jämväl framdeles skulle gälla, att statsunderstött hushållningssällskap skulle ha av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för hushållningssällskapsorganisation. Med avseende å spörsmålet om framtida dylika grunder har enligt 1944 års proposition min företrädare i ämbetet anført i huvudsak följande.

Hushållningssällskaps ändamål torde i ifrågavarande grunder böra angivas vara att främja jordbruket och därtill hörande binärningar ävensom fiske, hemslöjd och hemvård. Ledamotskap i hushållningssällskap bör kunna vinnas av envar kommunalt röstberättigad, inom sällskapets område mantalskriven person, som ingivit av ledamotsavgift åtföljd anmälan om ledamotskap. Hushållningssällskap bör därjämte äga att kalla vem sällskapet så önskar till ledamot. Ledamotsavgiften synes böra fastställas till bestämt belopp och bör vidare, med i det följande angivet undantag, lämpligen fastställas till enahanda belopp för samtliga ledamöter. Härvid synes ett belopp av 4 kronor för år skäligt. För ledamot, som är hustru till annan ledamot, bör dock avgiften fastställas till 2 kronor för år. Bestämmelser om ständigt ledamotskap synas överflödiga. Givetvis bör dock den, som enligt nu gällande stadgar inbetalat avgift såsom ständig ledamot, vara befriad från årsavgift enligt de nya bestämmelserna. Lantbruksombud böra väljas efter proportionell valmetod i huvudsak enligt av hushållningssällskapsutredningen föreslagna bestämmelser, dock med bibehållande av nu gällande föreskrifter i fråga om rösträtt. Obligatorisk föreskrift härom bör lämnas i de allmänna grunderna för hushållningssällskapsorganisation. Hushållningssällskaps räkenskapsår bör liksom för närvarande sammanfalla med kalenderåret. Det synes lämpligt med bestämmelser härom i förevarande grunder. Mot hushållningssällskapsutredningens förslag rörande underavdelningar och hushållsnämnder inom dessa synes i huvudsak intet vara att erinra. Antalet ledamöter i hushållsnämnd bör dock i grunderna angivas till minst tre. Jämväl hushållningssällskapsutredningens förslag till bestämmelser rörande nämnder hos hushållningssällskapen synes böra genomföras. Tillräckliga skäl synas icke föreligga för ändring av nu gällande bestämmelser om resekostnads- och traktamentsersättning till lantbruksombud m. fl.

Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande i anledning av propositionen anført, att utskottet kunde i huvudsak ansluta sig till de i propositionen gjorda uttalandena rörande allmänna grunder för hushållningssällskapsorganisation. För tillgodoseende av behovet av det allmännas inflytande på hushållningssällskapens verksamhet borde dock enligt jordbruksutskottets mening med avseende å hushållningssällskaps förvaltningsutskott stadgas, att vederbörande landsting, å ena sidan, och av hushållningssällskapets ledamöter utsedda lantbruksombud, å andra sidan, skulle var för sig utse lika antal ledamöter samt att ordföranden skulle utses av Kungl. Maj:t. Föreskrivas borde vidare dels det högsta och det lägsta antal ledamöter, varav hushållningssällskaps förvaltningsutskott skulle kunna bestå, och dels att dylikt förvaltningsutskott skulle bestå av udda antal ledamöter. Vice ordförande borde lämp-

ligen kunna väljas av förvaltningsutskottet självt bland dess ledamöter. Enligt utskottets mening förefölle det naturligt, att med möjligheten för landsting att utse representanter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott även borde följa rätt att välja en revisor för sällskapet. Ytterligare en revisor borde utses av länsstyrelsen och därjämte en revisor av lantbruksombuden. Revisorssuppleanter borde utses enligt samma grunder som revisorerna. Med landstings rätt att utse revisor för hushållningssällskap borde självklart följa rätt för landstinget att vid behandling av hushållningssällskapets verksamhets- och revisionsberättelser till sällskapet framföra de synpunkter på verksamheten, som kunde befinnas påkallade.

Lantbruksstyrelsens utredning år 1945.

Lantbruksstyrelsen har i anslutning till sin utredning år 1945 upprättat förslag till kungörelse med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. Förslaget har grundats i huvudsak på motsvarande nu gällande föreskrifter med de ändringar, som styrelsen ansett böra föranledas av 1944 års riksdags ställningstagande i ämnet. Styrelsen har framhållit, att någon ändring av förordningen nr 228/1923 angående visst villkor för statsbidrag åt hushållningssällskap icke syntes vara påkallad.

Med avseende å hushållningssällskaps ändamål har lantbruksstyrelsen i överensstämmelse med av riksdagen godkända riktlinjer förordat, att ändamålet skulle i organisationsgrunderna angivas vara att främja jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske, hemslöjd och hemvård.

I fråga om ledamotskap i hushållningssällskap överensstämmer lantbruksstyrelsens förslag om organisationsgrunder i huvudsak med av riksdagen godkända riktlinjer. Med hänsyn till önskvärdheten av enhetlighet i fråga om de olika hushållningssällskapens ledamotskategorier samt i fråga om utseende av hedersledamöter i de olika hushållningssällskapen har lantbruksstyrelsen jämväl föreslagit stadgande om att hushållningssällskap skulle utgöras av ordinarie ledamöter och hedersledamöter samt om att hedersledamot i hushållningssällskap skulle, dock endast efter förslag av förvaltningsutskottet, få utses av sällskapet genom val medelst enkel röstövervikt.

Lantbruksstyrelsens förslag till allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation överensstämmer i fråga om förvaltningsutskottets sammansättning med de av riksdagen godkända riktlinjerna. Styrelsen har utformat sitt förslag i denna del med utgångspunkt från att hushållningssällskaps ordförande och vice ordförande ansetts böra vara ledamöter i förvaltningsutskottet och i detta utöva enahanda uppdrag som i sällskapet. Antalet ledamöter i förvaltningsutskottet har lantbruksstyrelsen funnit av lämplighetsskäl böra fastställas till 9 eller 11. Vid större ledamotsantal

än 11 kunde enligt lantbruksstyrelsens mening befaras, att utskottsarbetet bleve alltför tungrott. Å andra sidan har styrelsen funnit en tillräckligt allsidig representation i utskottet knappast kunna erhållas med ett lägre ledamotsantal än 9. Beträffande den ställning som hushållningssällskaps verkställande tjänsteman — sekreteraren, i lantbruksstyrelsens ifrågavarande utredning benämnd lantbruksdirektör — skall intaga i förhållande till förvaltningsutskottet, har lantbruksstyrelsen anfört följande.

De av riksdagen godkända riktlinjerna för en omorganisation av hushållningssällskapen synas innebära, att hushållningssällskaps verkställande tjänsteman skall vara sekreterare i såväl sällskapet som förvaltningsutskottet. Däremot skall enligt samma riktlinjer den nuvarande, i så gott som samtliga hushållningssällskap utnyttjade möjligheten att göra ifrågavarande tjänsteman till självskriven ledamot i förvaltningsutskottet framdeles upphöra. Lantbruksdirektörens ledamotskap i förvaltningsutskottet skall alltså enligt riktlinjerna obligatoriskt bliva beroende av en valprocedur, i vilken väl i allmänhet partipolitiska synpunkter torde komma att bliva i stort sett utslagsgivande. En anordning av detta slag måste enligt lantbruksstyrelsens mening anses synnerligen olämplig och skulle kunna bliva mycket besvärande för befattningshavaren.

På grund härav har lantbruksstyrelsen föreslagit, att lantbruksdirektören icke bör, såsom nu är fallet i fråga om sekreteraren, undantagas från regeln, att befattningshavare hos hushållningssällskap icke må vara ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet. Med hänsyn till lantbruksdirektörens åsyftade ställning såsom verkställande tjänsteman har lantbruksstyrelsen dock även ansett, att tjänstemannen i fråga bör erhålla rätt att inom hushållningssällskapet och förvaltningsutskottet få avvikande mening antecknad i protokollet.

Lantbruksstyrelsen har emellertid även ifrågasatt, huruvida icke spørsmålen om förvaltningsutskottets sammansättning och den verkställande tjänstemannens ledamotskap i förvaltningsutskottet kunde upptagas till förnyad prövning av statsmakterna. Härom har styrelsen anfört:

Även vid godtagande av stånpunkten, att förvaltningsutskottet bör till viss del utses på sådant sätt, att därigenom behovet av det allmännas inflytande på hushållningssällskapens verksamhet tillgodoses i högre grad än vad för närvarande är fallet, torde nämligen enligt lantbruksstyrelsens mening kunna ifrågasättas, om ändock icke en majoritet av ledamöterna i utskottet bör utses av hushållningssällskapet självt bland dess ledamöter. Starka principiella skäl synas lantbruksstyrelsen tala för att så bör ske. Endast under denna förutsättning synes den korporativa idén, nämligen att vederbörande sammanslutning själv beslutar i egna angelägenheter, kunna bliva uppehållen. Vidare håller lantbruksstyrelsen före, att lantbruksdirektören med hänsyn till sin tjänsteställnings art bör vara självskriven ledamot i förvaltningsutskottet. Ett dylikt ledamotskap skulle otvivelaktigt verka befordrande på befattningshavarens initiativförmåga och ansvarskänsla och därigenom bli till gagn för hushållningssällskapets verksamhet.

Lantbruksstyrelsens förslag till allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation innefattar, i anslutning till 1944 års principbeslut, förslag om möjlighet för förvaltningsutskotten att inrätta särskilda n ä m n d e r

för vissa arbetsuppgifter. Därjämte har styrelsen förordat obligatoriskt inrättande inom varje hushållningssällskap av en nämnd för handhavande av sällskapets verksamhet på lantushållets område. Till motivering för sistberörda förslag har styrelsen anfört följande.

Inom åtskilliga hushållningssällskap ha inrättats särskilda organ av nämndkaraktär — såväl centrala som lokala — med övervägande antal kvinnliga ledamöter för handhavande av hushållningssällskapets verksamhet på lantushållets område. Enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna för en omorganisation av hushållningssällskapen skola vidare framdeles särskilda organ obligatoriskt finnas inrättade inom sällskapets underavdelningar för främjande av sällskapets och avdelningarnas verksamhet på lantushållets område. Lantbruksstyrelsen vill nu ifrågasätta, huruvida icke de organ, som sålunda skola vara knutna till hushållningssällskapets underavdelningar, lämpligen böra inom varje hushållningssällskap kompletteras med en central nämnd för handhavande av sällskapets verksamhet på lantushållets område. Genom en dylik anordning skulle bästa möjliga förutsättningar skapas för att hemkonsulentverksamheten erhöles erforderligt stöd hos hushållningssällskapets ledning och därmed för en önskvärd utveckling av hemkonsulentverksamheten. Lantbruksstyrelsen vill föreslå, att en dylik nämnd, förslagsvis benämnd hushållsnämnd, obligatoriskt skall inrättas hos varje hushållningssällskap av förvaltningsutskottet.

Samtliga ledamöter, däribland ordförande, i hushållsnämnd böra utses av förvaltningsutskottet bland hushållningssällskapets kvinnliga ledamöter för högst fyra år. Dock synes lantbruksdirektören böra vara självskriven ledamot i nämnden. Vice ordförande i nämnden synes denna böra utse inom sig. Nämnden torde böra bestå av högst fem ledamöter, därest ej Kungl. Maj:t av särskilda skäl för visst fall medger högre antal.

I fråga om revision av hushållningssällskaps räkenskaper och förvaltning har lantbruksstyrelsens förslag till allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation utformats i huvudsaklig anslutning till 1944 års riksdags ställningstagande i ämnet. Styrelsen har framhållit, att särskild bestämmelse icke syntes erfordras rörande landstings rätt att vid behandling av hushållningssällskaps förvaltnings- och revisionsberättelser till sällskapet framföra de synpunkter på verksamheten, som kunde befinnas påkallade. Dylik rätt ansåge styrelsen självfallet föreligga, utan att särskild bestämmelse härom utfärdades.

Lantbruksstyrelsens förevarande förslag överensstämmer i fråga om hushållningssällskaps underavdelningar i huvudsak med av riksdagen godkända riktlinjer. Dock har lantbruksstyrelsen beträffande de i riktlinjerna avsedda hushållsnämnderna ansett sig böra föreslå benämningen hushållskommittéer. Ifrågavarande ändringsförslag har styrelsen framställt med hänsyn till styrelsens i det föregående berörda förslag om inrättande genom förvaltningsutskottet av hushållsnämnder.

För val av lantbruksombud inom hushållningssällskap har lantbruksstyrelsen, i huvudsaklig anslutning till 1944 års principbeslut, föreslagit bestämmelser, innebärande att valen skulle ske enligt proportionell metod.

Sällskaps område skulle enligt förslaget indelas i valkretsar, var och en bestående av ett eller flera hushållningssällens områden. Där valkrets bestode av ett gillesområde, skulle detta även utgöra ett valdistrikt. Gillesområde skulle dock även kunna få uppdelas i två eller flera valdistrikt. Om valkrets bestode av två eller flera gillens områden, skulle varje gillesområde utgöra ett valdistrikt. För varje valkrets skulle väljas minst tre, högst nio ombud. I valdistrikt, som sammanföle med gillesområde, skulle styrelsen för gillet utgöra valnämnd. I annat fall skulle gillesstyrelsen utse valnämnd för de olika valdistrikten. Varken kartell- eller fraktionsbeteckningar skulle få förekomma på valsedlar för val av lantbruksombud.

Beträffande ordningen för införandet av de nya organisationsgrunderna har lantbruksstyrelsen förordat, att hushållningssällskapens stadgar skulle från och med den 1 januari 1947 vara avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med de nya grunderna. Härför erfordrades extra sammanträden med hushållningssällskapen hösten 1946 samt anslag å riksstaten för budgetåret 1946/47 till bidrag till sällskapen för dessa sammanträden. Med avseende härå har lantbruksstyrelsen anfört följande.

Enligt för hushållningssällskapen nu gällande stadgar skall förslag till stadgar eller ändring däri, för att anses antaget av hushållningssällskap, ha godkänts vid två på varandra följande ordinarie sammanträden (jämför 34 § kungörelsen nr 229/1923). Enligt samma stadgar gäller jämväl, att förslag till ändring av hushållningssällskaps stadgar må handläggas allenast vid hushållningssällskaps ordinarie sammanträde, dock att Kungl. Maj:t äger föreskriva, att vid extra sammanträde, varom Kungl. Maj:t förordnat, skall behandlas ärende av ifrågavarande slag (jämför 8 § kungörelsen nr 229/1923). Extra sammanträde med hushållningssällskap hålles enligt stadgarna, bland annat, då Kungl. Maj:t därom förordnar (jämför 6 § kungörelsen nr 229/1923).

Lantbruksstyrelsen har förutsatt, att ifrågavarande omorganisation av hushållningssällskapen kommer att slutgiltigt beslutas av 1946 års riksdag. Styrelsen har därjämte utgått ifrån att Kungl. Maj:t förordnar, dels att extra sammanträden med hushållningssällskapen skola hållas under år 1946 — förslagsvis senast två månader före det ordinarie sammanträde, som varje hushållningssällskap enligt nu gällande stadgar skall hålla under november eller december månader — dels ock att vid ifrågavarande extra sammanträden skall behandlas frågan om antagande av nya stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med de nya allmänna grunderna för hushållningssällskaps organisation. Under här berörda förutsättningar skulle de nya stadgarna för hushållningssällskapen kunna tillämpas tidigast från och med den 1 januari 1947.

I hushållningssällskapens nu gällande stadgar föreskrives, att, där Kungl. Maj:t förordnat om extra sammanträde med vederbörande hushållningssällskap, envar därvid närvarande röstberättigad åtnjuter, direkt av statsmedel, ersättning för resekostnader till och från sammanträdet ävensom dagtraktamente för en sammanträdesdag, allt enligt samma grunder, som gälla för landstingsmän vid landstingssammanträde (jämför 22 § kungörelsen nr 229/1923). För budgetåret 1946/47 synas därför böra av riksdagen anvisas medel till bestridande av resekostnads- och traktamentsersättning åt röstberättigade deltagare i de av lantbruksstyrelsen ifrågasatta extra sammanträdena med hushållningssällskapen. Storleken av det härför erforderliga beloppet synes

på grundval av uppgifter, som lantbruksstyrelsen inhämtat av hushållningssällskapen angående utgifter av motsvarande slag för hushållningssällskapens ordinarie sammanträden under åren 1943 och 1944, kunna beräknas till i runt tal 45 000 kronor. Beloppet i fråga torde böra anvisas såsom ett särskilt förslagsanslag under rubriken Särskilt bidrag till hushållningssällskapen för extra sammanträden.

Lantbruksstyrelsens förslag till allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation innefattar även förslag till vissa övergångsbestämmelser.

De föreslagna övergångsbestämmelserna innebära, att förvaltningsutskott skulle första gången utses enligt de nya grunderna för åren 1947—1950. Revisorer skulle första gången utses enligt de nya grunderna för år 1947. Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle landstingen av Kungl. Maj:t anmodas att vid sina lagtima möten år 1947 utse ledamöter i förvaltningsutskotten och revisorer.

I enlighet med de föreslagna övergångsbestämmelserna skulle lantbruksombud jämlikt de nya grunderna första gången utses för åren 1949—1952, varjämte lantbruksombudens uppgift skulle intill utgången av år 1948 handhavas av de lantbruksombud, som senast (före den 1 januari 1947) utsetts enligt de gamla grunderna. De föreslagna övergångsbestämmelserna rörande lantbruksombud ha utformats med utgångspunkt från att val av lantbruksombud för hushållningssällskapen enligt nuvarande stadgar i regel förrättats under hösten år 1944 för åren 1945—1948 samt att, där så icke skett, dylika val skulle bli förrättade under hösten år 1945 för åren 1946—1949. Med hänsyn till att första valet av lantbruksombud enligt de nya grunderna ansetts böra förberedas av de förvaltningsutskott, vilkas mandattid skulle börja den 1 januari 1947, ävensom till att 1947 års ordinarie sammanträden med hushållningssällskapen ansetts böra fatta beslut i vissa avseenden rörande ifrågavarande val, har lantbruksstyrelsen ansett detta icke kunna avse mandattid före den 1 januari 1949.

Enligt de av lantbruksstyrelsen föreslagna övergångsbestämmelserna skulle uppdelningen i hushållningsgillen vara genomförd senast den 1 januari 1948. Ifrågavarande tidpunkt har av lantbruksstyrelsen valts med hänsyn till att val av lantbruksombud enligt de nya grunderna avsåges äga rum på hösten år 1948 och till att berörda uppdelning avsåges utgöra grundval för indelningen i valkretsar. För första sammanträde med gille skulle förvaltningsutskottet bestämma tid och plats samt utse sammankallande, vilken skulle föra ordet till dess ordförande blivit utsedd.

Yttranden.

Lantbruksstyrelsens synpunkter och förslag rörande allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation ha i flertalet yttranden i huvudsak biträtts eller lämnats utan erinran.

Rörande lantbruksstyrelsens förslag om ledamotskap i hushållningssällskap ha dock *Gävleborgs* och *Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* föreslagit sådan ändring, att årsavgiften för ordinarie ledamot skulle utgöra, enligt förstnämnda förvaltningsutskotts förslag 3 kronor och enligt sistnämnda förvaltningsutskotts förslag 2 kronor.

Med avseende å frågan om förvaltningsutskottets sammansättning ha vidare *hushållningssällskapens ombud* samt *flertalet av hushållningssällskapens förvaltningsutskott* i huvudsak anslutit sig till lantbruksstyrelsens uttalande om att frågan borde prövas på nytt och att i varje fall en majoritet i utskottet borde utses av sällskapet självt. *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har härvid särskilt uttalat, att ordförande och vice ordförande borde väljas av vederbörande sällskap självt. *Förvaltningsutskotten i Kristianstads* och *Norrbottnens läns hushållningssällskap* anse, att förvaltningsutskottet borde liksom nu i sin helhet utses av sällskapet självt. *Hushållningssällskapens ombud* och *åtskilliga av hushållningssällskapens förvaltningsutskott* ha därjämte särskilt understrukt lantbruksstyrelsens åsikt, att den verkställande tjänstemannen borde vara självskriven ledamot i förvaltningsutskottet eller — om detta icke bleve fallet — icke vara valbar till förvaltningsutskottet. Denna åsikt delas jämväl av *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund*. Under förutsättning att landstingen skulle välja ledamöter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott, borde enligt den av *hushållningssällskapens ombud* uttalade meningen bestämmelser införas därom, att valen i fråga finge ske enligt proportionell metod. Därest landsting skulle utse ledamöter i hushållningssällskaps förvaltningsutskott och därjämte lantbruksdirektören skulle vara självskriven ledamot i utskottet, ha *ombuden* ävensom *Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett, att antalet ledamöter borde fastställas till 10 eller 12.

Beträffande förslaget om inrättande inom varje hushållningssällskap av en nämnd — hushållsnämnd — för handhavande av sällskapets verksamhet på lanthushållets område har *Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* påpekat, att ordförande i dylik nämnd vore avsedd att utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott, medan ordförande i annan nämnd inom sällskapet vore avsedd att utses av nämnden själv. Utskottet ansåge enhetliga bestämmelser i detta avseende önskvärda. *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att endast en majoritet av ledamöterna i hushållsnämnden borde vara kvinnliga.

Lantbruksstyrelsens förslag rörande revision av hushållningssällskaps räkenskaper och förvaltning föreslås av *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ändrat på så sätt, att revisorerna skulle utses enligt samma grunder som för närvarande. *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har förordat, att den tid, inom

vilken sällskaps räkenskaper tillika med förvaltningsutskottets förvaltningsberättelse skulle överlämnas till revisorerna, utsträcktes — från av lantbruksstyrelsen föreslagna fyra — till sex månader efter räkenskapsårets utgång.

Lantbruksstyrelsens förslag rörande hushållningssällskaps underavdelningar har från *Kronobergs* och *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* rönt den invändningen, att gillesombud borde utses av hushållningssällskapetets förvaltningsutskott i stället för av vederbörande gille. Förstnämnda hushållningssällskaps förvaltningsutskott har vidare uttalat, att hushållningssällskapetets gille borde sammanträda i januari eller februari månader för avgivande av förvaltningsberättelse och för planläggning av verksamheten samt att hushållsombud borde utses av förvaltningsutskottet. *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett det kunna ifrågasättas, om icke hushållsombud borde utses av den centrala hushållsnämnden. *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalat, att hushållningssällskapetets ordinarie sammanträde borde hållas minst 50 dagar före hushållningssällskapetets ordinarie sammanträde i syfte att gillet skulle få tillfälle att i vederbörlig tid inkomma till hushållningssällskapet med framställning, avsedd att behandlas vid sällskapetets ordinarie sammanträde. *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ifrågasatt, om ej den inom vissa hushållningssällskap förekommande indelningen i såväl högre som lägre underavdelningar borde kunna få bibehållas.

Vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha framfört erinringar rörande lantbruksstyrelsens förslag i fråga om val av lantbruksombud och i fråga om vissa ersättnings- och ordningsspörsmål. Sålunda anser *Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, att minimiantalet lantbruksombud för varje valkrets inom hushållningssällskapet borde — med hänsyn till de långa avstånden i länet — utgöra ett i stället för det av lantbruksstyrelsen föreslagna antalet tre. *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser, att vederbörande förvaltningsutskott borde verkställa alla förarbeten till val av lantbruksombud och att därför icke, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, hushållningssällskapetets styrelse skulle ha att i vissa fall utse valnämnd. Enligt utskottets mening borde den av lantbruksstyrelsen föreslagna föreskriften om valets annonsering alternativt i hushållningssällskapetets tidskrift kunna utgå, enär ett flertal sällskap saknade egen tidskrift. Det av lantbruksstyrelsen föreslagna förbudet mot samverkan vid ifrågavarande val av två eller flera grupper har utskottet icke ansett motiverat. *Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har under hänvisning till de långa avstånden i länet uttalat önskvärdheten av att, då fråga vore om vissa extra sammanträden med hushållningssällskap, traktamente måtte få utgå till lantbruksombuden även för resdagar. *Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser, att protokoll för sammanträde med av förvaltningsutskott tillsatt nämnd borde justeras av ordföranden ensam och sålunda icke, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, av ordföranden jämte två justeringsmän. *Gävleborgs läns hushållningssällskaps för-*

valtningsutskott förordar, att hushållningssällskaps årliga verksamhetsberättelse till lantbruksstyrelsen skulle avgivas före juni månads utgång i stället för, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, före april månads utgång.

Slutligen må jag här erinra om att 1942 års *jordbrukskommitté* i sitt betänkande framhållit, att ett genomförande av den av kommittén förordade arbetsfördelningen mellan hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna enligt kommitténs uppfattning borde föranleda en omprövning av riksdagens ställningstagande år 1944 till frågan om sammansättningen av hushållningssällskapens förvaltningsutskott.

Departementschefen.

I det föregående har jag uttalat, att hushållningssällskapen böra bibehålla sin karaktär av lokala sammanslutningar och att sällskap, som åtnjuter statsbidrag bör ha av Kungl. Maj:t fastställda stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. Förordningen den 8 juni 1923 (nr 228) angående visst villkor för statsbidrag åt hushållningssällskap torde därför i fortsättningen böra gälla i oförändrat skick. Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget till dylika allmänna grunder, vilket i huvudsak överensstämmer med av 1944 års riksdag godkända riktlinjer, finner jag mig i stort sett kunna godtaga.

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle hushållningssällskaps ändamål i de nya allmänna grunderna för hushållningssällskaps organisation angivas vara att främja jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske, hemslöjd och hemvård. I det föregående har jag emellertid uttalat uppfattningen, att hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet på det husliga arbetets område bör överflyttas till landstingen. Med hänsyn härtill torde främjandet av hemvården icke böra upptagas i stadgarna såsom en arbetsuppgift för hushållningssällskapen. I de nya allmänna grunderna för hushållningssällskapens organisation synes mig sällskapens ändamål böra angivas vara att främja jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd.

I betraktande av hushållningssällskapens ställning såsom allmänna organ för jordbrukets främjande synes det skäligt, att sällskapen skola vara i möjligaste mån öppna för vem som helst, som önskar inträda såsom ledamot. Jag förordar därför i likhet med lantbruksstyrelsen en sådan utformning av bestämmelserna om ledamotskap i hushållningssällskap, att envar kommunalt röstberättigad skall äga att, efter därom gjord av ledamotsavgift åtföljd skriftlig anmälan, inträda såsom ledamot i hushållningssällskap, inom vars område han är mantalsskriven. Enligt min mening synes skäl icke föreligga att, såsom två hushållningssällskaps förvaltningsutskott ifrågasatt, i övrigt vidtaga någon ändring i huvudsak av det av lantbruksstyrelsen i väsentlig överensstämmelse med av 1944 års riksdag godkända riktlinjer framlagda

förslaget till bestämmelser om ledamotskap i hushållningssällskap. Ledamotsavgiften till sällskapet bör alltså utgöra 4 kronor för år, dock att avgiften för hustru till ledamot bör vara 2 kronor för år.

Tidigare har jag såsom min uppfattning uttalat, att Kungl. Maj:t bör förordna ordförande i hushållningssällskapens förvaltningsutskott och att landstingen böra utse vissa ledamöter i utskotten. Jag torde nu få närmare utveckla mina synpunkter på denna fråga. Ordförande i hushållningssällskaps förvaltningsutskott torde även böra vara ordförande i sällskapet. Det är uppenbarligen lämpligast att dessa poster sammanhållas i en hand för undvikande av slitningar inom sällskapen. Emellertid synes, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, även hushållningssällskaps verkställande tjänsteman böra vara självskriven ledamot i förvaltningsutskottet. Härför talar bland annat den omständigheten, att denne tjänsteman avses skola bli självskriven ledamot i lantbruksnämnden. Liksom hushållningssällskaps verkställande tjänsteman alltså bör vara ledamot i såväl hushållningssällskapets förvaltningsutskott som lantbruksnämnden, synes mig lantbruksnämndens verkställande tjänsteman böra vara självskriven ledamot i båda organen. Då jag tidigare denna dag framlagt förslag om ledamotskap i lantbruksnämnd för nämndens verkställande tjänsteman, får jag alltså nu förorda, att denne tjänsteman insättes såsom ledamot i hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Utöver här nämnda tre ledamöter torde utskottet böra bestå av åtta ledamöter. Av dessa torde i anslutning till riksdagens tidigare ståndpunktstagande fyra böra utses av hushållningssällskapet och fyra av landstinget. I enahanda ordning bör utses minst en suppleant för en var av de valda ledamöterna i förvaltningsutskottet. Man torde kunna utgå från att landstingen vid val av ledamöter och suppleanter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott söka att liksom vid andra liknande val inom landstingen tillgodose olika meningsriktningar. Särskilda bestämmelser om dessa vals förrättande enligt proportionell metod synas därför icke behövlige. Hushållningssällskaps förvaltningsutskott bör äga att inom sig utse vice ordförande, vilken även bör vara vice ordförande i hushållningssällskapet. Annan befattningshavare hos hushållningssällskap än den verkställande tjänstemannen bör icke få vara ledamot i förvaltningsutskottet.

Såsom lantbruksstyrelsen i anslutning till 1944 års principbeslut föreslagit, böra organisationsgrunderna för hushållningssällskapen stadga om rätt för förvaltningsutskotten att inrätta särskilda nämnder inom hushållningssällskapen för handhavande av skilda grenar av sällskapens verksamhet eller för beredning av vissa ärenden. Genom en dylik anordning torde behovet av speciell sakkunskap för vissa arbetsuppgifter kunna tillgodoses. Av vad jag i det föregående uttalat rörande organisationen av hemvårdens främjande följer emellertid, att inrättande av särskilda organ på lanthushållets område genom hushållningssällskapens förvaltningsutskott icke bör ske. Föreskrifter om dylika organ böra därför icke intagas i de allmänna grunderna för hushållningssällskapens organisation.

Hushållningssällskaps räkenskapsår synes, såsom lantbruksstyrelsen före-

slagit i anslutning till de av riksdagen godkända riktlinjerna, böra i de allmänna organisationsgrunderna för hushållningssällskapen fastställas till att liksom nu sammanfalla med kalenderåret. Räkenskaperna böra vidare, såsom även avsetts i berörda riktlinjer, granskas av tre revisorer, utsedda av respektive länsstyrelsen, hushållningssällskapet och landstinget. Det synes lämpligt, att landstinget årligen tillstalles berättelse över sällskapets verksamhet under nästföregående år i syfte att landstinget skall erhålla tillfälle att taga del av verksamheten. Givetvis skall landsting äga rätt att till sällskapet framföra de synpunkter på densamma, som kunna finnas påkallade. Det måste nämligen ligga i sakens natur, att, då landstinget utser revisor, landstinget skall äga rätt att till sällskapet framföra sina erinringar i anledning av den kännedom om sällskapets verksamhet och ekonomi, som landstinget erhållit.

Lantbruksstyrelsen har i anslutning till 1944 års principbeslut utformat förslag till bestämmelser om uppdelning av hushållningssällskapen i underavdelningar, omfattande i regel minst en socken och benämnda hushållningsgillen, samt om inrättande inom gillena av särskilda organ, hushållskommittéer, på lantbrukets område. Då förslaget rörande hushållningsgillens inrättande synes på ett ändamålsenligt sätt kunna tillgodose hushållningssällskapens behov av Ortsorgan för sin verksamhet, finner jag mig böra i hudsak biträda detsamma. Särskilda bestämmelser om annan typ av underavdelningar än hushållningsgillen synas mig icke behövlige. Det torde vara mest ändamålsenligt, att hushållningsgille självt skall äga utse ombud för olika delar av gilletts område med uppgift att tillvarataga hushållningssällskapets och gilletts intressen. Gillena ha uppenbarligen själva de bästa förutsättningar att på grund av sin personkännedom finna de lämpligaste ombuden. I anslutning till mina uttalanden i det föregående böra några föreskrifter icke meddelas rörande särskilda lantbruketsorgan inom gillena.

I överensstämmelse med den av 1944 års riksdag godkända principen böra val av lantbruksombud inom hushållningssällskapen obligatoriskt verkställas enligt proportionell metod. Att, såsom från visst håll ifrågasatts, fastställa lägre minimiantal lantbruksombud för varje valkrets än som av lantbruksstyrelsen föreslagits — tre — synes icke lämpligt, enär vid lägre antal den proportionella valmetoden knappast skulle erhålla någon reell innebörd. Genom att — såsom är avsett med lantbruksstyrelsens förslag — öppna möjlighet att uppdelas valkrets i två eller flera valdistrikt med val inom varje valdistrikt synas alltför långa avstånd till vallokalen kunna undvikas. Lantbruksstyrelsen har ifrågasatt bestämmelser om att kartell- och fraktionsbeteckningar icke skulle få förekomma å valsedel för val av lantbruksombud. Enligt min mening torde det principiellt sett vara lämpligast, om dylika beteckningar icke förekomma. Något direkt stadgande härom synes dock ej böra upptagas utan torde bestämmelserna i ämnet böra ansluta sig till motsvarande föreskrifter i fråga om val inom landsting. Såsom lantbruksstyrelsen förordnat, bör för valdistrikt, som sammanfaller med hushållningsgilletts område, gilletts styrelse utgöra valnämnd. Jag utgår från att valdistrikt

i regel kommer att sammanfalla med hushållningssälls områden. Där valdistrikt undantagsvis måste utgöra del av hushållningssälls område, bör därför gillet styrelse ha att utse valnämnd för distriktet. Sålunda bör det icke, såsom från något håll ifrågasatts, i sistnämnda fall ankomma på förvaltningsutskottet att utse nämnden. Däremot synes förvaltningsutskottet böra äga, om utskottet så beslutar, utöka varje valnämnd med en av utskottet förordnad ledamot. Bestämmelserna om val av lantbruksombud skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag intagas i kungörelsen med allmänna grunder för hushållningssälls organisation. Med hänsyn till önskvärdheten av att dels hushållningssällskapens stadgar icke tyngas av allför många detaljföreskrifter och dels valbestämmelserna kunna ändras utan att samtliga sällskaps stadgar i anslutning därtill behöva ändras, synas emellertid bestämmelserna rörande valen böra upptagas i en särskild författning.

Vad lantbruksstyrelsens förevarande förslag innehåller i fråga om tidpunkten för sammanträden samt för berättelsers avgivande och dylikt synes i huvudsak böra vinna tillämpning. De föreskrifter om möjlighet att anföra besvär i anställnings- och avlöningsfrågor, som jag i det följande kommer att föreslå, torde böra intagas i de allmänna grunderna för hushållningssällskaps organisation.

Vad angår ordningen för införandet av de nya organisationsgrunderna för hushållningssällskapen har lantbruksstyrelsen, med utgångspunkt från att sällskapens omorganisationsfråga skulle lösas vid 1946 års riksdag, framlagt ett förslag, som innebär, att hushållningssällskapens stadgar skulle från och med den 1 januari 1947 vara avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med de nya grunderna. Med godtagande i princip av den av lantbruksstyrelsen förordade ordningen för omorganisationens genomförande anser jag, att Kungl. Maj:t bör förordna, att extra sammanträden med hushållningssällskapen skola hållas under hösten år 1947 för behandling av frågan om antagande av nya stadgar, avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med de nya allmänna grunderna för hushållningssällskaps organisation. På så sätt skulle de nya stadgarna för hushållningssällskapen kunna tillämpas från och med den 1 januari 1948. Frågan om förordnande av de föreslagna extra sammanträdena med hushållningssällskapen torde jag ånyo få anmäla för Kungl. Maj:t, sedan riksdagen fattat beslut i nu förevarande organisationsfråga. Medel torde, såsom lantbruksstyrelsen ifrågasatt, böra ställas till förfogande för bestridande av resekostnads- och traktamentsersättning åt röstberättigade deltagare i nämnda extra sammanträden. För detta ändamål erforderligt belopp — av lantbruksstyrelsen beräknat till omkring 45 000 kronor — torde, med hänsyn till det samband som förefinnes mellan detta organisationsförslag och förslaget om lantbruksnämndernas organisation, lämpligen kunna bestridas från det anslag å 600 000 kronor till Förberedande organisatoriska åtgärder i samband med jordbrukets rationalisering, vars anvisande för nästa budgetår förordats i propositionen angående riktlinjer för den framtida jordbrukspolitik.

I fråga om övergångsbestämmelser till de allmänna grunderna för hushållningssällskaps organisation torde i anslutning till lantbruksstyrelsens förslag lantbruksombud första gången böra utses enligt de nya grunderna för åren 1950—1953. Intill utgången av år 1949 böra lantbruksombudens funktioner utövas av de nuvarande lantbruksombuden. Val av lantbruksombud enligt nu gällande grunder skulle alltså icke mera behöva äga rum. Förvaltningsutskott och revisorer böra första gången utses enligt de nya grunderna för åren 1948—1951 respektive för år 1948. Sedan riksdagen fattat beslut i förevarande organisationsfrågor, torde jag därför få för Kungl. Maj:t anmäla frågan om anmodan till landstingen att vid sina lagtima möten år 1947 utse ledamöter i hushållningssällskapens förvaltningsutskott och revisorer för sällskapen. Uppdelningen i hushållningsgillen synes böra vara genomförd senast den 1 januari 1949.

I överensstämmelse med vad nu anförts, har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till kungörelse med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation. För att för riksdagen underlätta överblicken över förevarande organisationsfrågor torde förslaget böra såsom *Bilaga* fogas vid detta protokoll.

IV. Befattningar hos hushållningssällskapen.

Gällande bestämmelser.

För fullgörande av sina arbetsuppgifter ha hushållningssällskapen hos sig inrättat befattningar av skilda slag. Hos varje hushållningssällskap finnas sålunda en befattning såsom verkställande tjänsteman, benämnd sekreterare, samt ett olika antal befattningar av annat slag, exempelvis befattningar såsom jordbrukskonsulenter, husdjurskonsulenter, hemkonsulenter, trädgårdstjänstemän, fiskeritjänstemän, vandringsrättare, överkontrollassistenter, kamrerare, kassörer och expeditjonsbiträden. För vissa av hushållningssällskapens befattningar utgå särskilda statsbidrag till avlöningar. De kategorier av befattningar, för vilka detta är fallet, äro befattningar såsom sekreterare, jordbrukskonsulenter (inbegripet husdjurskonsulenter), hemkonsulenter, vandringsrättare och täckdikningsförmän. Därjämte utgå statsbidrag till hushållningssällskapen för vissa kostnader för dels anställande av fiskeritjänstemän och dels kontrollföreningsverksamhetens övervakning genom överkontrollassistenter ävensom till kostnader för extra arbetskraft för handhavande av förmedling av statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar.

Bestämmelser rörande statsbidrag till avlöande av befattningshavare hos hushållningssällskapen ha meddelats i följande författningar, nämligen

1) kungörelsen den 30 maj 1924 (nr 164) angående statsbidrag till avlöande av sekreterare hos hushållningssällskap, ändrad genom kungörelsen nr 559/1937;

2) kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 515) angående statsbidrag till avlöande av jordbrukskonsulenter, ändrad genom kungörelserna nr 443/1928, 560/1937 och 235/1939;

3) kungörelsen den 11 juni 1937 (nr 372) angående provisorisk avlöningsförbättring åt vissa jordbrukskonsulenter;

4) kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 400) angående statsbidrag till avlöande av hemkonsulenter;

5) kungörelsen den 19 augusti 1921 (nr 514) angående statsbidrag till avlöande av vandringsrättare, ändrad genom kungörelserna nr 561/1937, 398/1938 och 604/1938;

6) kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 399) angående provisorisk avlöningsförbättring åt vissa vandringsrättare;

7) kungörelsen den 12 juni 1931 (nr 215) angående statsbidrag till avlöande av täckdikningsförmän.

Bestämmelser om statsbidrag till hushållningssällskapen för kostnader för anställande av fiskeritjänstemän ha meddelats i kungörelsen den 7 april 1933 (nr 125) angående statsbidrag till vissa åtgärder för fiskerinäringens befrämjande, ändrad genom kungörelserna nr 573/1937 och 239/1939. Motsvarande bestämmelser om bidrag för kontrollföreningsverksamhetens övervakning genom överkontrollassistenter ävensom för extra arbetskraft för handhavande av förmedling av statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar ha meddelats i kungörelserna angående statsbidrag till respektive kontrollföreningsverksamheten (nr 248/1941 och 185/1945), täckdikning (nr 434/1933, 572/1937 och 350/1945) och gödselvårdsanläggningar (nr 435/1933, 189/1934, 119/1936, 567/1937, 355/1940 och 793/1945).

Resekostnads- och traktamentsersättning åt befattningshavare hos hushållningssällskap utgår i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen i ämnet den 14 december 1934 (nr 603), vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 598/1942.

Enligt reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt med däri senare gjorda ändringar och tillägg kunna hos hushållningssällskapen anställda befattningshavare beredas delaktighet i anstalten. Sådant delägareskap tillkommer sällskapens sekreterare ävensom med statsbidrag avlönade jordbrukskonsulenter — husdjurskonsulenter inbegripna — och hemkonsulenter utan att särskilda åtgärder vidtagits beträffande befattningarna. Övriga befattningshavare kunna däremot icke bli delägare i pensionsanstalten, med mindre vederbörande befattningar reglerats av sällskapet och lantbruksstyrelsen godkänt regleringen.

Av riksdagen godkända riktlinjer.

Med avseende å frågan om befattningar hos hushållningssällskapen ha i princippropositionen gjorts uttalanden av min företrädare av i huvudsak följande innebörd.

Hushållningssällskapsutredningens allmänna synpunkter och förslag rörande olika slag av befattningar hos hushållningssällskap föranledde i huvudsak icke några erinringar. Sekreterare hos hushållningssällskap borde framdeles benämnas lantbruksdirektör. Den nuvarande benämningen konsulent för de främsta fältarbetande befattningshavarna syntes böra bibehållas.

las. Benämningen fiskerikonsulent vore lämpligare än fiskeriinstruktör. Slutligen borde den nuvarande benämningen vandringsrättare ersättas av instruktör. Statsbidrag borde utgå till avlönande av lantbruksdirektör, jordbrukskonsulent, husdjurskonsulent, trädgårdskonsulent, ungdomskonsulent, hemkonsulent, fiskerikonsulent, jordbruksinstruktör, husdjursinstruktör, ungdomsinstruktör, heminstruktör, kamrerare, kontorsbiträde och skrivbiträde hos hushållningssällskapen.

Departementschefen avsåge icke att närmare ingå på frågan om det antal med statsbidrag avlönade befattningshavare av olika slag, som borde finnas hos de särskilda hushållningssällskapen. Endast den ram, inom vilken antalet dylika befattningshavare hos sällskapen borde kunna begränsas, skulle angivas. I enlighet härmed beräknades, att statsbidrag borde utgå till följande antal befattningshavare av olika slag hos hushållningssällskapen, nämligen

26	lantbruksdirektörer,
34	jordbrukskonsulenter,
26	husdjurskonsulenter,
26	trädgårdskonsulenter,
26	ungdomskonsulenter,
30	hemkonsulenter,
32	fiskerikonsulenter,
102	jordbruksinstruktörer,
26	husdjursinstruktörer,
26	ungdomsinstruktörer,
23	heminstruktörer,
26	kamrerare,
26	kontorsbiträden och
26	skrivbiträden.

I fråga om kamrerare borde räknas med 6 kamrerare i en högre och 20 kamrerare i en lägre löneställning.

Vägende skäl finnes tala för en omreglering av lönerna för hushållningssällskapens befattningshavare. För dessa borde meddelas avlönings- och anställningsbestämmelser liknande dem, som gällde för lantbruks-, lantmannas och lanthushållsskolornas befattningshavare.

Styrelse för skola, som nu sagts, ägde rätt att med anlitan av andra medel än statsmedel utbetala högre lön till vederbörande befattningshavare än fastställd minimilön. Tillämpningen av denna princip i fråga om hushållningssällskapen kunde befaras medföra, att jämväl framdeles komme att kvarstå de nu betydande, av olika skäl icke önskvärda variationerna i lönehänseende mellan befattningshavare av samma kategori hos olika hushållningssällskap. Grundlönerna för befattningshavare hos sällskapen borde därför fastställas till bestämda belopp. Härav följde, att sällskapen i regel ej heller borde äga rätt att lämna befattningshavare särskild ersättning för uppdrag inom vederbörandes tjänstgöringsområde. Undantag från denna bestämmelse borde kunna medgivas av lantbruksstyrelsen. Jämväl frågan om rätt för befattningshavare att inneha annan avlönad befattning hos hushållningssällskapet eller stadigvarande anställning eller uppdrag utanför sällskapets verksamhetsområde borde ankomma på prövning av lantbruksstyrelsen. Det syntes dock skäligt, att hushållningssällskapet finge äga besluta, att befattningshavare, som vid de nya avlöningsbestämmelsernas ikraftträdande åtnjöte högre löneförmåner från sällskapet än sagda bestämmelser medgäve, även framdeles skulle bibehållas vid den högre lönen genom tillskott av sällskapets egna medel.

Det vore synnerligen önskvärt, att löneförmånerna för hushållningssällskapens befattningshavare, där så kunde ske, bragtes i relation till dem, som gällde för jämförliga befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna. Vid jämförelser i nu förevarande avseende borde till de för skolornas befattningshavare gällande kontanta minimigrundlönerna läggas värdet av fri bostad och erforderligt bränsle. Härvid räknade departementschefen med den minimiersättning, som dylik befattningshavare enligt gällande bestämmelser ägde uppbära, därest nämnda naturaförmåner icke kunde lämnas, eller i fråga om föreståndare för lantmannaskola 1 200 kronor, i fråga om ordinarie ämneslärare med eget hushåll 900 kronor, i fråga om extra ordinarie ämneslärare med eget hushåll 500 kronor, i fråga om föreståndarinna vid lanthushållsskola 500 kronor samt i fråga om ordinarie ämneslärarinna och extra ordinarie ämneslärarinna med helårstjänstgöring vid dylik skola 300 kronor.

Frågan om de olika befattningshavarnas löneplacering borde i förevarande sammanhang endast bliva föremål för det preliminära bedömande, som erfordrades för beräkandet av kostnadsramen. Vid kostnadsberäkningarna hade man utgått från de i följande sammanställning angivna löneförmånerna för hushållningssällskapens befattningshavare (till jämförelse hade angivits gällande löneförmåner, värdet av bostad och bränsle inberäknat, för vissa befattningshavare vid lägre lantbruksundervisningsanstalter med helårstjänstgöring):

Befattningshavare	Grundlön kronor	Ålderstillägg kronor (efter respektive 3, 6, 9 och 12 år)	Slutlön kronor
Lantbruksdirektör	10 110	3 å 480	11 550
Föreståndare vid lantmannaskola	8 760	3 å 480	10 200
Jordbrukskonsulent	7 200	4 å 480	9 120
Husdjurskonsulent	7 200	4 å 480	9 120
Trädgårdskonsulent	6 420	4 å 480	8 340
Ämneslärare vid lantmannaskola	6 420	4 å 480	8 340
Ungdomskonsulent	4 740	2 å 240	5 220
Extra ordinarie ämneslärare vid lantmannaskola	4 500	2 å 240	4 980
Föreståndarinna vid lanthushållsskola	5 252	3 å 300	6 152
Hemkonsulent	4 200	4 å 300	5 400
Ämneslärarinna vid lanthushållsskola	3 780	4 å 300	4 980
Fiskerikonsulent	3 900	4 å 300	5 100
Jordbruksinstruktör	3 600	4 å 300	4 800
Husdjursinstruktör	3 600	4 å 300	4 800
Ungdomsinstruktör	3 000	2 å 300	3 600
Extra ordinarie ämneslärarinna vid lanthushållsskola	2 900	2 å 150	3 200
Heminstruktör	2 700	2 å 150	3 000
Kamrerare	6 000	4 å 480	7 920
„	5 100	4 å 480	7 020
Kontorsbiträde	2 700	4 å 150	3 300
Skrivbiträde	2 400	4 å 150	3 000

Enligt gällande bestämmelser för avlöning till föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalt kunde befattningshavare, som hade övergått till befattning vid lantbruksundervisningsanstalt från att ha varit jordbruks- eller husdjurskonsulent respektive hemkonsulent hos hushållningssällskap, av Kungl. Maj:tt medgivas rätt att för ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, befattningshavaren hade innehaft sådan anställning. Enahanda bestämmelser borde gälla vid ungdomskonsulents övergång till befattning vid lantbruksundervisningsanstalt samt i fråga om befattningshavare vid dylik un-

dervisningsanstalt, som hade övergått till befattning hos hushållningssällskap. Ävenledes borde genomgående tjänsteårsberäkning för ålderstilläggs åtnjutande kunna medgivas på de för lantbruksundervisningsanstalts befattningshavare nu gällande villkoren vid befordran av jordbrukskonsulent till lantbruksdirektör, ungdomskonsulent till jordbruks- eller husdjurskonsulent, ungdomsinstruktör till jordbruks- eller husdjursinstruktör samt skrivbiträde till kontorsbiträde hos hushållningssällskap. Liksom med statsbidrag avlönade befattningshavare vid lantbruksundervisningsanstalterna borde dylika tjänstemän hos hushållningssällskapen äga åtnjuta rörligt tillägg och kristillägg å grundlön, ålderstillägg och vikariatsersättning under samma förutsättningar och enligt enahanda grunder, som enligt civila avlösningsreglementet gällde för ordinarie tjänstemän vid den civila statsförvaltningen.

Vad anginge tillsättandet av befattningshavare hos hushållningssällskap syntes i fråga om lantbruksdirektör och konsulent böra i huvudsak gälla samma bestämmelser som för föreståndare och lärare vid lantbruksundervisningsanstalt. Övriga befattningshavare hos hushållningssällskap borde tillsättas av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott utan föregående prövning hos lantbruksstyrelsen av sökandes kompetens.

I sitt utlåtande i anledning av 1944 års proposition har jordbruksutskottet i huvudsak biträtt eller lämnat utan erinran vad i propositionen anförts rörande befattningar hos hushållningssällskapen. Ett ståndpunktstagande från riksdagens sida till propositionens förslag i nu förevarande avseende innebure icke, att riksdagen toge definitiv ställning till frågan om lönebeloppens storlek, utan borde enligt utskottets mening fattas allenast såsom ett uttalande från riksdagens sida rörande de huvudsakliga riktlinjerna för de fortsatta övervägandena i ämnet.

Lantbruksstyrelsens utredningar åren 1945 och 1946.

Lantbruksstyrelsen har i anslutning till av 1944 års riksdag godkända riktlinjer i sina utredningar åren 1945 och 1946 behandlat frågan om antalet statsbidragsavlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen. I förstnämnda utredning har styrelsen härvid anført, att stora svårigheter mötte, då det gällde att taga ställning till vilket antal dylika befattningar av olika slag, som borde beräknas för varje hushållningssällskap. Sedan den nya organisationen av hushållningssällskapen och deras verksamhet hunnit stabiliseras syntes ett sådant ställningstagande bliva lättare. Lantbruksstyrelsens förslag rörande de olika hushållningssällskapens personaluppsättningar åsyftade därför ett tillgodoseende av allenast de oundgängligaste behoven.

I fråga om antalet verkställande tjänstemän föreslog lantbruksstyrelsen i utredningen år 1945, att statsbidrag skulle beräknas för en dylik befattningshavare hos varje hushållningssällskap. I utredningen år 1946 anförde lantbruksstyrelsen, att hushållningssällskapen uppenbarligen komme att vara i behov av de befattningar, som nu innehades av sällskapens sekreterare, även därest 1942 års jordbrukskommittés förslag rörande lantbruksnämnder genomfördes. Härom anförde lantbruksstyrelsen vidare följande.

Även med hänsyn till att hushållningssällskapen under angivna förutsättning mista en del arbetsuppgifter, synas ifrågavarande befattningars behövlighet vara ställd utom varje tvivel. Sagda arbetsuppgifter torde nämligen icke nu belasta sekreterarna i sådan omfattning, att uppgifternas bortfall bör föranleda tvivel om sekreterarbefattningarnas behövlighet. Jämväl under angivna förutsättning torde sällskapen för ett ändamålsenligt bedrivande av sin verksamhet vara i oundgängligt behov av att ha en särskild tjänsteman, som kan utgöra en ledande, samlande och inspirerande kraft inom verksamheten. Därest ifrågavarande befattningshavare skulle fråntagas hushållningssällskapen eller nödgas kombinera sina egentliga arbetsuppgifter med arbetsuppgifter, som nu tillkomma vissa andra tjänstemän hos sällskapen, skulle såsom följd härav hushållningssällskapens möjligheter att bedriva sin verksamhet till jordbrukets främjande bliva väsentligt kringskurna. Lantbruksstyrelsen vill vidare erinra därom, att det jämväl för de av jordbrukskommittén föreslagna lantbruksnämndernas behov synes nödvändigt, att hushållningssällskapens ifrågavarande befattningshavare bibehållas och härvid tilldelas i princip samma ställning och arbetsuppgifter som för närvarande. Enligt kommitténs förslag skulle nämligen hushållningssällskapens ifrågavarande befattningshavare vara självskrivna ledamöter i lantbruksnämnderna, varjämte kommittén ansett, att flertalet av nämndernas ärenden rörande statsunderstöd till jordförbättringsåtgärder borde avgöras av en ledamot av vederbörande nämnd och att den ledamot, som härvid närmast borde komma i fråga, vore hushållningssällskapets sekreterare.

Lantbruksstyrelsen har i sistnämnda utredning även upptagit frågan om benämningen å den verkställande tjänstemannen hos hushållningssällskap och därvid uttalat följande.

Enligt jordbrukskommitténs förslag rörande lantbruksnämnder skulle dylik nämnds främste befattningshavare benämnas lantbruksdirektör. Då denna benämning av statsmakterna redan valts för hushållningssällskapens främsta befattningshavare och då det icke synes lämpligt med samma benämning å ifrågavarande två befattningshavaregrupper, vill lantbruksstyrelsen ifrågasätta, huruvida icke annan benämning borde väljas för lantbruksnämndernas främste befattningshavare. Skulle ändock benämningen lantbruksdirektör väljas för sistnämnda befattningshavare, torde denna benämning icke kunna användas för motsvarande befattningshavare hos sällskapen. Då å andra sidan titeln sekreterare numera knappast giver något adekvat uttryck för karaktären av de för hushållningssällskapets främste tjänsteman avsedda arbetsuppgifterna, synes det lantbruksstyrelsen lämpligt, att man för denna tjänsteman väljer en ny benämning. Att finna en lämplig dylik benämning synes förenat med vissa svårigheter. Lantbruksstyrelsen vill dock anföra, att benämningen länsagronom med visst fog synes kunna komma i fråga. Denna benämning skulle utgöra en parallell till benämningarna länsarkitekt, länsjägmästare m. fl.

För belysande av frågan om det erforderliga antalet jordbrukskonsulenter och husdjurskonsulenter upprättade lantbruksstyrelsen i utredningen år 1945 en sammanställning, vari för varje hushållningssällskap även angavs det antal konsulenter av ifrågavarande slag, för vilket enligt lantbruksstyrelsens beräkning borde anvisas avlöningsbidrag av statsmedel. Sammanställningen hade i huvudsak följande utseende:

Hushållningssällskap	Nuvarande antalet jordbruks- och husdjurskonsulenter		Det antal konsulenter, som enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle avlönas med statsbidrag	
	totalt	avlönade med statsbidrag	jordbrukskonsulenter	husdjurskonsulenter
Stockholms läns och stads	3	3	2	1
Uppsala läns	3	2	1	1
Södermanlands »	5	2	1	1
Östergötlands »	4	2	1	1
Jönköpings »	2	2	1	1
Kronobergs »	2	2	1	1
Kalmar läns norra	2	2	1	1
» » södra	2	2	1	1
Gotlands läns	2	2	1	1
Blekinge »	2	2	1	1
Kristianstads »	2	2	1	1
Malmöhus »	3	2	1	1
Hallands »	2	2	1	1
Göteborgs och Bohus »	2	2	1	1
Älvsborgs läns norra	2	2	1	1
» » södra	2	1	1	1
Skaraborgs läns	3	2	1	1
Värmlands »	4	3	2	1
Örebro »	2	2	1	1
Västmanlands »	2	2	1	1
Kopparbergs »	3	3	2	1
Gävleborgs »	2	2	1	1
Västernorrlands »	3	3	2	1
Jämtlands »	3	2	1	1
Västerbottens »	4	4	3	1
Norrbottens »	5	5	4	1
Summa	71	60	35	26

Lantbruksstyrelsen har alltså enligt 1945 års utredning icke ansett sig böra förordna annan förändring i förhållande till vad enligt 1944 års proposition beräknats i fråga om det sammanlagda antalet med statsbidrag avlönade jordbrukskonsulenter respektive husdjurskonsulenter än den, att det i fråga om jordbrukskonsulenter beräknade antalet skulle ökas med ett. Enligt lantbruksstyrelsens mening borde nämligen dels varje hushållningssällskap beräknas erhålla statsbidrag till en husdjurskonsulent och minst en jordbrukskonsulent, dels ock intet hushållningssällskap vidkännas någon nedsättning av det antal konsulenter av ifrågavarande slag, vartill detsamma redan erhöle avlöningsbidrag av statsmedel. I enlighet härmed skulle Älvsborgs läns södra hushållningssällskap erhålla statsbidrag till avlönande av två — mot nu en — konsulenter av ifrågavarande slag, varjämte ettvarvt av övriga hushållningssällskap skulle erhålla statsbidrag till avlönande av ett oförändrat antal dylika konsulenter.

I utredningen år 1946 har lantbruksstyrelsen uttalat, att ett genomförande

av jordbrukskommitténs förslag icke kunde möjliggöra någon nedsättning av det antal statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter hos hushållningssällskapen, som styrelsen räknat med i sin tidigare utredning. Härom har styrelsen anfört väsentligen följande.

Ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag rörande lantbruksnämnder skulle få den följden, att hushållningssällskapens jordbrukskonsulenters verksamhet med täckdikningen komme att upphöra. Denna omständighet synes böra beaktas i detta sammanhang. Då de övriga arbetsuppgifter, som enligt förslaget skulle överföras från hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna, icke taga jordbrukskonsulenternas tid i anspråk i nämnvärd grad, synes man kunna bortse från denna uppgiftsöverföring vid bedömandet av frågan om hushållningssällskapens behov av jordbrukskonsulenter, därest jordbrukskommitténs ifrågavarande förslag genomföres. Även om täckdikningsverksamheten tager en betydande del av de nuvarande jordbrukskonsulenternas tid i anspråk, ha å andra sidan dessa konsulenter i regel i minst lika hög grad sysselsatts med andra arbetsuppgifter, såsom rådgivning på växtodlingsområdet, försöksverksamhet, markkarteringsverksamhet samt undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. Vidare bör uppmärksammas, att sistberörda och liknande arbetsuppgifter kräva betydligt större insatser av arbetskraft än som hushållningssällskapen hittills kunnat åstadkomma. Lantbruksstyrelsen kan därför icke finna, att ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag kan möjliggöra någon nedsättning av det antal statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter hos hushållningssällskapen, som styrelsen räknat med i utredningen år 1945. Även vid ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag synes det sålunda omöjligt att utgå från att något hushållningssällskap skulle kunna vara helt utan någon befattningshavare av denna kategori. Ett sådant genomförande torde ej heller kunna medföra, att de hushållningssällskap, för vilka lantbruksstyrelsen i utredningen år 1945 beräknade två eller flera statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter skulle kunna nöjaktigt bedriva sin verksamhet med ett lägre antal sådana tjänstemän än som lantbruksstyrelsen räknat med i utredningen. Särskilt de tre norrländska hushållningssällskap, för vilka lantbruksstyrelsen nu beräknat två eller flera statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter, ävensom Kopparbergs och Värmlands läns hushållningssällskap torde, jämväl därest jordbrukskommitténs förslag om lantbruksnämnder genomföres, vara i oundgängligt behov av det antal statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter, som lantbruksstyrelsen förut beräknat.

I detta sammanhang torde få framhållas, att hushållningssällskapen alltsedan år 1944 åtnjuta särskilda statsbidrag till extra arbetskraft — huvudsakligen med agronomutbildning eller med vandringsrättares kompetens — för planläggning av beredskapsarbeten. Med anlitande av ifrågavarande statsbidrag torde hushållningssällskapen sålunda för närvarande ha, bland annat, sammanlagt 30 å 35 agronomutbildade tjänstemän anställda. Då det övervägande antalet av de inom hushållningssällskapen under de senaste båda åren planlagda företagen av olika slag torde ha planlagts såsom beredskapsarbeten och samtidigt arbetsuppgifter icke synas ha saknats för någon av hushållningssällskapens agronomutbildade tjänstemän utan dessa blivit fullt utnyttjade, synes man under denna tid ha fått belägg för att de arbetsuppgifter, som kvarstå för hushållningssällskapens jordbrukskonsulenter vid inrättande enligt jordbrukskommitténs förslag av lantbruksnämnder, äro av sådan omfattning, att lantbruksnämndernas inrättande icke bör beräknas nedsätta hushållningssällskapens behov av statsbidragsavlönade jordbrukskonsulenter.

Beträffande husdjurskonsulenterna anförde lantbruksstyrelsen i utredningen år 1946, att arbetsområdet för desamma icke nämnvärt komme att begränsas av ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag om lantbruksnämnder. Hushållningssällskapens behov av dylika befattningshavare borde därför beräknas i enlighet med vad lantbruksstyrelsen ifrågasatte i utredningen år 1945, helt oberoende av frågan om lantbruksnämndernas inrättande, d. v. s. till en befattningshavare för varje sällskap.

Antalet trädgårdskonsulenter beräknade lantbruksstyrelsen i sin utredning år 1945 till 26, fördelade med en tjänsteman på varje hushållningssällskap. På enahanda sätt beräknades i samma utredning antalet kamrerare. Av dessa skulle sex — en hos ett vart av Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens läns hushållningssällskap — placeras i en högre löneställning och övriga 20 i en lägre löneställning. I utredningen år 1946 beräknade lantbruksstyrelsen antalet trädgårdskonsulenter och kamrerare till samma antal som i utredningen år 1945, enär arbetsuppgifterna för dessa kategorier av befattningshavare icke syntes i nämnvärd grad påverkas av ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag om lantbruksnämnder.

Frågan om det behövliga antalet jordbruksinstruktörer hos hushållningssällskapen belyste lantbruksstyrelsen i 1945 års utredning med följande sammanställning, upptagande jämväl styrelsens då framlagda förslag i ämnet (sammanställningen återgives å s. 39).

I 1946 års utredning har lantbruksstyrelsen räknat med att behovet av statsbidragsavlönade jordbruksinstruktörer hos hushållningssällskapen skulle utgöra minst det antal, vartill sällskapens på så sätt avlönade vandringsrättnare nu uppginge, eller 96 stycken, därest jordbrukskommitténs förslag om lantbruksnämnder genomfördes. Härom har styrelsen anført i huvudsak:

En överföring av arbetsuppgifter från hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna i enlighet med jordbrukskommitténs förslag kommer att föranleda, att hushållningssällskapens jordbruksinstruktörer, i motsats till vad tidigare beräknats, icke komma att handhava planläggning av åtgärder, som avse nyodling, stenröjning, jordkörning och gödselvårdsanläggningar. I vilken utsträckning hushållningssällskapens behov av jordbruksinstruktörer påverkas av ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag, synes vara mycket vanskligt att avgöra. Å ena sidan torde de åtgärder, som enligt sagda förslag skulle frånhändas hushållningssällskapen, upptaga en större del av jordbruksinstruktörernas (vandringsrättnarnas) tid än av jordbrukskonsulenternas tid. Å andra sidan äro jordbruksinstruktörerna liksom jordbrukskonsulenterna i betydande utsträckning sysselsatta med sådana andra arbetsuppgifter till jordbrukets främjande, som hittills icke på långt när kunnat tillgodoses i önskvärd grad. I lantbruksstyrelsens utredning år 1945 räknades också med ett betydligt ökat antal statsbidragsavlönade jordbruksinstruktörer såsom behövliga för hushållningssällskapen. Enligt lantbruksstyrelsens mening torde hushållningssällskapen vid ett genomförande av förslaget om lantbruksnämnder bliva i behov av sammanlagt minst det antal statsbidragsavlönade jordbruksinstruktörer, vartill sällskapens statsbidragsavlönade

Hushållningssällskap	Nuvarande antalet vandringsrättare		Det antal jordbruksinstruktörer, som enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle avlönas med statsbidrag
	totalt	avlönade med statsbidrag	
Stockholms läns och stads	4	2	3
Uppsala läns	2	2	2
Södermanlands »	1	1	2
Östergötlands »	1	1	2
Jönköpings »	4	2	4
Kronobergs »	4	4	4
Kalmar läns norra	2	1	2
» » södra	3	2	2
Gotlands läns	1	1	1
Blekinge »	3	2	2
Kristianstads »	4	4	4
Malmöhus »	1	1	—
Hallands »	5	3	4
Göteborgs och Bohus »	3	3	3
Älvsborgs läns norra	1	1	2
» » södra	2	2	2
Skaraborgs läns	3	3	3
Värmlands »	4	4	4
Örebro »	3	3	3
Västmanlands »	3	3	3
Kopparbergs »	4	4	5
Gävleborgs »	7	7	7
Västernorrlands »	5	5	8
Jämtlands »	4	4	6
Västerbottens »	17	16	16
Norrbottnens »	22	15	16
Summa	113	96	110

vandringsrättare nu uppgår, eller 96 stycken. I angivna fall torde emellertid tills vidare icke behöva beräknas någon ökning av det för hushållningssällskapen erforderliga antalet tjänstemän av ifrågavarande slag. Fördelningen av nämnda antal jordbruksinstruktörer, 96, på hushållningssällskapen torde böra i huvudsak ansluta sig till motsvarande nuvarande fördelning av vandringsrättare.

Här må inskjutas, att hushållningssällskapen med anlitande av särskilda statsbidrag till extra arbetskraft för planläggning av beredskapsarbeten nu torde ha sammanlagt 35 à 40 tjänstemän med vandringsrättares kompetens anställda. Liksom beträffande jordbrukskonsulenterna synes man under den tid, beredskapsplanläggningen pågått, ha fått belegg för att de arbetsuppgifter, som kvarstå för hushållningssällskapens jordbruksinstruktörer vid inrättande enligt jordbrukskommitténs förslag av lantbruksnämnder äro av sådan omfattning, att nämndernas inrättande icke bör beräknas föranleda, att hushållningssällskapens behov av statsbidragsavlönade dylika befattningshavare blir mindre än för närvarande.

I detta sammanhang må anföras, att lantbruksstyrelsen i 1946 års utredning på tal om den för beredskapsplanläggningen av hushållningssällskapen anställda extra arbetskraften — huvudsakligen med agronom- eller vandrings-

rättarutbildning — framhållit, att sällskapen vid ett genomförande av jordbrukskommitténs förslag torde få avstå från huvudparten av nämnda arbetskraft, när den huvudsakliga delen av angivna planläggning i sådant fall givetvis skulle överföras till lantbruksnämnderna, om den överhuvud skulle fortsätta.

I såväl 1945 som 1946 års utredning har lantbruksstyrelsen beräknat antalet kontorsbiträden och skrivbiträden till ett av varje kategori för ett vart sällskap. Storleken av dessa två befattningshavaregrupper har lantbruksstyrelsen ansett kunna beräknas helt oberoende av ett genomförande av förslaget om lantbruksnämnder.

Enligt lantbruksstyrelsens utredning år 1946 skulle alltså hushållningssällskapens sammanlagda behov av statsbidragsavlönad personal av följande kategorier vid lantbruksnämndernas inrättande beräknas i enlighet med denna sammanställning:

26	verkställande tjänstemän,
35	jordbrukskonsulenter,
26	husdjurskonsulenter,
26	trädgårdskonsulenter,
96	jordbruksinstruktörer,
26	kamrerare,
26	kontorsbiträden,
26	skrivbiträden.

Nu angivna personalbehov skiljer sig från motsvarande i 1945 års utredning beräknade behov däri, att jordbruksinstruktörernas antal nedsatts från 110 till 96.

Frågan om bestämmelser rörande avlöningsbidrag och avlöningsgrunder för befattningshavare hos hushållningssällskap har av lantbruksstyrelsen behandlats i både 1945 och 1946 års utredningar.

I 1945 års utredning framlade lantbruksstyrelsen sålunda förslag till kungörelse med bestämmelser om statsbidrag till avlönande av befattningshavare hos hushållningssällskap. Detta förslag överensstämde — i anslutning till av 1944 års riksdag godkända riktlinjer — i huvuddragen med motsvarande bestämmelser för personalen vid lantbruks-, lantmanna- och lant-hushållsskolor. Enligt förslaget skulle statsbidrag få utgå till hushållningssällskap för bestridande av dels vederbörande befattningshavare tillkommande grundlön, ålderstillägg och rörligt tillägg, dels ock ersättning åt vikarie å vederbörande befattning. Bidrag skulle avse det antal befattningar av olika slag, som Kungl. Maj:t bestämde. Lantbruksstyrelsen anförde i utredningen, att bestämmelser om kristillägg till hushållningssällskapens befattningshavare syntes böra meddelas i samma ordning, som härvidlag gällde för liknande befattningshavaregrupper, och således icke intagas i den kungörelse, varom fråga vore.

Med avseende å olika befattningshavares löneförmåner anförde lantbruksstyrelsen i 1945 års utredning, att styrelsen endast i fråga om befattningar såsom hemkonsulent och heminstruktör ansåge sig böra förordna en förmånligare lönesättning än den, som beräknats i 1944 års proposition. I fråga om övriga befattningar rådde full överensstämmelse mellan sistberörda lönesättning och den, som upptogs i styrelsens förslag.

För rätt till ålderstillägg skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag år 1945 befattningshavare hos hushållningssällskap äga att tillgodoräkna sig den tid, varunder han före de nya bestämmelsernas ikraftträdande oavbrutet innehaft motsvarande befattning hos hushållningssällskap. En bestämmelse av huvudsakligen motsvarande innebörd gäller för personalen vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor och lantbruksstyrelsen förutsatte i sin utredning, att ifrågavarande tillgodoräknande skulle för hushållningssällskapens befattningshavare liksom för nyssberörda skolpersonal få avse jämväl sådan befattning, för vilken avlöningsbestämmelser icke tidigare varit fastställda i författning. De år 1945 av lantbruksstyrelsen utformade grunderna för beräkning av ålderstillägg innebära ytterligare — i principiell anslutning till de av riksdagen godkända riktlinjerna — att s. k. genomgående tjänsteårsberäkning för erhållande av ålderstillägg skulle få tillämpas vid övergång från föreståndar- eller lärarbefattning vid lantbruks-, lantmanna-, lanthushålls- och trädgårdsskola till befattning hos hushållningssällskap. Samtliga ärenden angående beviljande av ålderstillägg skulle enligt förslaget avgöras av lantbruksstyrelsen. Styrelsen förordade jämväl vissa bestämmelser om semester, tjänstledighet, behörighetsvillkor, tillsättande, entledigande, åligganden samt om ordningen för sökande och utbetalning av avlöningsbidrag m. m.

I utredningen år 1946 upptog lantbruksstyrelsen frågan om genomförande för hushållningssällskapens personal av en lönereglering av principiellt samma innebörd som den, vilken enligt avlöningsreglementet den 28 juni 1946 (nr 516) sedan den 1 juli 1946 gäller för ordinarie befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna. Med hänsyn till att sagda reglemente nära ansluter sig till civila avlöningsreglementet har lantbruksstyrelsen redogjort för de huvudsakliga skiljaktigheterna mellan nu nämnda två avlöningsreglementen å ena sidan och det av styrelsen i 1945 års utredning framlagda kungörelseförslaget om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap å andra sidan. Härvid har lantbruksstyrelsen anført väsentligen följande.

En jämförelse visar i första hand, att avlöningsreglementenas bestämmelser äro mera detaljerade än bidragskungörelsens skulle bliva. En alltför långtgående detaljering av bestämmelserna medför givetvis en del besvär vid tillämpningen och med hänsyn härtill har lantbruksstyrelsen tidigare varit något tveksam om lämpligheten av att alltför nära anknyta hushållningssällskapens lönesystem till civila avlöningsreglementet. Å andra sidan är det uppenbarligen en styrka, att ett lönesystem innefattar en relativt fullständig reglering. Ett enklare lönesystem utesluter för övrigt icke svårigheter vid tillämpningen, enär föreskrifterna i ett sådant system i en del fall icke lämna

någon vägledning för bedömandet av föreliggande problem. Härpå har lantbruksstyrelsen särskilt under senare år erhållit en rikhaltig erfarenhet i vad gäller löne- och anställningsförhållandena vid hushållningssällskapen.

Löneplanerna i avlöningsreglementena (här avses av civila avlöningsreglementets löneplaner endast löneplan A) äro vidare dyrortsgraderade, medan förslaget till bidragskungörelse avser enhetslöner. Man kan uppenbarligen resa allvarliga invändningar mot nu rådande system med dyrortsgraderade löner. Justeringar härav torde väl också vara att vänta inom eu snar framtid. Då man emellertid i fråga om avlöningen till det alldeles övervägande flertalet av med statsmedel avlönade befattningshavare accepterar dyrortsgraderingens princip, synes konsekvensen kräva, att denna princip tillämpas även beträffande hushållningssällskapens personal. Härvid torde det vara lämpligast att, såsom skett beträffande skogsvårdsstyrelsernas personal, tillämpa samma dyrortssystem som för statliga befattningshavare.

En tredje skiljaktighet ligger däri, att i avlöningsreglementena meddelas föreskrifter om vissa förmåner — exempelvis fri sjukvård samt flyttningersättning — vilka föreskrifter sakna motsvarighet i kungörelseförslaget. Föreskrifter av detta slag äro givetvis av betydande värde för befattningshavarna samtidigt som de stärka huvudmannens ställning i konkurrensen om arbetskraften.

Lantbruksstyrelsen vill anföra, att befordringsgången mellan hushållningssällskapen och de lägre lantbruksundervisningsanstalterna torde kunna underlättas i lika hög grad med ett lönesystem för hushållningssällskapen i nära anslutning till skogsvårdsstyrelsernas lönesystem som med det i 1944 års principbeslut avsedda lönesystemet. Ett sådant underlättande torde nämligen mera vara avhängigt av den löneställning inom respektive system, som väljes för vederbörande befattningshavare, än av systemet såsom sådant. Befordran synes för övrigt böra beräknas förekomma icke endast mellan hushållningssällskapen och de lägre lantbruksundervisningsanstalterna utan även mellan nämnda institutioner och andra organ, exempelvis egnahemsnämnderna och de föreslagna lantbruksnämnderna, för vilka de statliga avlöningsreglementena gälla respektive torde komma att gälla. I propositionen nr 313/1942 rörande bland annat den nu gällande löneregleringen för personalen vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna uttalades härjämte, att det i propositionen framlagda löneregleringsförslaget innebure en i dåvarande läge lämplig lösning, men förutsattes, att frågan om förevarande personals inordnande under det statliga lönesystemet upptoges till omprövning, när förhållandena därtill kunde föränleda.

I anslutning till vad sålunda anförts har lantbruksstyrelsen i 1946 års utredning funnit övervägande skäl tala för att reglerna om personalens anställnings- och löneförhållanden vid hushållningssällskapen nära anslutas till motsvarande regler i skogsvårdsstyrelsernas avlöningsreglemente. Styrelsen har därför vid utredningen fogat förslag till dels avlöningsreglemente för befattningshavare vid hushållningssällskapen och dels kungörelse angående statsbidrag till avlönande av befattningshavare vid sällskapen. Sagda två författningsförslag överensstämman i allt väsentligt med avlöningsreglementet för ordinarie befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna respektive med det av lantbruksstyrelsen i 1945 års utredning framlagda förslaget till kungörelse om statsbidrag till avlönande av befattningshavare hos hushållningssällskap.

Beträffande lönegradsplacering för olika tjänstemän har lantbruksstyrelsen i 1946 års utredning anført, att styrelsen utgått från att ortsgrupp E vore medeldyrortsgrupp för ifrågavarande befattningshavare samt att befattningshavarna borde erhålla i huvudsak samma löneställning, som styrelsen räknat med i utredningen år 1945. Till belysande av sitt förslag till lönegradsplacering för följande befattningshavare lämnade lantbruksstyrelsen en sammanställning av i huvudsak följande utseende.

Befattning	I lantbruksstyrelsens utredning år 1945 beräknad löneställning motsvarar i fråga om		Av lantbruksstyrelsen föreslagen lönegrad motsvarar civila avlöningsreglementets lönegrad
	begynnelseavlöning, lönegrad	slutavlöning, lönegrad	
Lantbruksdirektör (länsagronom)	A 28	A 28	A 28
Jordbrukskonsulent	A 22	A 23	A 23
Husdjurskonsulent	A 22	A 23	A 23
Trädgårdskonsulent	A 20—21	A 21—22	A 22
Kamrerare i lönegrupp I	A 18—19	A 20—21	A 21
„ „ „ II	A 16—17	A 17—18	A 18
Jordbruksinstruktör	A 9—10	A 11—12	A 12
Kontorsbiträde	A 3—4	A 3—4	A 4
Skrivbiträde	A 1—2	A 1—2	A 2

Såsom kommentar till sammanställningen har lantbruksstyrelsen anført, att vid en lägre lönegradsplacering för angivna befattningshavare än den, som styrelsen föreslagit, befattningshavarna skulle erhålla en oförmånligare löneställning än den, som styrelsen räknade med i utredningen år 1945 och som avsågs i de av 1944 års riksdag godkända riktlinjerna för omorganisation av hushållningssällskapen.

Vid lantbruksstyrelsens behandling av förevarande lönefrågor har *byrådirektören N. M. Sonesson* reservationsvis uttalat, att liksom ämneslärare vid trädgårdsskola givits samma löneställning som ämneslärare vid lantbrukskola borde löneställningen för trädgårdskonsulent vara densamma som för jordbruks- och husdjurskonsulent.

Enligt de av lantbruksstyrelsen förordade bestämmelserna för behörighet till olika befattningar hos hushållningssällskap skulle verkställande tjänsteman ha avlagt agronomexamen samt ha förvärvat god erfarenhet inom lantbrukshållningen och goda insikter i organisatoriska och administrativa frågor på lantbrukshållningens område ävensom i övrigt ha visat lämplighet för befattningen. Agronomexamen skulle ha avlagts även av jordbruks- och husdjurskonsulent, varjämte trädgårdskonsulent skulle ha avlagt examen vid Alnarpsinstitutets högre trädgårdskurs. Konsulent skulle vidare ha förvärvat erfarenhet, som kunde anses erforderlig för befattningen, äga god förmåga att i tal och skrift meddela undervisning och upplysning samt i övrigt ha visat lämplighet för befattningen. Av kamrerare skulle fordras att ha avlagt examen vid handelshögskola eller agronomexamen eller på annat sätt förvärvat erforderlig teoretisk utbildning samt att ha förvärvat för be-

fattningen erforderlig erfarenhet och i övrigt visat lämplighet för befattningen. Jordbruksinstruktör skulle ha genomgått utbildningskurs för dylik befattningshavare samt förvärvat behövlig erfarenhet. Lantbruksstyrelsen skulle slutligen ha möjlighet att medgiva dispens från de föreslagna behörighetsvillkoren.

Vad beträffar ordningen för tillsättande av befattning hos hushållningssällskap innebär lantbruksstyrelsens förslag, att förvaltningsutskottet skulle ha att bland de sökande antaga befattningshavare. I fråga om befattning såsom verkställande tjänsteman, konsulent och kamrerare skulle utskottet dock ha att välja befattningshavare endast bland tre av lantbruksstyrelsen på förslag uppförda sökande.

Lantbruksstyrelsen har i 1946 års utredning anfört, att en lönereglering för statstjänstemän i enlighet med det förslag, som Kungl. Maj:t förelagt höstsessionen vid 1946 års riksdag, uppenbarligen borde föranleda motsvarande förändringar av de avlöningsförhållanden för hushållningssällskapens befattningshavare, rörande vilka styrelsen avgivit förslag. Därest ifrågavarande lönereglering för statstjänstemän genomfördes senast den 1 januari 1948, borde alltså de nya avlöningsförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare redan från början anslutas till berörda lönereglering för statstjänstemännen.

Med hänsyn till min i det föregående angivna ståndpunkt till dels organisationen av undervisningsverksamheten på lanthushållets område, dels den s. k. klubbverksamheten samt dels åtgärderna till husdjursskötselns och fiskets främjande har jag icke funnit anledning att nu närmare redogöra för vad lantbruksstyrelsen i utredningarna föreslagit beträffande befattningar hos hushållningssällskapen på dessa verksamhetsområden.

Jag torde i detta sammanhang få erinra om lantbruksstyrelsens i det föregående omnämnda utredning rörande utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner. Lantbruksstyrelsen har i denna utredning framhållit, att det årliga rekryteringsbehovet av maskinkunniga jordbrukare, driftsledare och arbetare kunde beräknas till omkring 4 700. På samma sätt som en allmän rådgivnings- och upplysningsverksamhet av hushållningssällskapen för närvarande bedreves på bland annat växtodlingens och husdjursskötselns områden erfordrades en motsvarande verksamhet på jordbruksmaskinernas område, om jordbrukets mekanisering skulle kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt, vilket vore av betydelse för jordbrukets rationalisering. Yrkesutövarna behövde genom personlig vägledning erhålla bättre kännedom om mekaniseringens förutsättningar i det enskilda fallet. Skulle det bli möjligt att genom ökad maskinanvändning minska jordbrukets produktionskostnader, erfordrades en väl genomtänkt planläggning av denna mekanisering. I många fall borde maskinanvändningen ordnas gemensamt för flera brukare och då erfordrades upplysning och rådgivning om huru det gemensamma begag-

andet borde organiseras. Även vid anskaffning av maskiner och redskap skulle en sakkunnig och opartisk rådgivning vara av stort värde för jordbrukarna. Denna rådgivnings- och upplysningsverksamhet på maskinområdet borde enligt lantbruksstyrelsens mening handhavas av hushållningssällskapen. Hos varje hushållningssällskap borde för detta ändamål anställas en maskinkonsulent och vid behov även en eller flera maskininstruktörer.

Maskinkonsulenten skulle ha till uppgift att

- 1) medverka vid organiserandet av olika slag av gemensam maskin användning;
- 2) biträda inom hushållningssällskapets maskinlåneverksamhet;
- 3) vara rådgivare vid val av maskiner;
- 4) organisera och leda maskinkurser;
- 5) hålla föredrag i maskinfrågor i sällskapets verksamhet samt vara tillfällig föreläsare vid jordbrukets läroanstalter i aktuella maskinfrågor;
- 6) bedriva upplysning och rådgivning angående vattenförsörjning på lantgårdar i den mån denna uppgift icke omhänderhades av andra sakkunniga; samt
- 7) bedriva upplysning och rådgivning angående maskinell stenröjning och nyodling.

Maskininstruktör skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag biträda maskinkonsulenten liksom jordbrukskonsulenterna biträdades av vandringsrättare (jordbruksinstruktörer).

I fråga om maskinkonsulenternas och maskininstruktörernas avlöning har lantbruksstyrelsen förordat, att i lönehänseende likställighet skulle råda mellan maskinkonsulent och jordbrukskonsulent samt mellan maskininstruktör och jordbruksinstruktör.

Beträffande maskinkonsulenternas kompetens har lantbruksstyrelsen beräknat, att för dessa befattningshavare erfordrades särskild utbildning. Härvidlag vore två alternativ tänkbara. Det ena utgjorde en ökning av undervisningen i maskinlära vid lantbrukshögskolan på så sätt, att jordbrukslinjen efter två år uppdelades i en hydroteknisk linje och en maskinteknisk linje. Det andra alternativet bestode i att särskild maskinutbildning anordnades för stipendiater med agronomexamen. Jordbrukstekniska institutet hade förklarat sig berett att i förening med lantbrukshögskolan anordna sistnämnda utbildning, om härför nödiga arbetskrafter och medel ställdes till förfogande. Lantbruksstyrelsen ville förorda det första alternativet men ansåge sig ej böra ingå på den närmare utformningen därav. Då en snabb utbildning av bland annat maskinkonsulenter erfordrades, framlade styrelsen emellertid riktlinjer för anordnande av särskild maskinutbildning för agronomer. Denna utbildning borde för blivande maskinkonsulenter jämte vissa maskinlärare omfatta 7 månader, varav 3 för verkstadspraktik och 4 för kurs vid Ultuna. Då det komme att dröja, innan tillräckligt antal maskinkonsulenter hunnit utbildas enligt nu berörda ordning, skulle såsom dylika

konsulenter möjligen kunna till en början anställas kvalificerade ingenjörer, som genom sin verksamhet skaffat sig god inblick i jordbruksproblem och dessutom genomgått särskild utbildning med betoning på jordbruksfrågor.

Enligt lantbruksstyrelsens mening borde för kompetens såsom maskininstruktör erfordras bland annat att ha genomgått dels en av styrelsen föreslagen 10-månaders reparatörsskola och dels en av styrelsen likaledes föreslagen 2-månaders särskild kurs för utbildning av maskininstruktörer.

Yttranden.

I de över lantbruksstyrelsens utredningar avgivna yttrandena ha invändningar i regel icke upprests mot principen att statsbidrag skulle utgå till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap. Dock må anföras, att *statskontoret* erinrat om att ämbetsverket i yttrande över 1942 års jordbrukskommittés betänkande förordat antingen ett överlämnande åt sällskapen av alla de nya statliga uppgifterna med jordbrukets rationalisering eller, om man icke ville beträda denna väg, en överflyttning på lantbruksnämnderna av hela den del av sällskapens arbetsuppgifter, som betingades av den med statsmedel bedrivna låne- och bidragsförmedlingen, varefter sällskapen finge bestå såsom helt enskilda sammanlutningar utan bidrag av statsmedel.

Beträffande det av lantbruksstyrelsen i 1946 års utredning beräknade antalet statsbidragsavlönade befattningshavare av olika slag hos hushållningssällskapen har *riksräkenskapsverket* anført, att det vore synnerligen vanskligt att med tillräcklig noggrannhet beräkna hushållningssällskapens behov av statsbidragsavlönad personal, innan man kunde närmare överblicka det samlade behov av arbetskraft, som krävdes inom lantbruksnämnder och hushållningssällskap för genomförande av jordbrukskommitténs rationaliseringsprogram. Ämbetsverket finge därför understryka nödvändigheten av ytterligare utredning i ämnet. I övrigt har lantbruksstyrelsens nämnda beräkning i yttrandena blivit föremål för erinringar i huvudsak allenast av *hushållningssällskapens förvaltningsutskott*. I det följande må närmast lämnas en översikt i vad erinringarna beröra det av styrelsen föreslagna antalet befattningar såsom verkställande tjänstemän, jordbrukskonsulenter, husdjurskonsulenter, trädgårdskonsulenter, kamrerare, jordbruksinstruktörer samt tjänstemän, tillhörande kontorspersonalgruppen.

Vad angår antalet verkställande tjänstemän har intet förvaltningsutskott framställt erinran mot lantbruksstyrelsens beräkning av en dylik tjänsteman för varje hushållningssällskap. Förvaltningsutskotten ha i allmänhet tillstyrkt eller lämnat utan erinran lantbruksstyrelsens förslag, att ifrågavarande tjänsteman borde benämnas länsagronom, därest benämningen lantbruksdirektör valdes för lantbruksnämndens verkställande tjänsteman. Dock har *Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ifrågasatt, huruvida icke under angivna förutsättning för sällskapetets verkställande

tjänsteman borde väljas benämningen direktör. *Förvaltningsutskotten i Malmöhus och Värmlands läns hushållningssällskap* ha uttalat, att tjänstemannen borde bibehållas vid sekreterartiteln.

Lantbruksstyrelsens beräkning år 1946 av antalet konsulenter och kamrerare har i huvudsak godtagits av hushållningssällskapens förvaltningsutskott. *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har dock framfört önskemål om ytterligare en jordbrukskonsulent och en hushållningskonsulent. Önskemål om ytterligare en trädgårdskonsulent har uttalats av *förvaltningsutskottet i Gävleborgs läns hushållningssällskap*. Enligt riksräkenskapsverkets yttrande borde benämningen för kamrerarna i den av lantbruksstyrelsen föreslagna lägre löneställningen ändras till förslagsvis redogörare och kassör.

Det i lantbruksstyrelsens utredning år 1946 framförda förslaget om antalet jordbruksinstruktörer har blivit föremål för vissa erinringar av sju hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

Sålunda har *Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* yrkat på att sällskapet skulle tilldelas flera jordbruksinstruktörer än för närvarande.

Jönköpings läns, Kalmar läns norra, Malmöhus läns och Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ha vart och ett för sig uttalat önskemål om att respektive sällskap skulle erhålla en jordbruksinstruktör mera än för närvarande.

Ytterligare två dylika befattningshavare borde enligt *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* tilldelas detta sällskap.

Förvaltningsutskottet i Västernorrlands läns hushållningssällskap har gjort uttalanden av innebörd, att en sådan fördelning av det ifrågasatta antalet jordbruksinstruktörer borde verkställas, att nämnda sällskap bleve bättre tillgodosett än för närvarande.

Beträffande lantbruksstyrelsens år 1946 verkställda beräkning av kontorspersonal ha sexton hushållningssällskaps förvaltningsutskott anfört erinringar, innebärande att styrelsens beräkning ansåges vara alltför snäv i förhållande till det föreliggande behovet.

Sålunda har *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott* erinrat om att behovet av kvalificerad kontorspersonal säkerligen icke vore mindre hos sällskapen än hos skogsvårdsstyrelserna.

Vidare har *förvaltningsutskottet i Uppsala läns hushållningssällskap* uttalat önskemål om att hos sällskapet liksom hos skogsvårdsstyrelserna även kanslibiträdesbefattningar bleve inrättade.

Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit behovet av att sällskapet tilldelades jämväl en kansliskrivarbefattning.

Enligt *Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* borde varje hushållningssällskap utrustas med ett kanslibitråde och ett kontorsbitråde. Liknande åsikt har framförts av *förvaltningsutskotten i Kalmar läns norra, Gotlands läns och Kopparbergs läns hushållningssällskap*.

Förvaltningsutskottet i Kronobergs läns hushållningssällskap har ansett detta sällskap vara i behov av större kontorspersonal, däribland ett kanslibitråde.

Av *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagits, att varje sällskap skulle få två kontorsbiträden och två skrivbiträden.

Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att varje sällskap borde tilldelas ytterligare två kanslibiträden och ett kontorsbitråde.

Göteborgs och Bohus samt Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott önska skrivbiträdesantalet för respektive sällskap ökat med ett. Förstnämnda utskott anser därjämte, att det för sällskapet avsedda kontorsbiträdet borde utbytas mot ett kanslibitråde.

Av *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har uttalats, att sällskapet borde erhålla jämväl ett kanslibitråde.

Önskemål om att för varje sällskap skulle beräknas jämväl en kansliskrivare och ett kanslibitråde har framförts av *förvaltningsutskottet i Värmlands läns hushållningssällskap*.

Av *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har gjorts uttalanden om behovet av större kontorspersonal, däribland även kanslibiträden.

Från *förvaltningsutskottet i Västerbottens läns hushållningssällskap* har framlagts förslag om att kansliskrivare och kanslibiträden skulle kunna tilldelas de hushållningssällskap, som vore i behov därav. Sällskapet i Västerbottens län vore i behov av två à tre kontorsbefattningar utöver de av lantbruksstyrelsen föreslagna.

Slutligen ha *hushållningssällskapens ombud* överlämnat en promemoria rörande hushållningssällskapens behov av kontorspersonal. I promemorian har anförts, att inom flertalet sällskap behov föreläge av jämväl en kanslibefattning, förslagsvis närmast motsvarande kansliskrivare i 11 lönegraden. Personal i ungefär motsvarande ställning förekomme för närvarande inom sällskapen och syntes framdeles icke kunna undvaras. Det vore vidare klart, att — jämte de av lantbruksstyrelsen föreslagna kontors- och skrivbiträdesbefattningarna — ytterligare kanslipersonal erfordrades.

Förvaltningsutskotten i Uppsala och Jönköpings läns hushållningssällskap ha härjämte framhållit, att reglering borde ske av personalfrågorna även vid sällskapens veterinäravdelningar. *Förvaltningsutskottet i Kronobergs läns hushållningssällskap* har uttalat önskemål om att för detta sällskap skulle beräknas jämväl en särskild instruktör för trädgårdsskötseln. En dylik befattningshavare borde beräknas för varje hushållningssällskap enligt av *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* och *Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen* uttalad mening. Enligt uttalande av *Södermanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* borde, i syfte att trygga en god rekrytering av hushållningssällskapens konsulentkår, statsmedel utgå till anställande jämväl av biträdande konsulenter.

Vidare ha *vissa förvaltningsutskott* erinrat om norrlandskommitténs förslag rörande *undervisningskonsulenter*, varjämte *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett, att varje sällskap borde tilldelas en *vaktmästare*.

Vad därefter angår det i lantbruksstyrelsens utredning rörande utbildning för skötsel av jordbruksmaskiner framlagda förslaget om att hos varje hushållningssällskap skulle anställas en *maskinkonsulent* och vid behov även en eller flera *maskininstruktörer* må anföras, att detta förslag i *flertalet yttranden* tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Vissa remissinstanser ha dock anført avvikande eller kompletterande synpunkter.

Statskontoret har sålunda anført, att avgörande för frågan om hushållningssällskapens framtida organisation och verksamhet syntes bliva statsmakternas ställningstagande till 1942 års jordbrukskommittés förslag om riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitik. Därför syntes det tills vidare böra anstå med inrättandet av nya befattningar hos hushållningssällskapen.

Med hänvisning till svårigheterna att inom de närmaste åren förvärva erforderlig arbetskraft för en utvidgning av hushållningssällskapens verksamhet i av lantbruksstyrelsen föreslagen omfattning har *lantbruksakademien* anført, att det syntes bliva ofrånkomligt, att sällskapens jordbrukskonsulenter tills vidare liksom hittills finge omhänderhava flertalet av de för maskinkonsulenterna avsedda arbetsuppgifterna. För jordbrukskonsulenterna skulle därför särskilda kortare utbildnings- och fortbildningskurser i maskinfrågor behövas. För speciella föredrag i maskinfrågor samt för särskilda maskinkurser borde hushållningssällskapen vidare liksom hittills anlita fackmän och specialister från statens maskinprovningar, jordbrukstekniska institutet, maskinindustrien och maskinhandeln. I frågor rörande elektrifiering syntes vidare ett samarbete med statens vattenfallsverk, enskilda kraftverksföretag etc. vara lämpligt. I vissa fall syntes även samverkan emellan olika hushållningssällskap i fråga om maskinundervisning och därtill hörande rådgivning åtminstone temporärt erbjuda en framkomlig väg. Skulle maskinkonsulenter och maskininstruktörer bliva anställda hos samtliga eller flertalet hushållningssällskap uppstode behov av en central ledning för dessa tjänstemäns verksamhet. Frågan härom borde tagas upp till övervägande.

De tidigare omnämnda *utredningsmännen för utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen* ha därjämte i princip tillstyrkt nyssberörda förslag men ansett det vara av betydelse, att maskinkonsulenterna finge blicken öppen för sambandet mellan maskintekniska och andra synpunkter, exempelvis byggnadstekniska. Utredningsmännen ha jämväl gjort det förbehålliet, att de sedermera i samband med fullgörande av sitt utredningsuppdrag kunde finna anledning att åter och närmare beröra hit hörande frågor ur organisatoriska och andra synpunkter.

Vidare har *förvaltningsutskottet i Uppsala läns hushållningssällskap* gjort uttalanden av innebörd, att utvecklingen i fråga om jordbrukets mekanise-

ring i sagda län hunnit så långt, att i lantbruksstyrelsens utredning föreslagna och först några år framåt i tiden realiserbara åtgärder förmodades främst komma att tillgodose behovet av rådgivning och undervisning i skötsel av jordbruksmaskiner och därmed sammanhörande ekonomiska frågor samt i mindre grad att beröra frågor av organisatorisk art. Förvaltningsutskottet ville icke förringa värdet av de i utredningen föreslagna åtgärderna men det förefölle dock, som om man i utredningen väl ensidigt fäst sig vid maskinerna som sådana och icke till deras inordnande i ett större ekonomiskt sammanhang. Maskinkonsulentbefattningarna komme att i utomordentligt hög grad öka bristen på agronomer och ändock kunde dessa konsulenter icke ha erhållit den praktiska utbildning vid mekanisk verkstad, smedja etc., som gäve dem förutsättningar att undervisa i frågor, vilka snarare fordrade ingenjörs kompetens. Man finge förutsätta, att agronomutbildningen skulle vara sådan, att hushållningssällskapens konsulenter på växtodlingsområdet kunde anses bliva kompetenta att handlägga flertalet av de för maskinkonsulenterna avsedda uppgifterna. Maskininstruktörer beräknades därtill finnas till hands i ärenden rörande alla tekniska detaljer. Behovet av föredragshållare i maskinfrågor i sällskapens verksamhet samt av föreläsare i aktuella dylika frågor vid jordbrukets läroanstalter syntes lämpligen kunna tillgodoses genom användande av specialutbildade agronomer eller ingenjörer, som arbetade inom hela landet eller vissa, av flera hushållningssällskapsområden bestående delar därav.

Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har angivit sig vara fullt införstått med att saklig och praktisk upplysning om samt kunnighet i ett rätt handhavande av jordbrukets maskiner vore påkallade men icke fullt övertygat om lämpligheten och behovet av hos hushållningssällskapen anställda maskinkonsulenter. Den konsulterande verksamheten på detta område bleve den rena undervisnings- och kursverksamheten. Fråga vore då, huruvida konsulenterna skulle vara knutna till hushållningssällskapen eller till skolorna på jordbrukets område. Mycket talade nog för att konsulenterna bestrede undervisningen även vid skolorna i maskinkunskap och kanske också i närliggande ämnen.

Förvaltningsutskottet i Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap har uttalat tveksamhet beträffande lämpligheten av att anställa maskinkonsulent. Det kunde ifrågasättas, om icke ledningen av maskininstruktörernas verksamhet borde kunna handhavas av jordbrukskonsulenterna. Med samma kostnad skulle härigenom ett större antal maskininstruktörer kunna anställas.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett det erforderligt, att statsanslag anvisades för anställande av fyra maskininstruktörer hos nämnda sällskap.

Enligt av *Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalad mening vore det angeläget, att — i avvaktan på att kompetenta maskinkonsulenter stode till buds — statsmedel kunde ställas till förfogande för anställande hos hushållningssällskapen av tillfälliga rådgivare och instruktörer på jordbrukets maskinområde.

Av *förvaltningsutskottet i Västernorrlands läns hushållningssällskap* har anförts, att nämnda hushållningssällskaps rådgivning i maskinfrågor samt länets lantmannaskolors maskinundervisning lämpligen handhades av en hos sällskapet anställd maskinkonsulent. Verksamheten såsom maskinkonsulent antoges nämligen till en början icke komma att taga vederbörandes tid fullt i anspråk, varjämte skolorna för viss tid framåt svårligen på annat sätt kunde erhålla lämpligt utbildad maskinlärare.

Förvaltningsutskottet i Norrbottens läns hushållningssällskap har framhållit nödvändigheten av att sällskapet utrustades med minst fyra maskininstruktörer. Om statsfinansiella skäl så krävde, kunde emellertid alternativt ifrågasättas, att speciell maskinkonsulent för sällskapet tills vidare undvarades, om endast tillräckligt antal instruktörer kunde tillsättas. Det kunde nämligen förutsättas, att någon av länets jordbrukskonsulenter kunde efter viss fortbildning specialisera sig på maskinfrågor.

Styrelsen för lantbruksskolan vid Klagstorp har erinrat om svårigheterna att erhålla kompetenta maskinkonsulenter samt uttalat, att i medeltal två maskininstruktörer borde anställas hos varje hushållningssällskap.

Riksförbundet landsbygdens folk anser, att det kunde vara av betydelse, om jämväl hushållningssällskapens vandringsrättare samt ungdomskonsulenter inom de olika länen finge komplettera sina kunskaper i maskinlära, då dessa tjänstemän vid sidan av sin ordinarie sysselsättning kunde vara jordbrukarna till hjälp i frågor på maskinområdet.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund har anført, att antalet av hushållningssällskapens befattningshavare på maskinområdet borde anpassas efter det lokala behovet. Maskinkonsulenten borde icke inkopplas på den ordinarie undervisningen vid lantbruks- och lantmannaskolorna, enär detta skulle medföra alltför stora olägenheter för konsulentens egentliga arbetsuppgifter.

Med avseende å vad lantbruksstyrelsen föreslagit rörande maskinkonsulenternas och maskininstruktörernas kompetens har *huvudparten av remissinstanserna* icke framställt någon invändning. Dock ha vissa särskilda synpunkter och erinringar framkommit vid remissbehandlingen.

Sålunda har *lantbrukshögskolans lärarråd* i ett av *högskolans styrelse* med instämmande överlämnat yttrande uttalat, att rådet icke kunde ansluta sig till förslaget om att högskolans jordbrukslinje skulle uppdelas på allenast två linjer. En eventuell uppdelning måste resultera i åtminstone tre linjer, nämligen en maskinteknisk, en hydroteknisk och en för växtodling i allmänhet m. m. Frågan härom borde emellertid prövas i samband med utformningen av en agronomie kandidatexamen. I avvaktan på nu berörda spörsmåls lösning borde den i utredningen framlagda tillfälliga lösningen med extra kurser för utbildning av bland andra konsulenter förverkligas.

Lantbruksakademien har ansett den föreslagna uppdelningen av lantbrukshögskolans jordbrukslinje icke möjlig utan att samtidigt inrättades en tredje linje för allmänna växtodlingsfrågor m. m. En så långtgående upp-

delning syntes emellertid icke kunna förordas. Undervisningen i maskinlära å högskolans allmänna linje och jordbrukslinje borde givas sådan omfattning och utformning, att den skänkte kompetens för motsvarande undervisning inom den lägre lantbruksundervisningen. Maskinkonsulenter borde erhålla specialutbildning vid en kurs vid högskolan efter avlagd agronomexamen. Innan emellertid den högre undervisningen på det jordbrukstekniska området hunnit erhålla sin definitiva utformning, vore det erforderligt att anordna kompletterande utbildningskurser i maskinlära i nära överensstämmelse med av lantbruksstyrelsen framlagt förslag. Möjligheten att på förevarande arbetsområde utnyttja vid tekniska läroanstalter utbildad arbetskraft vore enligt akademiens mening förtjänt av ökad uppmärksamhet.

Jordbrukstekniska institutet har i sitt yttrande gjort uttalanden av innebörd, att den utbildning av maskinkonsulenter, som institutet enligt lantbruksstyrelsens förslag skulle handhava, på grund av att institutets byggnadsfrågor icke vore lösta sannolikt kunde påbörjas först i medio av år 1948, samt att dylik utbildning erfordrades jämväl för ingenjörer, om dessa skulle bli maskinkonsulenter. Ingenjör, som skulle genomgå dylik utbildning, borde enligt institutets mening dessförinnan dels ha genomgått jordbrukspraktik under minst två år, varav det senare året borde utgöras av ettårig kurs vid lantbruksskola, och dels ha bedrivit vissa självstudier i jordbruk, vilka borde åtföljas av tentamina.

Utredningsmännen för utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen ha uttalat att utvecklingen inom jordbruket syntes motivera ytterligare en linje vid lantbrukshögskolan, nämligen en teknisk — icke uteslutande maskinteknisk — linje. Från denna skulle bland annat maskinkonsulenter kunna rekryteras.

Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har vidare i anslutning till sin i det föregående refererade inställning till spørsmålet om maskinkonsulenter förordat, att ett lämpligt antal lärare i maskinskötsel utbildades vid lantbrukshögskolan samt ett betydligt större antal maskininstruktörer utbildades genom undervisning dels vid lantbruksskolor och driftsledarekursen, dels vid specialkurser vid Ultunainstitutionerna.

Förvaltningsutskottet i Östergötlands läns hushållningssällskap kunde icke dela lantbruksstyrelsens uppfattning rörande utbildning av maskinkonsulenter vid särskilda kurser. Det syntes visserligen nödvändigt att såsom en övergångsform anordna särskilda påbyggnadskurser på agronomexamen men det vore endast i undantagsfall möjligt att på en tid av sju månader utbilda en agronom till full förtrogenhet med alla maskintekniska angelägenheter i jordbruket. En sådan kurs finge också anses som ganska betungande för den som tillbragt tre år eller mera vid lantbrukshögskolan. Det omedelbara behovet av maskinkonsulenter syntes lämpligen kunna delvis täckas genom att särskilda kurser i jordbrukets maskinteknik m. m. anordnades för ingenjörer. Utskottet har vidare anfört i huvudsak:

Det av lantbruksstyrelsen framförda förslaget, att frågan om utbildning av maskinkonsulenter och jämförliga befattningshavare skall lösas genom

att jordbrukslinjen vid lantbrukshögskolan delas på en hydroteknisk och en maskinteknisk linje, synes utskottet otillfredsställande. Det är enligt utskottets mening icke möjligt att på detta sätt erhålla väl kvalificerade maskinkonsulenter och maskinlärare. Dels torde nämligen personer med speciell begåvning för maskinteknik endast i mindre utsträckning söka sig till en sådan utbildning, där maskintekniken finge en icke särskilt framträdande plats, dels torde utbildningen i maskinteknik bliva alltför ofullständig. Det synes förvaltningsutskottet, som om en tillfredsställande utbildning av maskinkonsulenter m. fl. skulle kunna åvägbringas endast om vid lantbrukshögskolan, lämpligen i samarbete med tekniska högskolan, inrättades en särskild teknisk linje, vid vilken maskinkonsulenter och maskinlärare m. fl. kunde erhålla sin utbildning. Eventuellt borde denna tekniska linje delas på en maskinteknisk och en hydroteknisk linje, varigenom utbildningen av lantbruksingenjörer samtidigt kunde erhålla en tillfredsställande lösning. Huvudämnen på ifrågavarande linjer skulle då vara agronomisk maskinteknik respektive agronomisk hydroteknik. Som inträdesfordringar vid den maskintekniska linjen borde sättas bland annat två års praktik, omfattande såväl jordbrukspraktik som verkstadspraktik. Den senare kunde eventuellt utbytas mot genomgång av kurs för maskinreparatörer. Vid sidan av nu gällande teoretiska inträdesfordringar vid lantbrukshögskolan borde även avgångsexamen från tekniskt gymnasium berättiga till inträde vid den maskintekniska linjen. Genom den föreslagna utbildningsvägen synes man utom en för här ifrågavarande kategorier av befattningshavare väl lämpad utbildning kunna vinna, att sådana personer med anknytning till jordbruket, som äga speciell teknisk begåvning, söka inträde vid lantbrukshögskolan, vilket nu mindre ofta torde vara fallet och vilket knappast heller kan väntas bliva fallet i nämnvärt ökad utsträckning, därest utbildningen alltjämt endast till en mindre del kommer att vara inriktad på maskinteknik.

Förvaltningsutskottet i Kalmar läns norra hushållningssällskap anser det icke vara lämpligt med en ytterligare specialisering vid lantbrukshögskolan för utbildning av maskinkonsulenter. Denna utbildning borde bedrivas som en påbyggnad efter examen å jordbrukslinjen eller allmänna linjen.

Kalmar läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har instämt i lantbruksstyrelsens förslag rörande maskinkonsulenternas utbildning men ville ifrågasätta, huruvida icke större betydelse borde tillmätas en mera gedigen utbildning och praktik på det rent tekniska området än den, som föreslagits, även om detta skulle ske under någon eftergift beträffande kravet på agronomisk utbildning, exempelvis genomgången driftsledarkurs i stället för studier respektive examen vid lantbrukshögskolan.

Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott hyser den uppfattningen, att ingenjörer icke borde användas såsom maskinkonsulenter. Dessa borde sökas bland agronomer. Det borde gå lika lätt och under samma tid att utbilda agronomer i tekniska frågor som att utbilda ingenjörer i jordbruksfrågor. Den föreslagna kursen för maskininstruktörer borde utgöra ett tillägg till maskinskötartutbildningen.

Förvaltningsutskottet i Gävleborgs läns hushållningssällskap har framfört uppfattningen, att utbildningen av maskinkonsulenter borde ske genom specialutbildning av stipendiater med agronomexamen. En alltför specialiserad agronomutbildning kunde bereda nyutexaminerade agronomer vissa svårigheter vid vinnande av anställning.

Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt om den föreslagna uppdelningen av jordbrukslinjen vid lantbrukshögskolan vore den lyckligaste utvecklingen på ifrågavarande område. Den maskintekniska linjen ansåges medföra en alltför speciell kompetens och linjen förmodades därför bliva betraktad såsom alltför osäker av de studerande. Åtminstone tills vidare syntes det därför vara bättre att anordna fortbildningskurser för maskinintresserade konsulenter och lärare. Den för maskininstruktörer föreslagna utbildningskursen på två månader ansåges bliva alltför kort. Kursen borde förlängas till fyra à sex månader.

Styrelsen för lantmannaskolan i Strängnäs har uttalat, att utbildningen av maskinkonsulenter m. fl. borde ske genom särskild utbildning efter avlagd agronomexamen. Enahanda uppfattning synes styrelsen för lantmannaskolan i Lunnevad hysa.

I fråga om utbildningen av maskininstruktörer m. fl. har styrelsen för Högalids lantmannaskola understrukit betydelsen av en god undervisning i pedagogik.

Styrelsen för lantmannaskolan i Osby anser det vara mera ändamålsenligt att snabbutbilda agronomer på maskinkurser än att utbilda ingenjörer i jordbruksfrågor. Styrelsen har vidare uttalat, att maskininstruktör borde ha genomgått lantmannaskola jämte fortsättningskurs ävensom maskinskötarutbildning och särskild instruktörskurs enligt förslaget.

Styrelsen för lantmannaskolan i Nuntorp har ifrågasatt, huruvida icke de blivande maskininstruktörerna borde ha genomgått lantbruks- eller lantmannaskola, varvid undervisning i jordbrukslära icke skulle behövas i den särskilda instruktörskursen.

Styrelsen för Malgomajs lantmannaskola har icke kunnat ansluta sig till förslaget om en uppdelning av lantbrukshögskolans jordbrukslinje. En sådan uppdelning skulle orsaka alltför stor villrådighet bland de studerande vid högskolan. Specialutbildning efter agronomexamen vore att föredraga.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund har anslutit sig till uppfattningen, att den föreslagna uppdelningen av jordbrukslinjen skulle medföra en alltför stark specialisering och att systemet med fortbildningskurser för konsulenter och lärare på ifrågavarande område vore tillfyllest. Förbundet har beträffande frågan om att efter specialutbildning använda ingenjörer som maskinkonsulenter anfört att det vore lämpligare och ginge lika snabbt att utvälja och utbilda agronomer för detta ändamål.

Beträffande lämpligheten av att utbilda ingenjörer till maskinkonsulenter har Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen uttalat tveksamhet. Utbildning av agronomer för ändamålet borde dock ej ske genom den av lantbruksstyrelsen föreslagna uppdelningen av lantbrukshögskolans jordbrukslinje på en maskinteknisk och en hydroteknisk linje. I stället borde skapas en teknisk linje, inriktad på jordbrukets maskintekniska problem för såväl den yttre driften som inom ekonomibyggnaderna. Ävenledes borde tagas under övervägande, huruvida icke från driftsledarkursen vid Alnarpsinstitutet utexaminerade personer efter genomgång av den av lantbruksstyrelsen

för agronomer föreslagna 7-månaders specialutbildningen kunde fylla fordringarna för såväl maskinkonsulenttjänst hos hushållningssällskap som speciallärartjänst i maskin- och redskapslära vid lantbruks- och lantmannaskolor. Enligt föreningens mening kunde det vidare ifrågasättas, om den för maskininstruktörer föreslagna specialutbildningen vore tillfyllest. Det för maskininstruktörerna avsedda arbetsfältet syntes vara lämpligt för maskinintresserade personer, som genomgått driftsledarkursen vid Alnarpsinstitutet.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har ifrågasatt, huruvida icke, med hänsyn till maskinteknikens betydelse, speciallinjer kunde anordnas vid tekniska läroverk och institut, eventuellt vid högre utbildningsanstalt, för att på så sätt skapa större tillgång på personal för undervisnings-, rådgivnings- och upplysningsverksamheten rörande jordbrukets maskinfrågor. Föreningen har vidare ifrågasatt, huruvida icke maskinkonsulenterna i ännu högre grad än vad som av lantbruksstyrelsen föreslagits borde erhålla maskinteknisk utbildning. Sålunda syntes maskinkonsulenter med fördel kunna rekryteras bland personer, som avlagt examen vid högre teknisk läroanstalt samt däröver förskaffat sig viss jordbruksutbildning.

I fråga om de av lantbruksstyrelsen i 1946 års utredning för hushållningssällskapen föreslagna *avlöningsbestämmelserna* *allmänna art* har *statskontoret* anfört, att ämbetsverket redan tidigare förordat en anslutning av bestämmelserna till civila avlöningsreglementet. *Allmänna lönenämnden* och *riksräkenskapsverket* ha gjort uttalanden av innebörd, att intet vore att erinra mot att för sällskapens befattningshavare genomfördes en lönereglering i nära anslutning till den för skogsvårdsstyrelsernas personal år 1946 beslutade. *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* samt *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* ha förordat en lönereglering för sällskapens personal av den art, varom lantbruksstyrelsen framlagt förslag. Huvudsakligen i samma riktning ha *hushållningssällskapens förvaltningsutskott* i regel uttalat sig. Dock har *Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* avstyrkt lantbruksstyrelsens ifrågavarande förslag, huvudsakligen enär detta ansåges innehålla så snäva bestämmelser, att hushållningssällskapens frihet vid bestämmelsernas tillämpning endast bleve ett sken. Utskottet har ansett, att avlöningsbestämmelser av den föreslagna arten skulle bli hinderliga för sällskapens arbete samt att avlöningsbestämmelserna för sällskapens tjänstemän framdeles borde vara av samma art som hittills. I *flera yttranden* har uttalats, att den pågående översynen av civila avlöningsreglementet borde föranleda motsvarande revision av lantbruksstyrelsens förevarande förslag, innan detta fastställdes för tillämpning.

I lantbruksstyrelsens förslag till *lönegradsplacering* av följande befattningshavare hos hushållningssällskapen ha *allmänna lönenämnden*, *statskontoret*, *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* samt *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* ifrågasatt de jämkningar, vilka framgå av denna sammanställning:

Befattningshavare	Lantbruksstyrelsens förslag	Allmänna lönenämnden	Statskontoret	Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund	Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund ¹
Verkställande tjänsteman	28	28	25	—	30
Jordbrukskonsulent	23	22	21	—	26
Husdjurskonsulent	23	22	21	—	26
Trädgårdskonsulent	22	22	17	—	26
Kamrerare, lönegrupp I.....	21	21	20	—	—
II.....	18	18	18	—	—
Jordbruksinstruktör	12	12	10	15	—

Allmänna lönenämnden har anfört, att tillräckliga skäl knappast föreläge att göra någon skillnad i lönehänseende mellan trädgårdskonsulenter å ena samt jordbruks- och husdjurskonsulenter å andra sidan. Trädgårdsskolornas lärare hade blivit i lönehänseende jämställda med lantbruksskolornas lärare.

Enligt statskontorets mening vore läget beträffande hushållningssällskapens framtida arbetsuppgifter och ställning så oklart, att förutsättningar knappast föreläge för bedömning av den löneställning, som skäligen borde tillkomma sällskapens tjänstemän. Ämbetsverket funne ej anledning frångå sitt i yttrande över hushållningssällskapsutredningens betänkande på sin tid gjorda ställningstagande i fråga om lönesättningen för sällskapens personal.

De i nyss lämnade sammanställning angivna *tjänstemannaorganisationerna* ha till motivering för sina i sammanställningen upptagna ändringsförslag i regel åberopat de kvalifikationskrav, som ställdes på tjänstemännen, och den löneställning, som jämförbar personal inom angränsande områden erhållit. Hushållningssällskaps verkställande tjänsteman har ansetts böra jämföras med vägdirektörer, länsarkitekter, lantbruksingenjörer och länsjägmästare, vilka samtliga med undantag av vissa länsjägmästare vore placerade i förmånligare löneställning än lönegrad A 28. Jordbruks- och husdjurskonsulenter ha befunnits böra jämföras med biträdande länsjägmästare, distriktsjägmästare, vägingenjörer och vissa jägmästare i domänverket, vilka samtliga vore placerade i 26 lönegraden. Med hänsyn i huvudsak till trädgårdskonsulenternas utbildning samt till löneställningen för lärare vid trädgårdsskolorna hade skäl syntts föreligga för att trädgårdskonsulent i lönehänseende bleve jämställd med jordbruks- och husdjurskonsulenter. De stora krav, som man hade att ställa på en jordbruksinstruktör, jämväl i fråga om utbildning, borde motivera hans placering i minst 15 lönegraden.

I fråga om lönesättningen för verkställande tjänsteman ha *Kronobergs, Blekinge och Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat, att nämnda tjänsteman liksom lantbruksingenjör borde placeras i 29 lönegraden. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser, att verkställande tjänsteman borde hänföras till 30 lönegraden eller lönegrad C 4. Enligt av *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalad mening borde för förevarande tjänsteman åtmins-

¹ Förslaget härom är avgivet gemensamt med Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen.

lone vid de större sällskapen väljas 29 lönegraden. *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anser, att sällskaps verkställande tjänsteman borde placeras i 30 lönegraden. En högre lönegrad än den av lantbruksstyrelsen föreslagna borde enligt uttalande av *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* tillkomma verkställande tjänsteman i de sällskap, i vilka kamreraren vore avsedd att erhålla en högre lönegrads-placering än i övriga sällskap.

Jordbruks- och husdjurskonsulenterna borde enligt uttalanden av *förvaltningsutskotten i Jönköpings, Gotlands, Jämtlands och Västerbottens läns hushållningssällskap* hänföras till högre lönegrad än som av lantbruksstyrelsen föreslagits, enär distriktsjägmästare och biträdande länsjägmästare vid skogsvårdsstyrelse placerats i 26 lönegraden. *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har av väsentligen enahanda skäl förordat placering av konsulenterna i 26 lönegraden. För ifrågavarande konsulenter ha *Göteborgs och Bohus, Värmlands och Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* föreslagit 24 lönegraden samt *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* 25 lönegraden. *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har mera allmänt förordat, att konsulenterna i fråga gäves en högre löneställning än den av lantbruksstyrelsen föreslagna.

Den av lantbruksstyrelsen för trädgårdskonsulent föreslagna lönegradsplaceringen ha *förvaltningsutskotten i Kristianstads, Hallands, Göteborgs och Bohus* samt *Örebro läns hushållningssällskap* ansett vara för låg. Utskotten i Kristianstads och Örebro läns hushållningssällskap ha uttalat, att trädgårdskonsulent borde tillerkännas samma löneställning, som hade föreslagits för jordbruks- och husdjurskonsulent. Enahanda mening har framförts av *Stockholms läns och stads trädgårdsråd, Sveriges konditionerade trädgårdsmästares förening* och *Sveriges hortonomförbund*.

Beträffande löneställningen för kamrerare ha *förvaltningsutskotten i Jönköpings läns, Hallands läns, Älvsborgs läns norra* och *Värmlands läns hushållningssällskap* framfört önskemål om att samtliga kamrerare placeras i 21 lönegraden. *Gotlands, Skaraborgs* och *Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ha uttalat, att utskotten ansett de av lantbruksstyrelsen för kamrerare föreslagna löneförmånerna vara för låga. Enligt den mening, som härvid framförts av *Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, borde kamrerare i den högre lönegruppen givas samma löneställning som jordbrukskonsulent. *Förvaltningsutskottet i Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* har ifrågasatt en uppflyttning i 19 lönegraden av de kamrerare, för vilka lantbruksstyrelsen föreslagit placering i 18 lönegraden. Yttrandet från *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* innebär, att sagda utskott ansett kamrerare böra hänföras till samma lönegrad som jordbrukskonsulent. Samma åsikt har uttalats av *Föreningen svenska hushållningssällskapens kamrerare*, som ävenledes ifrågasatt, huruvida den föreslagna lönedifferentieringen olika kamrerare emellan vore fullt rättvis. Föreningens mening har biträttits av *förvaltningsutskottet i Västernorrlands läns hushållningssällskap*.

Enligt vad *förvaltningsutskotten i Kalmar läns norra samt Gotlands läns hushållningssällskap* anfört, borde jordbruksinstruktör placeras i lägst 13 lönegraden, under det att *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* förordat, att en jordbruksinstruktör hos varje sällskap hänfördes till 15 lönegraden. Lönegrad 14 för samtliga jordbruksinstruktörer har föreslagits av *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

För kontors- och skrivbiträden hos hushållningssällskapen har *statskontoret* ansett samma befordringgång böra tillämpas, som på grundval av 1944 års personalutrednings förslag kunde bli fastställd för motsvarande statliga personal. Samma uppfattning har framförts av *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund*, som emellertid alternativt förordat, att hushållningssällskapen själva skulle få bestämma lönerna för sin kontorspersonal av nu berörda kategorier. Kontorstjänstemän i expeditiönsföreståndares ställning borde enligt förbundets mening placeras i 13 lönegraden.

I fråga om de av lantbruksstyrelsen för maskinkonsulenter och maskininstruktörer föreslagna löneförmånerna har *statskontoret* erinrat, att ämbetsverket för jordbrukskonsulenter och jordbruksinstruktörer föreslagit 21 respektive 10 lönegraden. De föreslagna förmånerna ha ansetts vara otillräckliga av *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *Svenska landsbygdens ungdomsförbund*. Enahanda uppfattning ha *lantbrukshögskolans styrelse*, *förvaltningsutskotten i Kalmar läns norra* och *Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap* samt *Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen* framfört i fråga om maskininstruktörernas löneställning.

Beträffande av lantbruksstyrelsen föreslagna löneförmåner ha *vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott* allmänt uttalat, att förmånerna finge anses väl låga.

Mot de av lantbruksstyrelsen föreslagna avlöningsbestämmelsernas detaljer ha vissa erinringar framställts av *statskontoret*, *riksräkenskapsverket* samt *vissa hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Sålunda har *statskontoret* anfört, att lantbruksstyrelsen i kungörelseförslaget rörande statsbidrag till avlöningar vid hushållningssällskapen hade intagit sådana bestämmelser, som plägade ingå i de statliga verkens instruktioner, samt att dylika föreskrifter borde sammanföras i ett särskilt reglemente för hushållningssällskapen. Liknande synpunkter ha framförts av *riksräkenskapsverket*. Beträffande lantbruksstyrelsens förslag, att alla beslut om löneklassuppflyttning av befattningshavare hos hushållningssällskap skulle fattas av styrelsen, har *statskontoret* uttalat, att endast sådana ärenden om löneklassplacering, som avsåge tillämpning av undantagsbestämmelser, borde hänskjutas till lantbruksstyrelsen.

Vidare har *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ifrågasatt, om icke sällskapens tjänstemän borde — i avvikelse från den likställdhet med skogsvårdsstyrelsernas personal, som lantbruksstyrelsen föreslagit — anställas med sex månaders ömsesidig uppsägningstid. *Förvaltningsutskottet*

i Gävleborgs läns hushållningssällskap har på samma sätt föreslagit, att tjänsteman skulle äga rätt till uppsägning på sex månader av löpande anställning. Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört, att såsom krav på teoretisk utbildning av kamrerare borde gälla allenast, att befattningshavaren skulle ha avlagt examen vid handelsgymnasium eller på annat sätt ha förskaffat sig erforderlig teoretisk utbildning.

Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund har upptagit frågan om h y r e s b i d r a g till sådana tjänstemän hos hushållningssällskap, som äro nödsakade att delvis upplåta sina bostäder till expedition. Skäligt sådant bidrag borde enligt förbundets mening utgå till varje tjänsteman, som upplåte någon del av sin bostad till expedition. Vidare har Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund uttalat, att från konsulenthåll inom förbundet önskemål framförts om införande av rätt att hos Kungl. Maj:t anföra besvär över hushållningssällskapens förvaltningsutskotts beslut angående tillsättande av befattningar såsom verkställande tjänstemän och konsulenter.

Departementschefen.

I överensstämmelse med 1944 års principbeslut böra framdeles liksom för närvarande vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen avlönas med statsbidrag. Sålunda böra sekreterare, jordbrukskonsulenter, husdjurskonsulenter och vandringsrättare i fortsättningen liksom för närvarande avlönas med statsbidrag. Såsom framgår av vad i propositionen angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken anförts, har titeln lantbruksdirektör föreslagits för den verkställande tjänstemannen hos lantbruksnämnden. Denna titel bör alltså icke ifrågakomma för hushållningssällskapens sekreterare. Enligt min mening bör den nuvarande sekreterartiteln bibehållas. Däremot synes mig benämningen vandringsrättare böra utbytas mot jordbruksinstruktör, då denna benämning torde giva ett bättre uttryck för dessa tjänstemäns arbetsuppgifter. Med hänsyn till trädgårdsnäringens alltmera ökade betydelse synes det angeläget, att trädgårdskonsulenter hos hushållningssällskapen — såsom även förutsattes vid 1944 års principbeslut — bliva avlönade med statsbidrag. I anslutning till samma beslut torde avlöningsbidrag likaledes böra utgå till hushållningssällskapen för kamrerare och kontorspersonal. Enligt vad jag tidigare anfört, är jag av den uppfattningen, att hushållningssällskapen ha betydande arbetsuppgifter beträffande undervisning och upplysning rörande jordbrukets maskinfrågor. En utvidgad rationell användning av maskiner inom jordbruket utgör en av de viktigaste förutsättningarna för att jordbruket skall kunna förbättra sina arbets- och driftsförhållanden. För att sällskapen skola bliva i stånd att fylla sina uppgifter i nyssberörda avseende torde det vara erforderligt, att hos sällskapen anställas särskilda tjänstemän för handhavande av nämnda uppgifter. Härigenom torde skapas goda möjligheter för att den fortskridande tekniska utvecklingen skall bliva på ett tillfredsställande sätt utnyttjad inom jordbruket. Statsbidrag bör därför

beräknas för avlönande av maskinkonsulenter hos sällskapen. Den snabbt fortskridande utvecklingen på det maskintekniska området torde sannolikt medföra, att för ifrågavarande ändamål även böra anställas vissa befattningshavare med lägre utbildning, maskininstruktörer. För närvarande synes emellertid, i vart fall tills ytterligare erfarenhet om behovet vunnits, man böra begränsa sig till att lämna statsbidrag för anställande av maskinkonsulenter.

Såsom jag tidigare uttalat, anser jag, att undervisnings- och upplysningsverksamhet på det husliga arbetets område icke framdeles bör handhas av hushållningssällskapen. Med hänsyn härtill torde sällskapen icke i framtiden böra vara utrustade med befattningshavare med verksamhet på detta område, exempelvis hemkonsulenter och heminstruktörer. Så länge frågan om den s. k. klubbverksamhetens ledning icke är löst, kan det vidare uppenbarligen icke vara lämpligt att införa statsbidrag för avlönande av konsulenter eller andra tjänstemän hos hushållningssällskapen för denna verksamhets omhändertagande. På grund av att utredningar för närvarande pågå rörande husdjurskötselns och fiskets främjande är jag ej heller beredd att nu upptaga frågan om statsbidrag till avlönande av husdjursinstruktörer och fiskeritjänstemän hos hushållningssällskapen. Tidigare denna dag har i propositionen angående den framtida jordbrukspolitikens föreslagits, att handläggningen av bland annat de statliga åtgärderna på täckdikningens område skall överflyttas från sällskapen till lantbruksnämnderna. Därest detta förslag skulle biträdas av riksdagen, torde hos hushållningssällskapen i framtiden täckdikningsförmän icke behöva vara anställda.

Enligt min mening böra alltså hos sällskapen med statsbidrag vara anställda sekreterare, jordbrukskonsulenter, husdjurskonsulenter, trädgårdskonsulenter, maskinkonsulenter, kamrerare, jordbruksinstruktörer och kontorspersonal. Vad angår de skilda hushållningssällskapens behov av statsbidragsavlönade befattningshavare av dessa kategorier må framhållas, att man vid denna frågas avgörande uppenbarligen har att taga hänsyn till de förändringar av sällskapens arbetsområde, som komma till stånd i och med lantbruksnämndernas inrättande och som givetvis komma att verka begränsande på sällskapens behov av personal av vissa kategorier. Emellertid måste å andra sidan även beaktas angelägenheten av att hushållningssällskapen erhålla en sådan personalutrustning, att de kunna på ett fullt tillfredsställande sätt handhava alla de viktiga arbetsuppgifter, som även i fortsättningen komma att påvila dem.

Hushållningssällskapens behov av sekreterare, husdjurskonsulenter, trädgårdskonsulenter, maskinkonsulenter och kamrerare synes emellertid vara oberoende av den nyss åsyftade arbetsöverflyttningen från hushållningssällskapen till lantbruksnämnderna. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag, att för varje hushållningssällskap bör beräknas en befattningshavare av en var av dessa fem kategorier. Av skäl, som jag i det följande kommer att angiva, torde dock flertalet maskinkonsulentbefattningar icke omedelbart kunna inrättas.

Det för jordbrukskonsulenterna och jordbruksinstruktörerna avsedda ar-

betsområdet påverkas däremot i viss utsträckning av överförandet till lantbruksnämnderna av vissa uppgifter, som nu handhavas närmast av hushållningssällskapens ifrågavarande befattningshavare. Även om man tager i betraktande, att omfattande arbetsuppgifter kvarstå eller kunna förväntas tillkomma för dessa tjänstemän, måste likväl överförandet av samtliga inre rationaliseringsåtgärder, inbegripet åtgärder avseende betesförbättringar och siloanläggningar, till lantbruksnämnderna få till följd, att hushållningssällskapen kunna ha ett lägre antal tjänstemän av jordbrukskonsulent- och jordbruksinstruktörskategorierna än lantbruksstyrelsen föreslagit i sin senaste utredning. Enligt min mening torde det sålunda vara tillfyllest, om för varje hushållningssällskap utom de två nordligaste beräknas statsbidrag för avlönande av en jordbrukskonsulent samt för Västerbottens läns hushållningssällskap beräknas två och för Norrbottens läns hushållningssällskap tre dylika tjänstemän. Lantbruksstyrelsens förslag, att för ett vart av Stockholms läns och stads, Värmlands läns, Kopparbergs läns, Västernorrlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns hushållningssällskap skulle beräknas en jordbrukskonsulent utöver vad jag nu angivit, kan jag alltså icke biträda. Antalet jordbruksinstruktörer hos sällskapen torde kunna begränsas i större utsträckning än antalet jordbrukskonsulenter. Frågan härom torde emellertid behöva underkastas ytterligare utredning och övervägande, innan slutlig ståndpunkt tages. I avvaktan på att definitiv ställning kan tagas till denna fråga synes lämpligt, att för varje hushållningssällskap beräknas statsbidragsavlönade jordbruksinstruktörer till samma antal, vartill sällskapet nu har statsbidragsavlönade vandringsrättare, alltså för samtliga sällskap tillhoppa 96, samt att vissa åtgärder vidtagas i syfte att underlätta den nedsättning av ifrågavarande antal, som kan komma att befinnas möjlig. Åtgärder av detta slag kommer jag i det följande att föreslå.

Lantbruksstyrelsens i anslutning till 1944 års principbeslut framlagda förslag, att för varje hushållningssällskap skulle beräknas två statsbidragsavlönade befattningshavare av kontorspersonalkategorien, kan jag biträda. Skulle det visa sig, sedan den nya organisationen varit i verksamhet någon tid, att ett stadigvarande behov av ytterligare biträdespersonal uppkommer för sällskapen, torde frågan om en utökning av personalen böra upptagas till övervägande. Försiktigheten synes bjuda, att man tills vidare stannar vid lantbruksstyrelsens förslag.

Enligt vad jag i det föregående förordat, skulle antalet statsbidragsavlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen efter omorganisationens genomförande beräknas enligt följande sammanställning (i fråga om jordbruksinstruktörerna allenast provisoriskt):

- 26 sekreterare,
- 29 jordbrukskonsulenter,
- 26 husdjurskonsulenter,
- 26 trädgårdskonsulenter,
- 26 maskinkonsulenter,

26 kamrerare,
96 jordbruksinstruktörer,
52 kontorstjänstemän.

De i yttrandena framförda önskemålen om införande av statsbidragsavlönade befattningar av andra kategorier hos hushållningssällskapen än dem, jag i det föregående räknat med, anser jag mig för närvarande icke kunna understödja. Vad särskilt angår frågan om undervisningskonsulenter må anföras, att arbetsuppgifterna för de konsulenter hos sällskapen, som enligt mitt förslag skola avlönas med statsbidrag, torde komma att i hög grad falla inom undervisningens område. Med hänsyn därjämte till de pågående utredningarna på jordbrukets undervisningsområde synes det åtminstone tills vidare icke lämpligt att inrätta särskilda befattningar såsom undervisningskonsulent hos hushållningssällskapen.

De av 1944 års riksdag godkända riktlinjerna för omorganisation av hushållningssällskapen inneburo, att för sällskapens tjänstemän skulle genomföras en löneroglering av i princip samma art som den, vilken år 1942 beslöts för de lägre lantbruksundervisningsanstalternas personal. Genom en sådan reglering avsågs bland annat att underlätta befordringsgången mellan sällskapen och undervisningsanstalterna. Såsom framgår av det föregående, har nu lantbruksstyrelsen framlagt utredning och förslag rörande genomförande för hushållningssällskapens personal av en löneroglering av annan typ, nämligen av principiellt samma innebörd som den år 1946 för skogsvårdsstyrelsernas personal genomförda lönerogleringen. Enligt min mening bör en löneroglering av sistnämnda slag genomföras även för hushållningssällskapens tjänstemän. Härigenom skulle reglerna för dessa tjänstemäns anställnings- och löneförhållanden komma att i huvuddragen överensstämma med motsvarande regler för den civila statsförvaltningens tjänstemän. En dylik överensstämmelse anser jag i likhet med lantbruksstyrelsen och flertalet av de instanser, som yttrat sig över styrelsens förslag, vara av stort värde, särskilt med hänsyn till att för hushållningssällskapens tjänstemän på så sätt komma att gälla i huvudsak samma slags anställnings- och lönebestämmelser som för lantbruksnämndernas personal. Det torde ej heller möta någon svårighet att för sällskapens tjänstemän genomföra en löneroglering enligt av mig nu förordade principer på sådant sätt, att befordringsgången mellan sällskapen och förutberörda skolor — inbegripet trädgårdsskolorna — i erforderlig grad underlättas. Detta syfte synes mig kunna uppnås genom att på lämpligt sätt anpassa lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens tjänstemän efter löneförmånerna för skolornas befattningshavare.

Jag avser icke att nu närmare ingå på detaljutformningen av det blivande avlöningsreglementet för hushållningssällskapens befattningshavare. Detta synes så mycket mindre lämpligt som en överarbetning av det civila avlöningsreglementet för närvarande pågår i anledning av 1946 års riksdags beslut om löneroglering för befattningshavare i statens tjänst m. fl. Vid ut-

arbetandet av de avlöningsbestämmelser, som böra gälla för hushållningssällskapens personal, bör uppenbarligen hänsyn tagas till det resultat, var till man kommer vid överarbetningen av det civila avlöningsreglementet. Emellertid torde jag något få beröra de bestämmelser som böra gälla rörande anställningsformen för sällskapens befattningshavare. Dessa äro nu i regel anställda på viss tid eller tills vidare med ömsesidig rätt till uppsägning. Lantbruksstyrelsen har nu i anslutning till vad som stadgas i skogsvårdsstyrelsernas avlöningsreglemente föreslagit, att de befattningshavare hos hushållningssällskap, varom fråga är, skola tillsättas på viss tid, högst sex år, samt att anställningen skall anses förlängd för samma tid, om ej uppsägning å någondera sidan sker minst sex månader före anställningstidens utgång. Då hushållningssällskapens löneroglering synes böra ordnas i nära anslutning till skogsvårdsstyrelsernas, anser jag, att den av styrelsen ifrågasatta förändringen i anställningsformen för sällskapens tjänstemän bör komma till stånd. Jag förordar således, att bestämmelserna om anställningsformen för dessa tjänstemän utformas i huvudsaklig anslutning till vad som gäller för skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän.

Jag torde härefter få till behandling upptaga frågorna om de behörighetsvillkor, som böra gälla för tjänstemännen, samt om ordningen för dessas tillsättande och entledigande.

Vad angår sekreterartjänsten är det av största betydelse för hushållningssällskapen, att deras sekreterare äro inom sitt arbetsområde väl förfarna och i övrigt verkligt dugande arbetskrafter. Det synes mig emellertid olämpligt, att alltför snäva behörighetsvillkor upptagas i fråga om dessa befattningar. Krav på att sekreteraren skall ha avlagt viss bestämd examen torde därför icke böra införas. Enligt min mening bör föreskrivas, att sekreterare skall ha förvärvat goda praktiska och teoretiska insikter i lanthushållningen samt i därmed sammanhängande organisatoriska och administrativa frågor ävensom i övrigt ha visat lämplighet för befattningen. Såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, böra jordbruks- och husdjurskonsulenter ha avlagt agronomexamen samt trädgårdskonsulent examen vid Alnarpsinstitutets högre trädgårdskurs. För maskinkonsulentbefattning synes i avvaktan på närmare erfarenhet böra stadgas, att innehavaren skall ha avlagt antingen agronomexamen och därjämte ha genomgått särskild utbildning för maskinkonsulenter eller också ingenjörsexamen å mekanisk avdelning av lägst teknisk fackskola och därjämte ha förvärvat erforderlig jordbruksutbildning. Nämnda särskilda utbildning för agronomer torde böra anordnas av jordbrukstekniska institutet i huvudsak på av lantbruksstyrelsen föreslaget sätt. Såsom jordbruksutbildning för ingenjörer för vinnande av kompetens såsom maskinkonsulent torde böra krävas genomgång av ettåriga kursen vid lantbruksskola, eventuellt med dispens från kravet å jordbrukspraktik för inträde vid kursen. Icke heller för kamrerartjänsterna torde det vara lämpligt med för snäva behörighetsbestämmelser. Jag vill därför föreslå, att i fråga om kamrerare skall gälla att de skola ha erforderliga praktiska och teoretiska insikter i bokföring även-

som i övrigt lämplighet för befattningen. Jordbruksinstruktör bör, såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, ha genomgått utbildningskurs för sådan befattningshavare och ha förvärvat tillfredsställande erfarenhet. För kontorspersonalen torde få föreskrivas allenast krav å erforderliga teoretiska och praktiska färdigheter. Det synes lämpligt, att, när särskilda skäl därtill föreligga, dispens må kunna medgivas från de föreslagna behörighetsvillkoren. Jag vill dock understryka, att dylik dispens icke bör medgivas utom då den reella kompetensen är väl styrkt.

Med hänsyn till att hushållningssällskapen äro avsedda att bibehålla sin ställning av lokala sammanslutningar håller jag före, att sällskapens förvaltningsutskott böra liksom hittills äga att antaga och entlediga sällskapens tjänstemän. I likhet med lantbruksstyrelsen anser jag emellertid, att förvaltningsutskott vid tillsättande av sekreterar- och konsulenttjänst bör äga att välja innehavare endast bland tre av lantbruksstyrelsen på förslag uppförda sökande. En dylik ordning torde få anses befogad i betraktande av de för det allmänna betydelsefulla arbetsuppgifter, som nämnda tjänstemän skola handhava, och överensstämmer med vad som gäller beträffande föreståndare och ämneslärare vid lantbruksundervisningsanstalterna. Däremot anser jag icke skäl föreligga för att denna ordning skall tillämpas jämväl vid tillsättande av kamrerare hos sällskap. Enligt min mening bör därjämte gälla, att beslut om tillsättande och entledigande av befattningshavare hos hushållningssällskap må genom besvär kunna dragas under Kungl. Maj:ts prövning. I detta sammanhang må anföras, att liknande besvärsmått bör stadgas i fråga om förvaltningsutskotts beslut rörande tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter.

Vid bedömandet av lönegradsplaceringen för hushållningssällskapens personal synes för att underlätta jämförelse med andra befattningar i motsvarande ställning lämpligast att anknyta till det nuvarande civila avlöningsreglementets löneplan A. Det torde sålunda få ankomma på Kungl. Maj:t att sedermera vid utfärdande av avlöningsbestämmelser för hushållningssällskapen placera de olika tjänsterna i lönegrader, som komma att utgöra de nu till anknytning valda A-lönegradernas motsvarigheter i de avlöningsbestämmelser, vilka den 1 juli 1947 äro avsedda att träda i tillämpning vid den civila statsförvaltningen.

I likhet med allmänna lönenämnden och flertalet övriga remissinstanser vill jag godtaga lantbruksstyrelsens förslag, att sekreterare placeras i en lönegrad, motsvarande civila avlöningsreglementets lönegrad A 28. Härigenom erhåller sekreteraren en något förmånligare löneställning än rektor vid lantmannaskola, vilket jag anser skäligt och jämväl ifrågasatts i 1944 års principproposition.

Jordbruks-, husdjurs-, trädgårds- och maskinkonsulenter torde alla böra givas samma löneställning. Med hänsyn till att ämneslärare vid trädgårdsskola ansetts böra vara i lönehänseende jämställd med motsvarande befattningshavare vid lantbruksskola kan jag alltså icke biträda lantbruksstyrelsens för-

slag om placering av trädgårdskonsulent i en lägre löneställning än övriga konsulenter. I syfte att beföringsgången från ämnesläraryrkesbefattningarna vid jordbrukets och trädgårdsnäringsens fasta undervisningsanstalter till respektive konsulentbefattningar må underlättas, torde konsulentbefattningarna i lönehänseende böra jämsställas med befattningar i lönegrad A 23.

Såsom lantbruksstyrelsen föreslagit, torde kamrerarna hos hushållningssällskapen böra uppdelas i en högre lönegrupp för sällskapen i Östergötlands, Kristianstads, Malmöhus, Skaraborgs, Västerbottens och Norrbottens län samt i en lägre för övriga hushållningssällskap. I enlighet med vad statskontoret förordat, torde kamrerare i den högre lönegruppen böra hänföras till en löneställning, motsvarande lönegrad A 20, och kamrerare i den lägre lönegruppen till en löneställning, motsvarande lönegrad A 18.

Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle jordbruksinstruktör givas samma löneställning som länsskogvaktare eller likställas med tjänsteman i lönegrad A 12. Då nu berörda två befattningar icke synas kunna helt jämsställas i fråga om det med dem förenade ansvaret, anser jag i likhet med statskontoret, att löneställningen för jordbruksinstruktör bör motsvara lönegrad A 10.

Vad angår de av mig förordade befattningarna såsom kontorstjänstemän synes det nödvändigt, att en dylik befattningshavare hos varje hushållningssällskap erhåller ställning såsom kanslibitråde och alltså gives en löneställning, motsvarande lönegrad A 7. För de övriga föreslagna kontorstjänstemännen synes böra tillämpas i princip samma beföringsgång, som är avsedd att från och med den 1 juli 1947 gälla för skrivbiträden och kontorsbiträden i den civila statsförvaltningen.

Till belysande av det sätt, på vilket av mig i det föregående för olika tjänster beräknade lönegrader motsvaras av lönegrader i den av 1946 års riksdag godkända löneplan nr 1, avsedd att ersätta bland annat nuvarande löneplan A i civila avlöningsreglementet, lämnas följande sammanställning (s. 66).

Beträffande andra avlöningsförmåner till hushållningssällskapens befattningshavare än de kontanta lönebeloppen torde böra tillämpas i huvudsak samma grunder, som enligt civila avlöningsreglementet gälla för statliga befattningshavare. Reglerna om resekostnads- och traktamentsersättning åt sällskapens tjänstemän torde behöva revideras i anledning av den lönereglering, varom nu är fråga. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda härvidlag erforderliga bestämmelser. Med anledning av vad Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund anfört rörande ersättning åt sådan tjänsteman, som delvis upplåter sin bostad för expeditionsändamål, vill jag uttala, att särskilda bestämmelser härom synas obehövlige. Jag förutsätter nämligen, att ersättningsfrågor av detta slag regleras utan särskilda åtgärder från det allmännas sida.

Frågan om reglering av pensionsförhållandena för hushållningssällskapens befattningshavare torde chefen för finansdepartementet i annat sammanhang få upptaga till prövning.

Befattningshavare	Av mig beräknad löneställning motsvarar i	
	löneplan A lönegrad	löneplan nr 1 lönegrad
Sekreterare.....	28	31
Jordbrukskonsulent.....	23	26
Husdjurskonsulent.....	23	26
Trädgårdskonsulent.....	23	26
Maskinkonsulent.....	23	26
Kamrerare, lönegrupp I.....	20	23
Kamrerare, lönegrupp II.....	18	22
Jordbruksinstruktör.....	10	14
Kontorspersonal.....	2, 4, 7	6, 8, 11

Sedan riksdagen fattat beslut i saken, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda avlöningsreglemente för hushållningssällskapen. Därjämte torde Kungl. Maj:t böra utfärda särskild kungörelse angående statsbidrag till avlönande av befattningshavare hos hushållningssällskap. Enligt denna kungörelse bör statsbidrag få utgå för bestridande av den avlöning och de övriga förmåner utom reseersättning och tjänstgöringstraktamente, som jämlikt avlöningsreglementet skola utgå å vederbörande befattningar. Det torde även böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande behörighetsvillkor samt angående tillsättande och entledigande av befattningshavare.

Den lönereglering, vartill jag i det föregående avgivit förslag, torde få träda i kraft den 1 januari 1948. Tjänsteman hos hushållningssällskap bör för placering i löneklass enligt de nya avlöningsbestämmelserna äga tillgodoräkna sig den tid, varunder han före den 1 januari 1948 oavbrutet innehåft motsvarande tjänst hos hushållningssällskap, enligt samma grunder, som vid 1946 års riksdag fastställdes i motsvarande avseende för skogsvårdsstyrelsernas personal. Där tjänsteman hos sällskap vid tillämpning av de nya bestämmelserna skulle lida löneminskning, torde han böra få bibehållas vid sina löneförmåner, därest sällskapet med tillgängliga medel bestrider för ändamålet erforderlig lönefyllnad. Med hänsyn till vad jag anfört rörande utbildningen av maskinkonsulenter torde flertalet av dessa befattningshavare böra beräknas bli tillsatta tidigast från och med den 1 januari 1949. Maskinkonsulentbefattningarna torde dock i vissa fall — eventuellt på grund av medgiven dispens från de formella behörighetsvillkoren — kunna besättas tidigare än vad nyss angivits. Enär lantbruksnämnderna äro avsedda att träda i verksamhet först den 1 juli 1948 och därför komma att erhålla sin personalutrustning först under andra hälften av sagda år, torde innehavarna av sådana jordbrukskonsulentbefattningar, som till följd av vad jag i det föregående förordat bli indragna vid utgången av år 1947, övergångsvis böra under år 1948 så länge de kvarstå i tjänst hos vederbörande hushållningssällskap bibehållas vid erhållen delaktighet i statens pensionsanstalt. Härvid bör statsbidrag utgå för avlöning till befattningshavaren enligt

samma villkor som komma att gälla beträffande övriga jordbrukskonsulentbefattningar. I anslutning till min i det föregående angivna ståndpunkt till frågan om antalet jordbruksinstruktörer hos hushållningssällskapen torde den anordning, som jag nu förordat beträffande vissa jordbrukskonsulentbefattningar, böra i princip tillämpas även i fråga om samtliga statsbidragsavlönade vandringsrättarbefattningar, intill dess nyssnämnda fråga blivit definitivt löst. Dessförinnan skulle alltså enligt min mening instruktörsbefattningarna icke besättas med ordinarie innehavare. I avvaktan på den slutliga lösningen av frågan om hemkonsulentverksamhetens organisation torde statsbidrag böra utgå till hushållningssällskapen för avlönande av hemkonsulenter enligt i huvudsak nuvarande grunder. Till kostnader för anställande av fiskeritjänstemän och överkontrollassistenter synas hushållningssällskapen vidare böra äga utfå statsbidrag enligt väsentligen oförändrade grunder, intill dess frågan om organisationen av de statliga åtgärderna till fiskets och husdjurskötselns främjande bragts till en lösning. Till avlönande av täckdikningsförmän och till kostnader för extra arbetskraft för förmedling av täckdiknings- och gödselvårdsbidrag synas hushållningssällskapen icke böra erhålla statsbidrag för tid efter utgången av innevarande år.

V. Statsanslag till hushållningssällskapen.

Gällande bestämmelser.

Hushållningssällskapen åtnjuta för närvarande statsbidrag till bland annat dels anställande av vissa befattningshavare, dels den allmänna verksamheten, och dels handhavande av förmedlingen av vissa lån.

Såsom framgår av vad i det föregående anförts, utgå sålunda statsbidrag till hushållningssällskapen för anställande av sekreterare, jordbrukskonsulenter (inbegripet husdjurskonsulenter), hemkonsulenter, fiskeritjänstemän, vandringsrättare, täckdikningsförmän och överkontrollassistenter. Gällande bestämmelser rörande dessa statsbidrag ha meddelats i de författningar, som tidigare angivits. Hushållningssällskapen kunna jämlikt i det föregående angivna kungörelser rörande statsbidrag till täckdikning och gödselvårdsanläggningar erhålla statsbidrag till kostnaderna för extra arbetskraft för handhavande av bidragens förmedling.

Bestämmelser om statsbidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet ha meddelats i kungörelsen den 30 mars 1935 (nr 82) angående fördelning av för hushållningssällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedel, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 562/1937.

Hushållningssällskapen åtnjuta vidare statsbidrag för handhavande av förmedling av lån från gödselvårdslånefonden, täckdikningslånefonden och jordbrukets maskinlånefond. Bidragen utgå, i fråga om gödselvårdslånefonden enligt grunder, som fastställts genom kungörelserna rörande villkoren för lån från denna fond (nr 576/1918, 186/1925, 241/1927, 132/1931 och

632/1937), i fråga om täckdikningslånefonden enligt vissa av 1921 års riksdag godkända grunder (prop. nr 181) och i fråga om jordbrukets maskinlånefond enligt av Kungl. Maj:t genom beslut den 2 september 1938 fastställda grunder.

I detta sammanhang må tillika erinras, att hushållningssällskapen under senare år tilldelats särskilda statsbidrag för kostnader i samband med vissa kristidsåtgärder m. m. samt att Värmlands och Kopparbergs läns hushållningssällskap och hushållningssällskapen i de norrländska länen åtnjuta särskilda bidrag ur den del (norrlandsanslaget) av anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som avsetts till produktionsbefrämjande åtgärder inom jordbruket i nämnda län.

Av riksdagen godkända riktlinjer.

De av riksdagen godkända riktlinjerna för en omorganisation av hushållningssällskapen och deras verksamhet innebära, att nyssberörda statsbidrag till hushållningssällskapen för dels anställande av vissa befattningshavare, inbegripet viss extra arbetskraft, dels sällskapens allmänna verksamhet, dels handhavande av förmedling av vissa lån, dels ock kostnader för vissa kristidsåtgärder m. m. skulle i regel upphöra att utgå. Samtidigt skulle införas särskilda statsanslag till avlöningar och omkostnader vid hushållningssällskapen, ur vilka anslag sällskapen skulle komma i åtnjutande av bidrag till avlöningar respektive omkostnader. Någon indragning av bidragen från norrlandsanslaget innefattas däremot icke i ifrågavarande riktlinjer.

Med avseende å hithörande spörsmål har min företrädare i ämbetet i princippropositionen uttalat i huvudsak följande.

En uppdelning av de statsmedel, som ställdes till förfogande för förevarande ändamål, i ett avlöningsanslag och ett omkostnadsanslag vore en rationell anordning.

Vad anginge avlöningsanslaget syntes därur böra bestridas grundlöner, ålderstillägg, rörligt tillägg, kristillägg och vikariatsersättning å de befattningar hos hushållningssällskapen, som enligt tidigare angivna grunder borde avlönas med statsmedel. Med utgångspunkt från tidigare beräknade grundlöner och antal med statsbidrag avlönade befattningshavare av skilda slag samt med vissa tillägg för ålderstillägg m. m. syntes erforderligt avlöningsanslag för det första året efter löneregleringens genomförande kunna beräknas till 2 974 000 kronor. Det förutsattes, att särskilt statsbidrag till hushållningssällskap för avlöande av täckdikningsförmän och till extra arbetskraft för förmedling av statsbidrag till täckdikningar och gödselvärdens anläggningar i regel icke komme att utgå framdeles. Likaledes borde det till Jordbrukarungdomens förbund nu utgående statsbidraget till dess lokala verksamhet kunna indragas samt statsbidrag ej utgå till anställande av överkontrollassistenter hos kontrollnämnden.

Hushållningssällskapsutredningen hade ansett en ökning av inkomsterna för samtliga hushållningssällskap med i runt tal 1 300 000 kronor vara skälig. Detta belopp motsvarade närmare 50 procent av utgående allmänt statsanslag och krisanslag. Vid beräkning av för ändamålet erforderligt omkostnadsanslag hade utredningen tagit hänsyn till att vissa av hushållningssällskapens utgifter för avlöningar samt för åtgärder på undervisningens och

husdjurskötselns område skulle övertagas av staten. Föredragande departementschefen ansåge sig kunna ansluta sig till utredningens uppfattning angående storleken av den sammanlagda för hushållningssällskapen erforderliga inkomstökningen. Med tillämpning av utredningens beräkningar i fråga om utgiftsbesparingarna skulle för uppnående av sagda inkomstökning erfordras omkostnadsanslag med 2 500 000 kronor. Departementschefen ansåge sig böra förorda ett omkostnadsanslag med nämnda belopp.

För omkostnadsanslagets fördelning mellan hushållningssällskapen borde hittillsvarande grunder i princip tillämpas. Efter avdrag av grundbelopp med 15 000 kronor till ett vart hushållningssällskap borde emellertid enligt lantbruksstyrelsens förslag av resterande del av omkostnadsanslagets tre tiondelar — mot nu sex tiondelar — fördelas efter storleken av den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom respektive hushållningssällskaps områden, en tiondel — mot nu två tiondelar — efter den övriga folkmängden inom samma områden med nu gällande begränsning i fråga om större städer, fem tiondelar — mot nu en tiondel — efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel efter områdenas totalareal. Departementschefen ansåge sig icke kunna helt ansluta sig till lantbruksstyrelsens förslag. Nu gällande bestämmelse, att av ifrågavarande anslagsdel två tiondelar skulle fördelas efter den icke jordbrukande befolkningen med nyssnämnda begränsning i fråga om större städer, borde sålunda bibehållas. Vidare borde allenast fyra tiondelar fördelas efter antalet brukningsdelar.

I anslutning till lantbruksstyrelsens förslag ansåges förenämnda bidrag ur norrlandsanslaget icke böra inräknas i omkostnadsanslaget.

Jordbruksutskottet har i sitt utlåtande i anledning av princippropositionen i huvudsak biträtt eller lämnat utan erinran vad i propositionen anförts rörande anslag till avlöningar och omkostnader vid hushållningssällskapen. Något ställningstagande till frågan om avlöningsanslagets storlek hade utskottet dock icke ansett erforderligt.

Lantbruksstyrelsens utredningar åren 1945 och 1946.

I utredningen år 1946 har lantbruksstyrelsen verkställt beräkning av storleken av det statsanslag, som vid bifall till lantbruksstyrelsens i utredningen framställda förslag skulle erfordras för avlöningar vid hushållningssällskapen under det första året efter löneregleringens genomförande. Beräkningen har i huvudsak följande utseende (s. 70).

Behovet av anslag till avlöningar vid hushållningssällskapen skulle enligt denna beräkning för första året efter löneregleringens genomförande uppgå till — i avrundat tal — 3 429 300 kronor. I utredningen år 1945 beräknade lantbruksstyrelsen motsvarande anslag till 3 283 100 kronor eller ett 146 200 kronor lägre belopp. Anslag till förevarande ändamål borde enligt lantbruksstyrelsens mening uppföras å riksstaten såsom ett förslagsanslag under benämningen Hushållningssällskapen: Avlöningar.

Vad angår frågan om anslag till omkostnader vid hushållningssällskapen må anföras, att lantbruksstyrelsen på grundval av de av riksdagen godkända riktlinjerna i ämnet upprättat ett förslag till kungörelse angående statsbidrag till hushållningssällskapen för bestridande av omkostnader. För-

Befattningshavare	Löne- grad	Begynnelselönen enligt löne- planen (ortsgrupp E) för år	
		och tjänsteman, kronor	till samtliga tjänstemän, kronor
26 lantbruksdirektörer (länsagronomer)	28	10 110	262 860
35 jordbrukskonsulenter	23	7 650	267 750
26 husdjurskonsulenter	23	7 650	198 900
26 trädgårdskonsulenter	22	7 200	187 200
6 kamrerare	21	6 792	40 752
20 kamrerare	18	5 670	113 400
26 ungdomskonsulenter	16	4 950	128 700
31 hemkonsulenter	15	4 698	145 638
33 fiskerikonsulenter	13	4 230	139 590
96 jordbruksinstruktörer	12	4 014	385 344
29 husdjursinstruktörer	12	4 014	116 406
26 ungdomsinstruktörer	6	3 033	78 858
26 heminstruktörer	4	2 718	70 668
26 kontorsbiträden	4	2 718	70 668
26 skrivbiträden	2	2 406	62 556
Summa begynnelselönen enligt löneplanen (ortsgrupp E) för år till samtliga tjänstemän			2 269 290
Tillägg för löneklassuppflyttningar			300 000
Kallortstillägg, vikariatsersättningar m. m.			50 000
Rörligt tillägg och kristillägg, tillhopa 31 procent (avrundat)			810 000
Summa avlöning m. m. för samtliga befattningar			3 429 290

slaget överensstämmer i huvudsak med nu gällande bestämmelser angående fördelning av för hushållningssällskapens allmänna verksamhet avsedda anslagsmedel med de ändringar, som styrelsen ansett böra föranledas av nyssberörda riktlinjer.

Anslaget till omkostnader vid hushållningssällskapen, vilket anslag enligt statsmakternas ställningstagande borde beräknas till 2 500 000 kronor, skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag upptagas å riksstaten såsom ett obetecknat anslag, benämnt Hushållningssällskapen: Omkostnader.

Lantbruksstyrelsen har beräknat, att i samband med att de två nya anslagen till avlöningar och omkostnader för hushållningssällskapen upptoges å riksstaten kunde anslagen till Bidrag till hushållningssällskapen och Särskilt bidrag till hushållningssällskapen för kostnader i samband med vissa kristidsåtgärder m. m. utgå ur riksstaten. Första anvisningen å de båda nya anslagen skulle enligt lantbruksstyrelsens förslag ske för det budgetår, som började ett halvår efter det kalenderårsskifte, vid vilket omorganisationen — inbegripet löneregleringen — genomfördes. Berörda anslagsanvisning skulle följaktligen, i anslutning till vad nu i regel gäller beträffande för hushållningssällskapen avsedda anslag, avse sällskapens medelsbehov under det första kalenderåret efter omorganisationens genomförande. Styrelsen har utgått från att utbetalning från anslagen icke skulle erfordras tidigare än ett halvår efter omorganisationens genomförande.

Yttranden.

Lantbruksstyrelsens i 1945 och 1946 års utredningar framlagda synpunkter och förslag rörande statsanslag till hushållningssällskapen ha i inkomna yttranden i allmänhet icke rönt invändningar. Emellertid ha två hushållningssällskaps förvaltningsutskott framfört vissa erinringar beträffande omkostnadsanslagets fördelning.

Sålunda har *förvaltningsutskottet i Gotlands läns hushållningssällskap* påpekat, att den med lantbruksstyrelsens förslag avsedda fördelningen av omkostnadsanslaget icke stode i rimlig proportion till storleken av den för de olika hushållningssällskapen beräknade personalen. Exempelvis skulle — framhåller utskottet — Malmöhus läns hushållningssällskap enligt nämnda fördelning erhålla ett mera än tre gånger så stort omkostnadsbidrag som Gotlands läns hushållningssällskap, medan den statsbidragsavlönade personalen skulle vara lika stor hos båda sällskapen. Efter att ha utvecklat vissa konsekvenser av de i lantbruksstyrelsens förslag upptagna fördelningsgrunderna har förvaltningsutskottet i hushållningssällskapet på Gotland anfört väsentligen följande.

Gotlands läns hushållningssällskap måste således yrka på en rationellare och rättvisare fördelning av det statliga omkostnadsanslaget till hushållningssällskapen. Grundprincipen härvid måste vara en utjämning och en närmare översyn av att det erhållna anslaget står i det nödiga storleksförhållandet till arbetsuppgifterna. Riktigast vore säkerligen ett bestämt förhållande mellan löne- och omkostnadsanslag.

Som emellertid sällskapet fruktar, att tiden ännu icke är mogen för en så radikal omläggning, vill sällskapet föreslå en justering av fördelningsgrunderna sålunda, att halva anslaget fördelas lika mellan samtliga sällskap och den andra hälften efter princippropositionens förslag.

Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har vänt sig mot att enligt de föreslagna fördelningsgrunderna fyra tiondelar — mot nu en tiondel — skulle fördelas efter antalet brukningsdelar. Härom har utskottet anfört.

Denna ändring, som uppenbarligen är till nackdel för hushållningssällskap med relativt stora brukningsdelar, synes ej vara motiverad, då ju brukningsdelarnas antal i själva verket endast i obetydlig mån torde påverka storleken av de utgifter, som skola bestridas av medlen i fråga. Därtill kommer, att en dylik fördelning ej torde vara ägnad att främja pågående strävanden från det allmännas sida i syfte att åstadkomma större och mera bärkraftiga jordbruk. Enligt utskottets mening skulle en mera rättvis fördelning vinnas, om hänsyn även kunde tagas till totala åkerarealen, och vill utskottet därför föreslå, att frågan blir föremål för förnyad prövning.

Riksräkenskapsverket har uttalat, att vid införande av ett avlönings- och ett omkostnadsanslag för hushållningssällskapen ersättning för sjukvårdsförmåner åt sällskapens befattningshavare borde redovisas å omkostnadsanslaget.

Statskontoret har anfört, att hushållningssällskapens avlönings- och omkostnadsanslag borde benämnas Hushållningssällskapen: Bidrag till avlö-

ningar respektive Hushållningssällskapen: Bidrag till omkostnader. (Till ämbetsverkets å s. 46 refererade uttalande hänvisas därjämte.)

Enligt av *förvaltningsutskottet i Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap* anförda synpunkter hade lantbruksstyrelsen räknat med alltför låga resekostnader för tjänstemännen på maskinområdet. Det vore av betydelse, att hushållningssällskapen erhöle tillräckliga statsmedel jämväl för dessa kostnader.

Departementschefen.

Av den tidigare redogörelsen framgår, att hushållningssällskapen för närvarande uppbära statsbidrag bland annat till anställande av vissa befattningshavare, till den allmänna verksamheten — inbegripet vissa kristidsåtgärder — samt till handhavande av viss låneförmedling. I överensstämmelse med 1944 års principbeslut böra bidrag till hushållningssällskapen av nu berörda slag framdeles i regel utgå ur dels ett avlöningsanslag och dels ett omkostnadsanslag. I enlighet härmed böra alltså bidrag till hushållningssällskapen för avlöningar och omkostnader, jämväl omkostnader för handhavande av låneförmedling, i regel utgå endast från avlönings- respektive omkostnadsanslaget. Härigenom skulle skapas principiell överensstämmelse på detta område med flertalet statliga organ.

Från hushållningssällskapens avlöningsanslag torde få bestridas samtliga de avlönings- och andra förmåner, inbegripet sjukvårdsförmåner och flyttningersättning, som enligt det blivande avlöningsreglementet skola utgå å statsbidragsavlönade befattningar hos hushållningssällskapen. Reseersättning och tjänstgöringstraktamente böra däremot givetvis icke bestridas från avlöningsanslaget utan från de medel, som hushållningssällskapen erhålla för omkostnader eller eljest förfoga över. Riksräkenskapsverkets förslag, att ersättning för sjukvårdsförmåner åt sällskapens befattningshavare skulle redovisas å omkostnadsanslaget, anser jag icke ändamålsenligt, när genom en dylik anordning kontrollen över sjukvårdsförmånernas utnyttjande skulle försvåras. Jag kommer nämligen i det följande att i överensstämmelse med 1944 års principbeslut förorda, att omkostnadsanslaget fördelas på de olika hushållningssällskapen efter schematiska grunder utan hänsyn till de verkliga kostnadernas storlek. Genom redovisning av ersättning för sjukvårdsförmånerna å avlöningsanslaget erhålles möjlighet till kontroll å förmånernas utnyttjande, när bidragen från detta anslag uppenbarligen böra motsvara av hushållningssällskapen författningsenligt utbetalda förmåner.

Lantbruksstyrelsen har i 1946 års utredning med anknytning till nu gällande löneplan A i civila avlöningsreglementet beräknat behovet av anslag till avlöningar vid hushållningssällskapen för första året efter löneregleringens genomförande till — i runt tal — 3 429 300 kronor. Med utgångspunkt från av mig tidigare framställda förslag rörande det framtida antalet statsbidragsavlönade befattningshavare i olika lönegrader hos hushållningssällskapen och från nyssnämnda löneplan skulle det årliga behovet av avlöningsbidrag för

nämnda befattningshavare kunna approximativt beräknas till ett inemot 860 000 kronor lägre belopp, vilket framgår närmare av följande sammanställning (vari antalet jordbruksinstruktörer upptagits i enlighet med min provisoriska beräkning i det föregående).

Befattningshavare	Löne-grad	Begynnelselön enligt löneplanen (ortsgrupp E) för år	
		och tjänstemän, kronor	till samtliga tjänstemän, kronor
26 sekreterare.....	23	10 110	262 860
29 jordbrukskonsulenter	23	7 650	221 850
26 husdjurskonsulenter	23	7 650	198 900
26 trädgårdskonsulenter	23	7 650	198 900
26 maskinkonsulenter	23	7 650	198 900
6 kamrerare	20	6 414	38 484
20 kamrerare	18	5 670	113 400
96 jordbruksinstruktörer.....	10	3 681	353 376
26 kanslibiträden.....	7	3 195	83 070
26 skriv- och kontorsbiträden	2, 4	12 500	65 000
Summa begynnelselön (ortsgrupp E) till samtliga tjänstemän			1 734 740
Tillägg för löneklassuppflyttningar			200 000
Kallortstillägg, vikariatsersättning, sjukvård m. m.....			40 000
Rörligt tillägg och kristillägg, tillhoppa 31 procent			600 000
Summa kronor			2 574 740

Motsvarande beräkning med utgångspunkt från den av 1946 års riksdag godkända löneplan nr 1, vilken är avsedd att ersätta bland annat nuvarande löneplan A i civila avlöningsreglementet och således skall utgöra grundval för löneplanen för hushållningssällskapens tjänstemän, synes kunna göras enligt följande sammanställning (s. 74).

Vid jämförelse mellan nu gjorda två beräkningar torde få beaktas, att om tillägg göres till den första beräkningen av erforderligt belopp för provisoriskt lönetillägg enligt för flertalet statstjänstemän nu gällande grunder kommer beräkningens slutsumma att stiga till omkring 2 787 000 kronor. Vidare må framhållas, att den första beräkningen avser bruttolöner och den andra nettolöner. Den första beräkningens slutsumma bör alltså minskas med ett belopp, motsvarande tjänstemännens pensionsavgifter, om beräkningen i fråga skall bli jämförbar med den andra beräkningen. Då nämnda belopp torde kunna uppskattas till omkring 120 000 kronor, skulle en till cirka 2 667 000 kronor justerad slutsumma av den första beräkningen vara jämförbar med den andra beräkningens slutsumma.

Hushållningssällskapens årliga behov av statsbidrag till avlöningar skulle alltså — med bortseende från att det erforderliga antalet jordbruksinstruktörer ännu endast provisoriskt beräknats — kunna uppskattas till omkring 2 910 000 kronor.

¹ Medeltal (avrundat).

Befattningshavare	Löne- grad	Begynnelselön enligt löne- planen (ortsgrupp 3) för år	
		och tjänsteman, kronor	till samtliga tjänstemän, kronor
26 sekreterare	31	13 620	354 120
29 jordbrukskonsulenter	26	10 560	306 240
26 husdjurskonsulenter	26	10 560	274 560
26 trädgårdskonsulenter	26	10 560	274 560
26 maskinkonsulenter	26	10 560	274 560
6 kamrerare	23	8 904	53 424
20 kamrerare	22	8 412	168 240
96 jordbruksinstruktörer	14	5 832	559 872
26 kanslibiträden	11	5 112	132 912
26 skriv- och kontorsbiträden	6, 8	14 100	106 600
Summa begynnelselön (ortsgrupp 3) till samtliga tjänstemän			2 505 088
Tillägg för löneklassuppflyttningar			200 000
Kallortstillägg, vikariatsersättning, sjukvård m. m.			40 000
Rörligt tillägg efter 6 procent			165 000
Summa kronor			2 910 088

De statsbidrag till avlöningar vid hushållningssällskapen, som enligt mitt förslag framdeles icke skola utgå eller ock ersättas av avlöningsbidrag enligt de nya grunderna, kunna beräknas till något mera än 1 000 000 kronor. Till avlöningar åt ifrågavarande tjänstemän utnyttja emellertid hushållningssällskapen för närvarande delvis även statsbidraget till den allmänna verksamheten. Härigenom torde ytterligare omkring 1 000 000 kronor av statsmedel åtgå till berörda tjänstemäns avlöningar. Hänsyn härtill torde få tagas vid beräkningen av hushållningssällskapens omkostnadsanslag, vilket enligt av mig i det föregående angivna riktlinjer skulle ersätta bland annat anslaget till sällskapens allmänna verksamhet.

I detta sammanhang torde jag få erinra om att frågan om verksamheten till fiskets och husdjursskötselns främjande av mig lämnats olöst, varför statsbidrag till hushållningssällskapen för anställande av fiskeritjänstemän och överkontrollassistenter tills vidare torde få utgå liksom för närvarande från anslagen till Fiskets befrämjande i de särskilda orterna respektive Nötboskapsavelsens befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet. Statsbidrag till hushållningssällskapen för avlönande av hemkonsulenter enligt i huvudsak nuvarande grunder torde vidare i anslutning till vad jag i det föregående anfört, i avvaktan på den definitiva lösningen av frågan om hemkonsulentverksamhetens organisation få bestridas från hushållningssällskapens avlöningsanslag. Härifrån synas jämväl böra bestridas i det föregående förordade statsbidrag för avlönande under övergångsåret 1948 av sådana jordbrukskonsulenter, vilkas befattningar äro avsedda att indragas i samband med omorganisationen. Å andra sidan bör beaktas, att de av mig föreslagna

¹ Medeltal (avrundat).

maskinkonsulentbefattningarna beräknats endast i enstaka fall kunna inrättas före den 1 januari 1949, varför avlöningsmedel för dessa befattningar endast i mindre omfattning behöva beräknas för tid dessförinnan. Slutligen torde jag i detta sammanhang få påpeka, att de nuvarande statsbidragen åt hushållningssällskapen till extra arbetskraft för handhavande av täckdiknings- och gödselvårdsåtgärder, vilka bidrag enligt vad jag i det föregående föreslagit icke skola utgå för tid efter innevarande år, för närvarande utgå ur anslagen till Bidrag till täckdikningar respektive Bidrag till gödselvårdsanläggningar.

Såsom lantbruksstyrelsen beräknat, torde utbetalning från det nya avlöningsanslaget för hushållningssällskapen icke vara erforderlig tidigare än ett halvår efter löneregleringens ikraftträdande. På grund härav lär anslaget icke behöva uppföras första gången å riksstaten förrän för budgetåret 1948/49.

Vad angår hushållningssällskapens omkostnadsanslag må erinras om att detta anslag enligt 1944 års principbeslut skulle upptagas med 2 500 000 kronor, varigenom sällskapen beräknades skola erhålla en ökning av inkomsterna för omkostnader med 1 300 000 kronor. Sedermera har, å ena sidan, en viss ökning av nämnda inkomster åstadkommits genom statsmakternas höjning av sällskapens anslag för ändamålet och, å andra sidan, en viss kostnadsstegring ägt rum. Såsom det föregående giver vid handen, grundades därjämte 1944 års principbeslut i detta avseende på delvis andra förutsättningar i fråga om hushållningssällskapens framtida verksamhetsfält och personalstaber än dem, som innefattas i mitt ståndpunktstagande i det föregående. Detta mitt ståndpunktstagande innebär för övrigt, att nämnda fråga i viss utsträckning lämnats öppen. Jag vill visserligen i princip ansluta mig till tanken, att hushållningssällskapens ekonomiska resurser böra förbättras, men med hänsyn till vad jag nyss anfört synes det mig icke möjligt att nu taga definitiv ställning till frågan om storleken av hushållningssällskapens omkostnadsanslag. För ett sådant ställningstagande erfordras enligt min mening ytterligare utredning och överväganden under beaktande av bland annat de arbetsuppgifter och den personaluppsättning, som avsetts för hushållningssällskapen under de nya organisatoriska förhållandena. Jag räknar med att förslag på grundval av utredningen bör kunna föreläggas 1948 års riksdag. I detta sammanhang må påpekas, att omkostnadsanslaget torde, liksom avlöningsanslaget, icke behöva anvisas första gången förrän för budgetåret 1948/49.

Beträffande omkostnadsanslagets fördelning på hushållningssällskapen synes denna böra ske i enlighet med 1944 års principbeslut. Vid fördelningen bör alltså så förfaras, att först ett grundbelopp av 15 000 kronor tillföres varje sällskap och därefter av återstoden å sällskapen fördelas tre tiondelar efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden inom sällskapens områden, två tiondelar efter den övriga folkmängden inom samma områden, dock att, där stad inom sådant område har mera än 10 000 invånare, av

överskjutande invånarantalet medräknas endast 20 procent, fyra tiondelar efter antalet brukningsdelar inom områdena samt en tiondel efter områdenas totalareal. Med hänsyn till den relativt stora betydelse för de olika hushållningssällskapens omkostnader, som antalet brukningsdelar inom respektive områden har, synes det sålunda lämpligt att grunderna för omkostnadsanslagets fördelning komma att skilja sig från grunderna för fördelning av hushållningssällskapens nuvarande anslag till den allmänna verksamheten på så sätt, att av den anslagsdel, som icke utgår såsom grundbelopp, tre tiondelar överflyttas från att utgå efter den med jordbruk och fiske sysselsatta folkmängden till att utgå efter antalet brukningsdelar.

Såsom lantbruksstyrelsen anfört, skulle vid införande å riksstaten av de i det föregående förordade nya anslagen till avlöningar och omkostnader vid hushållningssällskapen följande två anslagstitlar kunna utgå ur riksstaten, nämligen Bidrag till hushållningssällskapen och Särskilt bidrag till hushållningssällskapen för kostnader i samband med vissa kristidsåtgärder m. m. Förvaltningsbidrag för låneförmedling torde vidare icke böra utgå för tid efter den 1 januari 1948. De två nya anslagen synas i enlighet med statskontorets förslag böra benämnas Hushållningssällskapen: Bidrag till avlöningar respektive Hushållningssällskapen: Bidrag till omkostnader. Avlöningsanslaget torde få givas karaktär av förslagsanslag, medan omkostnadsanslaget lämpligen anvisas såsom obetecknat anslag.

VI. Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de grunder för hushållningssällskapens organisation och verksamhet, som jag i det föregående förordat.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, som bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnar Eklund.

Bilaga.

Förslag

till

kungörelse

med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Härigenom förordnas, att hushållningssällskaps stadgar för att kunna fastställas till efterrättelse från och med den 1 januari 1948 skola vara avfattade i huvudsaklig överensstämmelse med följande allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Ändamål, verksamhetsområde och ledamotskap.

1 §.

Hushållningssällskap har till ändamål att främja jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd.

Hushållningssällskap skall till verksamhetsområde hava visst län, dock att dels Kalmar och Älvsborgs län må vart för sig uppdelas i två hushållningssällskap, dels ock Stockholms län och Stockholms stad må hänföras till samma hushållningssällskap.

Angående hushållningssällskaps uppdelning i underavdelningar, hushållningsgillen, stadgas i 23 §.

2 §.

En var kommunalt röstberättigad äger efter anmälan, som är åtföljd av ledamotsavgift, vinna inträde såsom ledamot i det hushållningssällskap, inom vars område han är mantalsskriven.

Genom val medelst enkel röstövertikt äger hushållningssällskap därjämte utse ledamöter i sällskapet.

Hushållningssällskap må, likaledes genom val medelst enkel röstövertikt, utse hedersledamöter i sällskapet.

3 §.

Ledamot i hushållningssällskap skall årligen till sällskapet erlægga en avgift av 4 kronor, dock att i fråga om ledamot, som är hustru till ledamot, den årliga avgiften skall utgöra 2 kronor. Annan avgift må hushållningssällskap ej påföra ledamot.

Hedersledamot må befrias från erläggande av ledamotsavgift.

Sådan ledamot, som före den 1 januari 1948 jämlikt för sällskapet då gällande stadgar erlagt ledamotsavgift en gång för alla, är befriad från att erlægga avgift, varom i första stycket sägs.

Ledamot, som utträder ur hushållningssällskap, är skyldig att erlægga ledamotsavgift för det kalenderår, varunder utträdet sker.

4 §.

Ledamotskap vare förverkat, därest ledamot antingen underlåter att vid anfordran erlægga ledamotsavgift eller förklaras omyndig.

Beslutanderätt och sammanträden.

5 §.

Hushållningssällskaps beslutanderätt skall, i den mån den ej tillkommer sällskapet förvaltningsutskott, utövas å hushållningssällskapetets sammanträden av valda ombud jämte förvaltningsutskottets ledamöter.

Ombuden, vilka benämnas lantbruksombud, väljas till antal och på sätt, varom Kungl. Maj:t i särskild ordning bestämmer.

Kungl. Maj:t utser ordförande i sällskapet för en tid av fyra år.

Angående förvaltningsutskottet, som är hushållningssällskaps styrelse, stadgas i 13—16 §§.

Vid hushållningssällskaps sammanträde äger varje lantbruksombud eller ledamot i förvaltningsutskott en röst. Ledamot i förvaltningsutskott må dock icke deltaga i val av revisor för granskning av förvaltning, för vilken han är ansvarig, eller i beslut om ansvarsfrihet för sådan förvaltning.

6 §.

Hushållningssällskap skall årligen på därom i stadgarna närmare angiven tid inom november eller december månad hålla ordinarie sammanträde.

Extra sammanträde hålles, då förvaltningsutskottet finner sådant erforderligt eller då Kungl. Maj:t därom förordnar.

Kungörelse om hushållningssällskaps sammanträde skall utfärdas av ordföranden och införas i en eller flera av länets mest spridda tidningar, i fråga om ordinarie sammanträde minst två månader och i fråga om annat sammanträde minst en månad före den dag, då sammanträdet skall börja. Ordföranden åligger därjämte att minst en vecka före sammanträdet början låta tillsända varje lantbruksombud och ledamot av förvaltningsutskottet meddelande om plats och tid för sammanträdet, avtryck av förvaltningsutskottets framställningar och väckta motioner samt föredragningslista över förekommande ärenden, vilken, i den mån så är möjligt, skall upptaga förvaltningsutskottets förslag i varje ärende.

Sådan fullständig föredragningslista samt tillhörande framställningar och motioner skola senast vid sammanträdet öppnande i erforderligt antal finnas tillgängliga å sammanträdeslokalen.

7 §.

Önskar ledamot väcka motion, vilken är avsedd att upptagas till behandling vid ordinarie sammanträde, skall densamma ingivas till förvaltningsutskottet senast 45 dagar före sammanträdet början.

8 §.

1 mom. Med undantag för fall, som i 2 mom. angives, må följande ärenden upptagas och avgöras allenast vid hushållningssällskaps ordinarie sammanträde:

- 1) inval av ledamöter;
- 2) av förvaltningsutskottet avgiven förvaltningsberättelse;
- 3) av revisorerna avgiven revisionsberättelse;
- 4) fråga om ansvarsfrihet för förvaltningsutskottet;
- 5) val av ledamöter i förvaltningsutskottet och suppleanter för dem;

- 6) val av revisor och suppleant för denne;
 - 7) fastställande av utgifts- och inkomststat samt i övrigt beslut om utgifter, i den mån detta ej anförtrots åt förvaltningsutskottet;
 - 8) avgivande av föreskrivet förslag till Kungl. Maj:t i fråga om antalet lantbruksombud för hushållningssällskapet;
 - 9) indelning i valkretsar och valdistrikt för val av lantbruksombud;
 - 10) bestämmande av antalet hushållningsgillen och verksamhetsområdet för ett vart av dessa; samt
 - 11) fastställande av stadgar för hushållningsgillen.
- 2 mom. Kungl. Maj:t äger föreskriva, att vid extra sammanträde, varom Kungl. Maj:t förordnat, skall behandlas ärende, som i 1 mom. angives.

9 §.

Vid hushållningssällskaps sammanträde, vars förhandlingar äro offentliga, äger envar ledamot av sällskapet rätt att yttra sig.

Landshövdingen i länet äger, ändock han ej är ledamot, deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Är landshövdingen ej närvarande, äger den i tjänsten äldste avdelningschefen i länsstyrelsen samma rätt.

10 §.

Hushållningssällskap må ej fatta beslut, därest icke minst hälften av de enligt 5 § första stycket röstberättigade äro närvarande.

Om av sådan anledning beslut ej kan fattas i ärende, som avses i 8 §, skall för ärendets förnyade behandling sammanträdet ajourneras till viss bestämd dag, därvid tillstädeskommande röstberättigade avgöra ärendet. Till sådant ajournerat sammanträde åligger det ordföranden att låta skriftligen kalla samtliga lantbruksombud och ledamöter i förvaltningsutskottet med angivande av förekommande ärende och de tillstädeskommandes rätt att avgöra det-samma.

11 §.

Finner hushållningssällskap ärende vara av den beskaffenhet, att före avgörandet ytterligare beredning erfordras, må ärendet för sådan beredning överlämnas till särskilt utsedda personer.

Skola två eller flera personer utses för dylik beredning, sker valet proportionellt, därest sådant äskas av minst så många närvarande röstberättigade, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga närvarande röstberättigades antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1. Då valet sker proportionellt, skall iakttagas vad om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. är föreskrivet.

12 §.

1 mom. Vid sammanträde skall omröstning ske öppet, dock att, där i fråga om annat val än inval av ledamot någon röstberättigad eller eljest en tiondel av närvarande röstberättigade det äskar, omröstningen skall förrättas med slutna sedlar.

2 mom. Val av ledamöter och suppleanter i förvaltningsutskott skall ske proportionellt, därest sådant äskas av minst så många närvarande röstberättigade, som motsvara det tal, vilket erhålles, om samtliga närvarande röstberättigades antal delas med det antal personer, valet avser, ökat med 1. Då valet sker proportionellt, skall iakttagas vad om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. är föreskrivet.

3 mom. För att gälla såsom hushållningssällskaps beslut erfordras i följande ämnen, att två tredjedelar av de röstande förena sig om beslutet:

- 1) beviljande av anslag till nya ändamål och behov;
- 2) beslutande av utgift, som förvaltningsutskottet avstyrkt; samt
- 3) höjande av utgiftsbelopp, som förvaltningsutskottet föreslagit.

Förvaltningsutskott och nämnder m. m.

13 §.

Förvaltningsutskottet skall bestå av 11 ledamöter.

Självskrivna ledamöter i förvaltningsutskottet äro hushållningssällskapets ordförande, vilken utövar samma uppdrag inom utskottet, sällskapets sekreterare samt lantbruksdirektören.

De ledamöter i förvaltningsutskottet, vilka icke äro självskrivna, utses för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett, sålunda att halva antalet utses av hushållningssällskapet bland dess ledamöter och återstoden av landstinget.

I enahanda ordning utses minst en suppleant för envar av de icke självskrivna ledamöterna i förvaltningsutskottet.

Förvaltningsutskottet utser inom sig vice ordförande, vilken utövar samma uppdrag inom hushållningssällskapet.

Mandattiden skall utgå samtidigt såväl för ordförande i hushållningssällskap som för envar vald ledamot och suppleant i förvaltningsutskottet. Då ledighet uppstår efter annan vald ordinarie ledamot i förvaltningsutskottet än ordföranden, skall vederbörande suppleant tjänstgöra intill mandattidens utgång.

Det år, då mandattiden för förvaltningsutskottets valda ledamöter utgår, skall förvaltningsutskottet göra anmälan härom till landstingets förvaltningsutskott senast sex månader före årets utgång.

14 §.

Annan befattningshavare hos hushållningssällskap än sekreteraren må icke vara ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet.

Sekreteraren skall vara sekreterare jämväl i förvaltningsutskottet.

15 §.

Förvaltningsutskottet åligger:

att med uppmärksamhet följa utvecklingen av jordbruket och därtill hörande binärningar ävensom fiske och hemslöjd samt att verka för främjandet av hushållningssällskapets ändamål och i sådant syfte för sällskapet framlägga förslag i frågor, som falla inom området för sällskapets verksamhet;

att handhava hushållningssällskapets ekonomiska angelägenheter och att uppgöra förslag till inkomst- och utgiftsstat;

att bereda alla ärenden, som skola överlämnas till hushållningssällskapets avgörande;

att ombesörja verkställandet av hushållningssällskapets beslut;

att avgiva av statens verk och myndigheter begärda yttranden och uppgifter ävensom lämna biträde för inskaffande av uppgifter till jordbruksräkningar och jordbruksstatistik i övrigt; samt

att under iakttagande av vad därom i särskild ordning stadgas tillsätta och entlediga befattningshavare hos hushållningssällskapet.

16 §.

Förvaltningsutskottet må ej fatta beslut, därest icke minst två tredjedelar av dess samtliga ledamöter äro närvarande.

17 §.

1 mom. Förvaltningsutskottet äger, därest så befinnes lämpligt, tillsätta särskilda nämnder för handhavande av särskilda grenar av hushållningssällskapets verksamhet eller för beredning av vissa ärenden.

Nämnd, som nu sagts, skall bestå av högst fem ledamöter, därest ej Kungl. Maj:t av särskilda skäl för visst fall medgiver högre antal.

Ledamöter i nämnd, som här avses, skola utses bland hushållningssällskapets ledamöter för högst fyra år. För envar ledamot i sådan nämnd utses en suppleant. Nämnd, som här avses, utser inom sig ordförande och vice ordförande.

2 mom. Hos hushållningssällskap anställd befattningshavare må, där så befinnes lämpligt, vara ledamot i sådan nämnd, som avses i 1 mom., ävensom vara nämndens sekreterare.

Nämnd, vari hushållningssällskapets sekreterare ej är ledamot, har att i god tid underrätta sekreteraren om tid och plats för sammanträde med nämnden. Vid sådan nämnds sammanträde äger sekreteraren närvara och därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

Resekostnads- och traktamentsersättning.

18 §.

1 mom. En var vid hushållningssällskapets ordinarie sammanträde närvarande röstberättigad åtnjuter dels ersättning för resekostnaden fram och åter dels ock dagtraktamente, dock för högst tre sammanträdesdagar årligen, allt enligt samma grunder, som gälla för landstingsmän vid landstingssammanträde.

2 mom. Har Kungl. Maj:t enligt 6 § förordnat om extra sammanträde, åtnjuter en var därvid närvarande röstberättigad efter samma grunder, som i 1 mom. denna paragraf angivas, dagtraktamente under en sammanträdesdag jämte ersättning för resekostnaden till och från sammanträdet. Sådan ersättning gäldas direkt av statsmedel.

19 §.

1 mom. Ledamot eller suppleant i förvaltningsutskottet eller i nämnd, som avses i 17 §, ävensom revisor eller revisorssuppleant åtnjuta vid fullgörande av sitt uppdrag dagtraktamente och resekostnadsersättning efter enahanda grunder, som angivits i 18 §, dock att åtnjutande av dagtraktamente ej är begränsat till visst antal dagar.

Utän hinder av vad i första stycket sägs, äger förvaltningsutskottet att, där så prövas lämpligt, för ledamot och suppleant i nämnd begränsa åtnjutandet av dagtraktamente till visst antal dagar för år och i övrigt begränsa rätten till ersättning.

2 mom. Förutom i 1 mom. omförmäld gottgörelse må efter hushållningssällskapets bestämmande till revisor eller revisorssuppleant utgå särskilt arvode för med uppdraget förenat besvär. Arvodet skall till beloppet bestämmas för ett år i sänder och må icke överstiga vad på grund av göromålets omfattning och art kan anses skäligt.

Räkenskaper och revision m. m.

20 §.

Hushållningssällskapets räkenskapsår skall sammanfalla med kalenderåret. För varje år skola räkenskaperna, sammanförda i fullständigt bokslut, tillika med av förvaltningsutskottet upprättad, till hushållningssällskapet ställd förvaltningsberättelse överlämnas till revisorerna senast inom fyra månader efter årets utgång.

21 §.

1 mom. Hushållningssällskaps räkenskaper och förvaltning skola granskas av tre revisorer.

Revisorerna utses för ett år, en av länsstyrelsen, en av hushållningssällskapet och en av landstinget.

I enahanda ordning utses en suppleant för en var av revisorerna.

2 mom. Till hushållningssällskapet ställd berättelse över verkställd revision skall av revisorerna för varje år avgivas till förvaltningsutskottet senast inom sex månader efter årets utgång.

Avskrift av revisionsberättelse jämte avskrift av i 20 § omnämnd förvaltningsberättelse skall av förvaltningsutskottet omedelbart efter revisionsberättelsens avgivande tillställas lantbruksstyrelsen, länsstyrelsen och landstinget.

22 §.

Hushållningssällskaps förvaltningsutskott åligger att varje år före utgången av april månad till lantbruksstyrelsen avgiva berättelse över de av sällskapet under föregående år vidtagna åtgärderna till främjande av jordbruket och därtill hörande binäringar ävensom fiske och hemslöjd, vid vilken berättelse skola fogas uppgifter rörande sällskapets ekonomi, avfattade å räkenskapstablå enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär. Avskrift av berättelsen skall omedelbart efter avgivandet tillställas landstinget.

Hushållningsgillen m. m.

23 §.

Hushållningssällskap skall vara uppdelat i hushållningsgillen, omfattande i regel minst en socken. Uppdelningen fastställas av hushållningssällskapet, som tillika skall utfärda stadgar för hushållningsgillena.

Hushållningsgille må, där så befinnes erforderligt, utse ombud (gillesombud) för olika delar av gilletts område med uppgift att tillvarataga hushållningssällskapets och gilletts intressen.

24 §.

Hushållningsgilles ändamål är att inom sitt område främja hushållningssällskapets verksamhet i enlighet med de bestämmelser, som finnas intagna i sällskapets stadgar eller eljest blivit av sällskapet fastställda.

25 §.

1 mom. Hushållningsgille skall årligen på därom i stadgarna närmare angiven tid före utgången av oktober månad hålla ordinarie sammanträde.

En var inom hushållningsgilletts område mantalsskriven ledamot i hushållningssällskapet äger rösträtt vid sammanträde med gillet.

2 mom. Hushållningsgille utser för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett, inom sig ordförande och vice ordförande.

Styrelse för hushållningsgille består av minst tre ledamöter.

Självskrivna ledamöter av styrelsen äro gilletts ordförande och vice ordförande, vilka utöva samma uppdrag inom styrelsen.

Sådan ledamot av styrelsen, som icke är självskrivnen, utses av gillet för en tid av fyra år, räknat från och med den 1 januari året närmast efter det, då valet skett.

För en var ledamot av hushållningsgilles styrelse utser gillet en suppleant.

Mandattiden skall utgå samtidigt för en var, som utses vid val jämlikt detta moment.

Då ledighet efter ordinarie ledamot i hushållningsgilles styrelse uppstår, skall vederbörande suppleant tjänstgöra intill mandattidens utgång.

3 mom. Hushållningsgilles räkenskaper och förvaltning skola granskas av minst två revisorer, utsedda å ordinarie sammanträde med gillet.

4 mom. Om hushållningsgilles sammanträde åligger det gilletts ordförande att i god tid förut och minst en vecka före sammanträdet på i stadgarna angivet sätt meddela gilletts ledamöter.

5 mom. Vid sammanträde med hushållningsgille och styrelse för gille skall föras protokoll, som av ordföranden och två därtill utsedda justeringsmän skall justeras inom femton dagar från sammanträdetts avslutande.

26 §.

Hushållningsgille må, där så befinnes lämpligt, för handhavande av särskilda uppgifter inom gilletts verksamhetsområde, inom sig utse särskilda kommittéer.

Ledamotsförteckning.

27 §.

För hushållningssällskap skall finnas en fullständig och tillförlitlig ledamotsförteckning, upptagande de olika hushållningsgillena och de sällskapets ledamöter, som tillhöra varje gille.

Besvär.

28 §.

Ledamot av hushållningssällskap, som förmenar, att något sällskapets beslut fattats i strid mot de i sällskapets stadgar meddelade bestämmelserna eller att val av lantbruksombud, i vilket ledamoten ägt deltaga, icke skett i föreskriven ordning, må däröver hos Kungl. Maj:t anföra besvär, som skola ingivas till jordbruksdepartementet inom 30 dagar, räknat från dagen för beslutets justerande.

Över förvaltningsutskotts beslut om tillsättande och entledigande av personal hos hushållningssällskapet samt om tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter må ock besvär föras hos Kungl. Maj:t inom den i första stycket angivna tiden.

29 §.

Ledamot av hushållningsgille, som förmenar, att något gilletts beslut fattats i strid mot gilletts eller hushållningssällskapets stadgar, må däröver hos förvaltningsutskottet anföra besvär inom 30 dagar, räknat från dagen för beslutets justerande.

Över förvaltningsutskottets beslut i anledning av besvär rörande tillämpningen av hushållningssällskapets stadgar må besvär föras hos Kungl. Maj:t i den ordning 28 § stadgar om besvär över hushållningssällskaps beslut. Förvaltningsutskottets beslut över besvär rörande tillämpningen av hushållningsgilles stadgar må ej överklagas.

Förslag till stadgar och ändring däri.

30 §.

Förslag till stadgar för hushållningssällskap eller ändring i sådana stadgar skall, för att anses antaget av sällskapet, hava godkänts vid två på varandra följande sammanträden, därav minst ett ordinarie. Förslaget skall därefter för erhållande av Kungl. Maj:ts fastställelse ingivas till jordbruksdepartementet.

31 §.

Utöver stadganden i överensstämmelse med de i 1—30 §§ härovan angivna grunder må i hushållningssällskaps stadgar intagas de ytterligare, emot samma grunder ej stridande bestämmelser, som med hänsyn till lokala förhållanden, sällskapet åliggande uppgifter eller eljest anses erforderliga.

Övergångsbestämmelser.

1) Lantbruksombud skola första gången utses enligt i 5 § avsedda grunder för tiden 1 januari 1950—31 december 1953.

Lantbruksombudens i 5 § angivna uppgift skall intill utgången av år 1949 handhas av de lantbruksombud, som före den 1 januari 1947 utsetts enligt hushållningssällskapets förut gällande stadgar.

Vid utgången av år 1949 skall mandattiden upphöra för sistnämnda lantbruksombud.

2) Förvaltningsutskott skall första gången utses enligt i 13 § angivna grunder för tiden 1 januari 1948—31 december 1951.

Vid utgången av år 1947 skall mandattiden upphöra för det enligt hushållningssällskapets förut gällande stadgar senast utsedda förvaltningsutskottet.

3) Revisorer skola första gången utses enligt i 21 § angivna grunder för år 1948.

Vid utgången av år 1947 skall mandattiden upphöra för de enligt hushållningssällskapets förut gällande stadgar senast utsedda revisorerna.

4) Uppdelning av hushållningssällskap i hushållningsgillen enligt 23 § skall vara genomförd senast den 1 januari 1949.

Val jämlikt 25 § 2 och 3 momenten skola första gången förrättas å gillet första sammanträde, vilket skall hållas senast under första kvartalet av år 1949; skolande härvid val jämlikt nämnda 2 mom. avse tiden intill utgången av år 1952.

För första sammanträde med gille skall förvaltningsutskottet bestämma tid och plats samt utse sammankallande, vilken för ordet till dess ordförande blivit utsedd.

Genom denna kungörelse upphäves kungörelsen den 8 juni 1923 (nr 229) med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation.

Innehållsförteckning.

	Sid.
I. Inledning	1
II. Allmänna synpunkter på hushållningssällskapens organisation och verksamhet.....	3
Av riksdagen godkända riktlinjer	3
Lantbruksstyrelsens utredning år 1945 och däröver avgivna yttranden m. m.	5
Vissa utredningar som beröra hushållningssällskapen	9
Departementschefen	11
III. Allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation	17
Gällande bestämmelser	17
Av riksdagen godkända riktlinjer	18
Lantbruksstyrelsens utredning år 1945	19
Yttranden	23
Departementschefen	26
IV. Befattningar hos hushållningssällskapen	30
Gällande bestämmelser	30
Av riksdagen godkända riktlinjer	31
Lantbruksstyrelsens utredningar åren 1945 och 1946	34
Yttranden	46
Departementschefen	59
V. Statsanslag till hushållningssällskapen	67
Gällande bestämmelser	67
Av riksdagen godkända riktlinjer	68
Lantbruksstyrelsens utredningar åren 1945 och 1946	69
Yttranden	71
Departementschefen	72
VI. Hemställan	76
Bilaga: Förslag till kungörelse med allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation	77